№ 82. ПЯТНИЦА, 19 ОКТЯБРЯ. 1862. PIĄTEK, 19 PAŹDZIERNIKA. № 82.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

ГАЗЕТА
ОФФИЦІАЛЬНАЯ, ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ.

ВЫХОДИТЪ ПО ВТОРНИКАМЪ И ПЯТНИЦАМЪ.

Цѣна на мѣстѣ: За годъ 10 р. За полъ-года 5 р. За четверть года 3 р. За 1 мѣсяцъ 1 р.
Съ пересылкою за годъ 12 р. За полъ-года 6. р, За четверть года 3 р. 50 к.
За объявленія: За строку изъ 40 буквъ платится 17 коп. сер.

KURYER WILEŃSKI

GAZETA
URZĘDOWA, POLITYCZNA I LITERACKA.

WYCHODZI WE WTORKI I PIĄTKI.

Cena na miejscu: Roczna rs. 10, Półroczna rs. 5, Kwartałowa rs. 3, Miesięczna rs. 1,
Z przesyłką: Roczna rs. 12, półroczna rs. 6, kwartałowa rs. 3 kop. 50.
Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się 17 kop. sr.

СОДЕРЖАНІЕ.

TREŚĆ.

Часть оффиціальная.

С. Петербургъ, 16 октября.

ОСНОВНЫЯ ПОЛОЖЕНІЯ ПРЕОБРАЗОВАНІЯ СУДЕБНОЙ ЧАСТИ ВЪ РОССІИ.

(Окончаніе. См. N 81)

51. Повальный обыскъ исключается изъ числа доказательствъ; но тяжущіеся могутъ, въ дѣлахъ, кои по особенному свойству своему того требуютъ, ссылаться на показанія окольныхъ жителей, независимо отъ числа сихъ послѣднихъ и хотя-бы они не были извѣстны тяжущимся лично.

52. При назначеніи свѣдущихъ людей (экспертовъ), къ участію въ ихъ избраніи допускаются сами тяжущіеся и каждой сторонѣ предоставляется право отводить ихъ, по указаннымъ въ законѣ причинамъ.

53. Тяжущимся не запрещается, по взаимному ихъ соглашенію, просить судъ о рѣшеніи дѣла на основаніи принимаемой однимъ изъ нихъ присяги. Но судъ не можетъ ни принудить тяжущихся къ принятію присяги, ни предлагать ее отъ себя истцу или отвѣтчику.

54. Прокуроры даютъ предварительныя заключенія по дѣламъ, сопряженнымъ съ интересомъ казны и несовершеннолѣтнихъ лицъ, какъ состоящихъ подъ опекою, такъ и тѣхъ, для коихъ опекуновъ не назначено, по дѣламъ безвѣстно-отсутствующихъ и вообще лицъ, непользующихся гражданскими правами, по вопросамъ о подсудности, объ уголовныхъ послѣдствіяхъ суда гражданскаго, о правѣ бѣдности, и по просьбамъ объ отмѣнѣ рѣшеній.

4) О докладѣ дѣла и рѣшеніи.

55. Докладъ долженъ производиться въ публичномъ засѣданіи суда, не секретаремъ, а однимъ изъ членовъ. Въ кассаціонныхъ департаментахъ сената дѣла излагаются присутствію сенаторами по особо установленной очереди или по взаимному между ними соглашенію.

56. По усмотрѣнію предсѣдателя, докладъ производится или словесно, или по запискѣ, содержащей въ себѣ краткое изложеніе обстоятельствъ дѣла.

57. По объясненіи докладчикомъ сущности дѣла, начинается состязаніе сторонъ. Въ случаѣ явки къ судоговоренію только одной изъ нихъ сіе не можетъ служить препятствіемъ къ допущенію ея, при докладѣ дѣла, къ словесному объясненію.

58. Судебныя засѣданія должны быть публичныя. Впрочемъ, если, по особому свойству дѣла, публичность засѣданія при докладѣ того дѣла можетъ быть предосудительна для религіи, общественнаго порядка или нравственности, равно какъ и въ другихъ, установленныхъ закономъ случаяхъ, то состоящій при судебномъ мѣстѣ прокуроръ въ правѣ требовать, или же палата или судъ могутъ, по собственному усмотрѣнію, постановить, чтобы засѣданіе было при закрытыхъ дверяхъ. Распоряженіе о томъ всегда объявляется публично и записывается въ журналѣ засѣданія.

59. Сужденію о дѣлѣ предшествуетъ постановленіе вопросовъ, въ которыхъ обстоятельства дѣла должны быть, по возможности, отдѣлены отъ примѣненія къ нимъ законовъ.

60. Вопросы для сужденія о дѣлѣ выводятся не иначе, какъ изъ требованій и возраженій тяжущихся.

61. Судъ не имѣетъ права ни постановлять рѣшеніе о такихъ предметахъ, о коихъ не предъявлено требованія, ни присуждать болѣе того, что требовалось тяжущимися.

62. Судъ не возбуждаетъ вопроса о давности, если тяжущіеся на нее не ссылаются.

63. Суду вмѣняется въ обязанность излагать въ рѣшеніи тѣ соображенія, на коихъ оно основано.

64. Въ случаѣ неявки тяжущагося для представленія въ назначенный срокъ отвѣта, судъ постановляетъ заочное рѣшеніе, на основаніи имѣющихся въ дѣлѣ доказательствъ.

65. Сущность рѣшенія излагается въ краткой резо-

Dział urzędowy.

St. Petersburg, 16 października.

ZASADNICZE USTAWY ZREFORMOWANIA SĄDOWNICZEGO WYDZIAŁU W ROSSJI.

(Dokończenie ob. N 81).

51. Świadectwo powszechne wyłącza się z liczby dowodów; lecz strony procesujące, w sprawach, które podług szczególnego swego rodzaju tego wymagają, mogą odezwać się do opinji mieszkańców okolicznych, niezależnie od liczby tych ostatnich i chociażby oni nie byli przez procesujących znani osobiście.

52. Przy naznaczeniu ekspertów, do udziału w ich wyborze przypuszczają się same strony procesujące, z których każdéj dozwala się prawo ich pomówienia podług prawem wskazanych przyczyn.

53. Strony procesujące mogą, za wzajemném porozumieniem się, prosić sąd o rozstrzygnienie sprawy, na mocy złożonéj przez jedną z nich przysięgi. Sam zaś sąd nie może zmusić procesujących się do przyjęcia przysięgi, ani też jéj proponować od siebie powodowi luh odwodowi.

54. Prokurorowie dają pierwiastkową decyzję w sprawach mających związek z interesem skarbu, lub w sprawach nieletnich osób, tak pod opieką zostających, jako też niemających opieki, w sprawach nieobecnych i w ogóle osób niekorzystających z praw cywilnych, w kwestjach o kompetencji, o kryminalnych następstwach sądu cywilnego, o prawie ubóstwa i w sprawach w skutek prośb o zmianie wyroków.

4) O referowaniu sprawy i wyrokach.

55. Referowanie powinno odbywać się na publiczném posiedzeniu sądu, nie przez sekretarza ale przez jednego z członków. W departamentach kassacyjnych senatu sprawy wyłuszczają się przez senatorów podług osobno postanowionego porządku, albo też podług wzajemnéj ich umowy.

56. Stosownie do uznania prezesa, referowanie ma miejsce bądź słównie, bądź też podług memorjału zawierającego w sobie krótką treść okoliczności sprawy.

57. Po wyłożeniu przez referenta istoty rzeczy, zaczyna się spór pomiędzy stronami. W razie stawienia się do juryzdykcji tylko jednej z nich, ta okoliczność niemoże być przeszkodą dla dopuszczenia onéj przy referowaniu sprawy do słównego objaśnienia.

58. Posiedzenia sądowe powinny być publiczne. Wreszcie jeżeli, zważywszy na szczególny rodzaj sprawy, jawność posiedzenia przy referowaniu téj sprawy może być drażliwą dla religji, lub porządku społecznego, albo też moralności, tudzież i w innych prawem oznaczonych wydarzeniach, wtedy prokuror tego sądu, ma prawo wymagać, albo też izba czy sąd mogą podług własnego uznania postanowić, żeby posiedzenie odbyło się przy drzwiach zamkniętych. Rozporządzenie to zawsze się ogłasza publicznie i zapisuje się w dzienniku posiedzeń.

59. Sądzenie sprawy powinno być poprzedzone przez postawienie kwestij, w których okoliczności sprawy powinny być podług możności oddzielone od zastosowania do nich prawa.

60. Kwestje dla sądzenia sprawy wyprowadzają się nie inaczéj, jak podług wymagań i zarzutów procesujących się.

61. Sąd niema prawa ani wydawać wyroku w takich przedmiotach, o których nie złożono wymagania, ani przysądzić więcéj niż tego wymagały strony procesujące.

62. Sąd nie wszczyna kwestji o przedawnieniu, jeżeli procesujący do takowéj się nie odwołują.

63. Sąd ma sobie za obowiązek wyłuszczać w wyroku te uwagi, na których takowy się zasadza.

64. W razie niestawienia się procesującego dla dania w terminie naznaczonym odpowiedzi, sąd wydaje wyrok zaoczny, na zasadzie znajdujących się przy sprawie dowodów.

65. Treść wyroku wyraża się w krótkiéj rezolucji

ПИСЬМО КЪ РЕДАКТОРУ ВИЛЕН. ВѢСТ.

Въ N. 205 Санктпетербургскихъ вѣдомостей вы вѣроятно прочли статью о дѣлахъ винокуровъ, авторъ которой не на шутку увѣряетъ, что онъ *не баринъ заводчикъ*, но *работникъ заводъ??!* и хотя можетъ быть не *изъ великихъ ученыхъ*, но за то *изъ хорошихъ практиковъ*, а потому и находитъ, что коммисія, составившая новое положеніе о питейномъ сборѣ, по не практичности членовъ ея въ дѣлѣ винокуренія и по сомнительной практичности участвовавшихъ въ этой коммисіи экспертовъ, то есть заводчиковъ-практиковъ отъ великороссійскихъ губерній, составила положеніе *совершенно вредное для его винокуреннаго завода*; далѣе невеликій ученый,но глубокій практикъ, доказывая справедливость своего взгляда на этотъ предметъ, вызываетъ заводчиковъ и ученыхъ, чтобы опровергли его мнѣніе о неправильности нормы выхода изъ пуда ржаной муки, назначенной коммисіею въ положеніи, которая будтобы одною третью выше дѣйствительно возможной, съ условіемъ, чтобы доказательства свои представили не въ кабинетѣ, или на бумагѣ, но на самомъ дѣлѣ, на винокуренномъ заводѣ. Потомъ, разсмотрѣвъ затруднительное положеніе заводчика съ его заводомъ, въ которое поставило новое „Положеніе“ и въ особенности инструкція объ измѣреніи заводовъ, *котораго исходъ не возможенъ(?)*, приходитъ къ весьма глубокому умозаключенію, что такъ какъ всякое дѣло, подобно медали, имѣетъ двѣ свои (?) стороны, а потому почтенный авторъ совѣтуетъ перевернуть и въ этомъ случаѣ медаль на другую сторону,а эта то сторона и представляетъ дѣло не однихъ заводчиковъ, но государственной экономіи и финансовъ. Тутъ рождаются (у автора) три существенные вопроса: 1) чтобы финансовый бюджетъ дохода съ вина не уменьшился сравнительно съ доселѣ получаемымъ, но чтобы увеличился, 2) чтобы народъ въ государствѣ не несъ тягостнаго, излишняго налога въ пользу монополистовъ, какъ было при прежней системѣ, и 3) само-собою выясняется, чтобы дать возможную свободу производителю и свободной торговлѣ. Всѣ эти желанія, говоритъ авторъ, только неясно высказанныя въ новомъ „Положеніи“ 4 іюля 1861 года, замѣтны; но ихъ видитъ исключительно только зоркій глазъ автора; въ примѣненіи же въ практичной дѣятельности они, эти пожеланія, къ крайнему сожалѣнію, выходятъ совершенно противуположными своей цѣли(!?). Затѣмъ слѣдуетъ, объясняетъ авторъ, непремѣнный убытокъ для казны и значительный излишній налогъ на народъ. Дѣло въ практикѣ пойдетъ такимъ порядкомъ, что выигрышъ падетъ на малую касту производителей изъ бывшихъ откупщиковъ и немногихъ достаточныхъ заводчиковъ, да еще чиновники останутся при быломъ своемъ хорошемъ положеніи, если еще не лучшемъ. Неправильно назначенная норма выходовъ вина есть начало всѣхъ возможныхъ злоупотребленій; да иначе и быть не можетъ, замѣчаетъ авторъ, если фундаментъ поставить крыво, то и строеніе на немъ не можетъ быть правильно. Ошибки предполагать нельзя въ положеніи, слишкомъ была бы она груба, если же это цѣль для извлеченія наибольшей цифры акциза, то положительно можно сказать, во-первыхъ, что этимъ способомъ (т. е. назначеніемъ, по мнѣнію автора, слишкомъ высокой нормы выхода вина) цѣль достигнута быть не можетъ; а во вторыхъ гораздо было бы проще и совершенно справедливо измѣрить вѣрно и точно заводы (подъ вѣрнымъ и точнымъ измѣреніемъ заводовъ, какъ полагать слѣдуетъ, авторъ разумѣетъ назначеніе низшей нормы акциза, сообразно давно устарѣлой методѣ устройства заводовъ и самого производства винокуренія) и назначить акцизъ на одну треть выше, т. е. вмѣсто 4 хъ 6-ть коп. за градусъ.

Цѣль этой замѣтки, изъясняетъ авторъ, высказать самыя наибольшія неудачи, предстоящія въ винной регаліи на 1863 годъ, и спрашиваетъ, что скажутъ и чѣмъ поправятъ правительственные главные дѣятели, которые предполагаютъ доходъ правительства до 120 мил. руб. тогда, какъ онъ долженъ несомнѣнно явиться въ половину вслѣдствіе неправильнаго и неудобнаго устройства дѣла, имъ довѣреннаго и на нихъ возложеннаго?— Авторъ затронулъ, какъ объясняется, главный корень производительности, чтобы вызвать людей болѣе его способныхъ для необходимыхъ и еще возможныхъ исправленій, а отъ винокуренныхъ заводчиковъ, для пользы общей, желалъ бы слышать опроверженія на его доводы и его взглядъ.

Не будучи собственно ни однимъ изъ лицъ, къ коимъ авторъ обращается въ статьѣ своей, мы однако беремъ смѣлость отвѣчать на вызовъ, потому, что еще въ 1847 году пишущій эти строки былъ членомъ коммисіи, составлявшей положеніе объ устройствѣ питейныхъ сборовъ въ 16-ти привиллегированныхъ губерніяхъ, по введеніи коего въ дѣйствіе, по одной Виленской губерніи, увеличился доходъ казны отъ питейнаго сбора болѣе чѣмъ на одну треть противу прежняго, вообще же во всѣхъ прочихъ привиллегированныхъ губерніяхъ доходъ этотъ увеличился на девять милліоновъ руб.

Затѣмъ въ 1852 году по требованію бывшаго управляющаго министерствомъ финансовъ Брока, имѣвшаго въ виду окончательно замѣнить чарочный откупъ, оставленный б. министромъ финансовъ графомъ Вронченко въ городахъ и казенныхъ селеніяхъ, общею акцизною системою, мною, между прочимъ, сдѣлано было представленіе о томъ, что норма выхода вина съ пуда ржаной муки можетъ быть назначена по $^3/_4$ ведра въ 48% Траллеса, по сдѣланнымъ на практикѣ испытаніямъ на паровыхъ заводахъ средней руки.

Потомъ, будучи вторично назначенъ въ коммисію о составленіи новаго положенія о питейномъ сборѣ,я былъ предварительно командированъ по Высочайшему повелѣнію для изученія разныхъ акцизныхъ системъ съ питей за границею. Послѣ чего я участвовалъ во всѣхъ приготовительныхъ коммисіяхъ, въ томъ числѣ и винокуренной, гдѣ предсѣдательствовалъ извѣстный заводчикъ Александръ Ивановичъ Кошелевъ, гдѣ находились эксперты изъ великороссійскихъ, привиллегированныхъ и прибалтійскихъ губерній въ числѣ 10 и въ томъ числѣ профессоръ химіи при технологическомъ институтѣ, гдѣ имѣется винокурня, и дѣло его извѣстно г. профессору на практикѣ.

Въ этой то коммисіи полагали принять за норму выхода съ пуда 34%, но предсѣдательствующій г. Кошелевъ объявилъ, что въ великороссійскихъ губерніяхъ, могутъ быть еще винокурни отсталыя по методѣ производства винокуренія, и потому считалъ эту норму высокою; послѣ продолжительныхъ преній согласились допустить еще другую низшую норму съ пуда 32%. А потому я считаю себя нѣкоторымъ образомъ вправѣ просить г. Ришкова, повинуясь его вызову, пожаловать на любую винокурню изъ числа 300, существующихъ въ Виленской губерніи, которыя всѣ весьма далеки отъ современнаго усовершенствованія заводовъ, дабы убѣдить его самымъ положительнымъ образомъ и практически, т. е. на мѣстѣ, въ заводѣ, а не въ кабинетѣ и не на бумагѣ, что онъ рѣшительно несправедливо и слишкомъ опрометчиво обвиняетъ членовъ коммисіи въ непрактичности, и не основательно негодуетъ за что-то на заводчиковъ, бывшихъ прежде откупщиками.

Послѣ доказательства на заводѣ и на дѣлѣ, г. Ришкову норма 34% выходъ вина съ пуда ржаной муки покажется весьма обыкновенною и отнюдь не высокою, ибо ежели бы угодно ему было посѣтить заводы въ прибалтійскихъ губерніяхъ, то онъ нашелъ бы, что тамъ выходы больше назначенной нормы; а ежели бы съѣздилъ въ Германію и въ особенности въ Бельгію и посѣтилъ въ Брюсселѣ тамошніе винокуренные заводы, то удивился бы малости выходовъ вина на нашихъ заводахъ. Затѣмъ и медаль, перевернутая на другую сторону, уже представитъ г. Ришкову въ отношеніи государственной экономіи и финансовъ другіе виды, не сходные съ настоящими, крайне не лестными для коммисіи. Убѣдившись въ этомъ, онъ согласится съ нами, что всѣмъ работникамъ - заводчикамъ непремѣнно слѣдуетъ подвинуться въ мастера, винокуры, хозяева-заводчики, какъ въ западныхъ, а еще болѣе въ прибалтійскихъ губерніяхъ. Работникъ хотя и большой практикъ, но все таки не мастеръ и не можетъ же претендовать на выгоды, коими пользуется мастеръ и хозяинъ. Повѣрьте, когда разовьется винокуреніе въ великороссійскихъ губерніяхъ какъ въ прибалтійскихъ, то непремѣнно мастера и хозяева заводчики опередятъ бариновъ заводчиковъ, какъ въ отношеніи высшей нормы выходовъ вина, такъ равно по качествамъ и прибылью съ заводовъ, разумѣется сравнительно.

Что же касается до желанія г. Ришкова о возвышеніи нормы акциза на градусъ спирта, то это другое дѣло, ибо еще во время занятій коммисіи были мнѣнія нѣкоторыхъ ея членовъ о назначеніи для губерній болѣе хлѣбородныхъ высшей нормы акциза; но единственно во вниманіе къ нѣкоторымъ отсталымъ заводамъ великороссійскихъ губерній и собственно для ихъ огражденія отъ конкуренціи сосѣднихъ заводовъ въ привиллегированныхъ губерніяхъ, назначена была вторая низшая норма выходовъ вина, и акцизъ во всей имперіи опредѣленъ одинаковый. Послѣ всего сказаннаго, ежели принять въ соображеніе огромную разницу въ цѣнѣ хлѣба, напр. хотя бы между Курской губерніею и Виленскою, слѣдовало бы заводчикамъ въ особенности быть признательными экспертамъ великороссійскихъ губерній и нѣсколько усомниться въ собственной практичности, въ недостаткахъ и несостоятельности своего завода, а не объявлять публично и печатно о непрактичности членовъ цѣлой коммисіи, которой было поручено правительствомъ столь важное государственное дѣло, какъ замѣна откупной системы новою акцизною по питейнымъ сборамъ, и въ столь обширномъ и во всѣхъ отношеніяхъ разнообразномъ государствѣ, какъ наше отечество.

А. Р.

люціи и вслѣдъ за подписаніемъ оной провозглашается публично. Затѣмъ никто изъ судей уже не въ правѣ отступить отъ своего мнѣнія.

66. Въ дѣлахъ сложныхъ судъ имѣетъ право отложить постановленіе рѣшенія на одинъ или нѣсколько дней, но ни въ какомъ случаѣ не далѣе какъ на двѣ недѣли.

5) О способахъ обжалованія рѣшеній.

67. На всѣ рѣшенія окружнаго суда по дѣламъ, въ ономъ возникшимъ, допускается апелляція въ судебную палату.

68. Судебная палата рѣшитъ всѣ дѣла окончательно.

69. Переходъ дѣлъ изъ судебныхъ палатъ въ департаменты сената по апелляціи тяжущихся, а изъ департаментовъ сената въ общее собраніе онаго и изъ общаго собранія въ государственный совѣтъ, отмѣняется.

70. Сверхъ апелляціи установляются еще два вида обжалованія рѣшеній: 1) *отзывы* на заочныя рѣшенія и 2) просьбы объ *отмѣнѣ рѣшеній.*

71. Отзывы на заочныя рѣшенія имѣютъ свойство не жалобы на судъ, а представленія, дѣлаемаго суду, и потому разрѣшаются тѣмъ-же судомъ, которымъ постановлено рѣшеніе.

72. Отвѣтчику предоставляется право подать противъ заочнаго рѣшенія отзывъ, въ опредѣленный со времени начала исполненія рѣшенія срокъ, и просить о постановленіи другаго рѣшенія по общимъ правиламъ.

73. На вторичное заочное рѣшеніе отзывъ не допускается.

74. Просьбы объ отмѣнѣ рѣшеній могутъ быть трехъ родовъ: 1) просьбы о кассаціи рѣшеній, которыя допускаются только: а) въ случаѣ явнаго нарушенія прямаго смысла закона и б) въ случаѣ нарушенія обрядовъ и формъ производства столь существенныхъ, что безъ соблюденія ихъ невозможно признать приговоръ въ силѣ судебнаго рѣшенія; 2) просьбы о пересмотрѣ рѣшеній по вновь открытымъ обстоятельствамъ или вслѣдствіе подлога, обнаруженнаго въ актахъ, на коихъ рѣшеніе основано; 3) просьбы неучаствовавшихъ въ дѣлѣ лицъ, когда постановленное рѣшеніе касается ихъ правъ.

75. Въ семъ порядкѣ подлежатъ отмѣнѣ рѣшенія судовъ *второй степени*, на которыя не можетъ быть принесена апелляція.

76. Разсмотрѣніе прошеній объ отмѣнѣ судебныхъ рѣшеній, во всѣхъ трехъ вышеозначенныхъ видахъ сихъ прошеній, сосредоточивается въ кассаціонныхъ департаментахъ сената.

77. Рѣшенія кассаціонныхъ департаментовъ сената и общаго ихъ собранія постановляются не иначе, какъ по выслушаніи предварительнаго заключенія оберъ-прокурора и публикуются во всеобщее свѣдѣніе, для руководства къ единообразному истолкованію и примѣненію законовъ.

78. Послѣдствіемъ отмѣны рѣшенія кассаціонными департаментами сената должно быть обращеніе дѣла къ новому по существу спора рѣшенію, но уже не въ тотъ судъ, коего приговоръ признанъ недѣйствительнымъ, а въ другой равной степени, который обязанъ, въ *изъясненіи точнаго разума закона,* подчиниться сужденіямъ кассаціонныхъ департаментовъ. Жалобы противъ постановленнаго *на семъ основаніи* вторымъ судомъ рѣшенія ни въ какомъ случаѣ не допускаются.

79. Независимо отъ отзывовъ и прошеній объ отмѣнѣ рѣшеній, допускаются также жалобы на неправильныя или пристрастныя дѣйствія судей, прокуроровъ и другихъ чиновъ судебнаго вѣдомства, по производству дѣла или постановленію рѣшенія. Первою инстанціею въ дѣлахъ сего рода, по жалобамъ на чиновъ окружнаго суда, должна быть судебная палата, второю и окончательною—кассаціонные департаменты сената, а по жалобамъ на лица, принадлежащія къ высшимъ учрежденіямъ, первою и послѣднею инстанціею должны быть кассаціонные департаменты сената.

80. Для принесенія какъ апелляціонныхъ жалобъ на рѣшенія судебныхъ мѣстъ, такъ и прошеній объ отмѣнѣ судебныхъ рѣшеній, установляется четырехмѣсячный срокъ.

6) О сокращенномъ порядкѣ судопроизводства.

81. Всѣ дѣла могутъ производиться порядкомъ сокращеннымъ по взаимному на то согласію тяжущихся, если и судъ съ своей стороны не встрѣтитъ особыхъ къ тому препятствій.

82. Кромѣ того сокращеннымъ порядкомъ разсматриваются: 1) всѣ дѣла, по свойству своему подлежащія мировому разбору, если только они, по цѣнѣ иска, подлежатъ вѣдѣнію судовъ общихъ, 2) всѣ дѣла о взысканіи по договорамъ и обязательствамъ, обращенныя къ исполненію, когда въ исполнительномъ производствѣ по симъ актамъ возникаетъ споръ, подлежащій обсужденію и 3) споры о привиллегіяхъ.

83. По явкѣ сторонъ, предсѣдатель суда, послѣ предварительнаго съ тяжущимися объясненія, назначаетъ немедленно засѣданіе для разбора сокращеннымъ порядкомъ, если стороны на то согласны и предсѣдатель убѣдиться въ томъ, что оно, по простотѣ своей и несложности, можетъ быть разрѣшено безъ истребованія какихъ-либо письменныхъ объясненій. Въ противномъ случаѣ предсѣдатель опредѣляетъ тяжущимся срокъ для предварительныхъ письменныхъ между собою объясненій, долженствующихъ служить приготовленіемъ къ словесному состязанію, и назначаетъ день засѣданія для разбора дѣла. Для обмѣна этихъ объясненій можетъ быть назначаемъ каждой сторонѣ особый срокъ, если одна изъ нихъ того потребуетъ.

84. Объясненія сіи сообщаются чрезъ посредство или судебныхъ приставовъ и другихъ чиновъ суда, или-же присяжныхъ повѣренныхъ.

85. Въ случаѣ неявки истца въ день словеснаго состязанія, судъ объявляетъ о прекращеніи дѣла до новой исковой жалобы, или-же, по желанію отвѣтчика, приступаетъ къ сужденію и постановляетъ рѣшеніе по общимъ правиламъ, назначая, по его требованію, повѣрку доказательствъ или другое дѣйствіе, относящееся до приготовленія дѣла къ рѣшенію. Послѣдствіемъ неявки отвѣтчика въ день словеснаго состязанія должно быть заочное рѣшеніе.

86. Отсрочка на представленіе доказательствъ дается въ такомъ лишь случаѣ, когда доказана невозможность представить ихъ къ назначенному сроку.

87. Въ день, назначенный для доклада дѣла, производится между тяжущимися, или ихъ повѣренными, словесное состязаніе, которому предшествуетъ изложеніе сущности дѣла членомъ докладчикомъ.

88. Новыя требованія во время словеснаго состязанія не допускаются.

89. Словеснымъ состязаніемъ управляетъ предсѣдатель суда; онъ имѣетъ право предлагать тяжущимся вопросы для полнаго разъясненія дѣла; на него возлагается также обязанность соглашать ихъ къ примиренію, какъ послѣ перваго отвѣта, такъ и по заключеніи судныхъ рѣчей.

90. По окончаніи словеснаго состязанія, предсѣдатель излагаетъ вкратцѣ сущность дѣла и требованія сторонъ и затѣмъ судъ постановляетъ рѣшеніе по общимъ правиламъ.

91. Для подачи апелляціи на рѣшеніе суда, постановленное сокращеннымъ порядкомъ, назначается мѣсячный срокъ.

7) Объ изъятіяхъ изъ общаго порядка гражданскаго судопроизводства.

92. Изъ общаго порядка гражданскаго судопроизводства допускаются изъятія только:

1) въ дѣлахъ, сопряженныхъ съ интересомъ казны, удѣльнаго и придворнаго вѣдомствъ и другихъ казенныхъ управленій, а также и духовныхъ установленій, и

2) въ дѣлахъ брачныхъ и о законности рожденія.

93. Дѣла спорныя, сопряженныя съ интересомъ казны, удѣльнаго и придворнаго вѣдомствъ и другихъ казенныхъ управленій, а также и духовныхъ установленій, должны быть начинаемы въ судебныхъ мѣстахъ на общемъ основаніи, но ни въ какомъ случаѣ не подлежатъ вѣдомству мироваго судьи: при производствѣ оныхъ представители сихъ вѣдомствъ съ одной стороны и частныя лица съ другой, пользуются въ равной мѣрѣ всѣми средствами защиты, какія въ состязательномъ процессѣ предоставлены тяжущимся.

94. Всѣ дѣла сего рода начинаются въ судебныхъ мѣстахъ, со стороны казны и управленій на правахъ казны защищаемыхъ, не иначе какъ по иску, предъявленному или оффиціальными ходатаями и защитниками интересовъ казны, отдѣльныхъ управленій и духовнаго вѣдомства, или по усмотрѣнію каждаго вѣдомства присяжными повѣренными на общемъ основаніи.

95. Въ дѣлахъ сего рода, положенные въ общемъ уставѣ сроки для представленія суду состязательныхъ бумагъ и для исполненія другихъ обрядовъ и формъ производства, также одинаково обязательны для обѣихъ сторонъ. Число судебныхъ инстанцій ограничивается для каждаго дѣла, подобно всѣмъ прочимъ тяжбамъ, двумя.

96. Дѣла сего рода переходятъ изъ одной судебной инстанціи на разсмотрѣніе другой не иначе, какъ вслѣдствіе апелляціи. Палаты казенныя и государственныхъ имуществъ, удѣльныя конторы и другія административныя установленія участвуютъ въ нихъ не иначе, какъ въ качествѣ истцевъ или отвѣтчиковъ со стороны подлежащаго вѣдомства.

97. Дѣла казны не подлежатъ ни въ какомъ случаѣ производству сокращеннымъ порядкомъ и не могутъ быть оканчиваемы на судѣ ни присягою, ни примиреніемъ.

98. По каждому дѣлу, сопряженному съ интересомъ казны или другихъ вѣдомствъ, на казенномъ правѣ защищаемыхъ, судъ, прежде рѣшенія, долженъ выслушать заключеніе прокурора, который имѣетъ право входить въ кассаціонные департаменты сената, въ случаяхъ законами установленныхъ, съ представленіями объ отмѣнѣ рѣшеній судебныхъ мѣстъ по дѣламъ сего рода.

99. Министры и главноуправляющіе, а равно и оберъ-прокуроръ святѣйшаго сунода, по принадлежности, могутъ ходатайствовать предъ кассаціонными департаментами сената объ отмѣнѣ судебныхъ рѣшеній по симъ дѣламъ, не иначе какъ на общемъ основаніи и въ случаяхъ, законами опредѣленныхъ.

100. Казна по тяжбамъ своимъ освобождается отъ платежа судебныхъ издержекъ, кромѣ лишь вознагражденія свидѣтелямъ и свѣдущимъ лицамъ, но не изъемлется отъ обязанности вознаграждать оправданную сторону за всѣ вообще расходы по производству дѣла.

101. Частное лице, обвиненное рѣшеніемъ суда по дѣлу съ казною, обязано заплатить ей не только всѣ дѣйствительно понесенныя ею издержки, но, по разсчету, и сумму обязательныхъ для частнаго лица пошлинъ и судебныхъ сборовъ.

102. Дѣла о завладѣніи казеннымъ имуществомъ, нынѣ причисляемыя къ безспорнымъ, изъемляются изъ вѣдомства полиціи и вводятся въ общій порядокъ производства у судей мировыхъ, съ тѣмъ лишь различіемъ, что они не могутъ быть оканчиваемы на судѣ ни присягою, ни примиреніемъ.

103. Порядокъ разсмотрѣнія въ гражданскихъ судахъ дѣлъ брачныхъ и о законности рожденія долженъ быть согласованъ, по возможности, съ общими началами состязательнаго процесса.

8) О третейскомъ разбирательствѣ.

104. Такъ называемый *узаконенный* третейскій судъ отмѣняется.

105. Запись о третейскомъ судѣ *добровольномъ* не подлежитъ утвержденію въ судебномъ мѣстѣ, но должна быть явлена для засвидѣтельствованія въ присутственномъ мѣстѣ или у мироваго судьи.

106. Посредники при третейскомъ судѣ избираются по взаимному согласію сторонъ, въ нечетномъ числѣ. Сторонамъ предоставляется избрать и одного посредника.

107. Всѣ понудительныя мѣры для приведенія въ дѣйствіе условія о третейскомъ судѣ отмѣняются.

108. Стороны могутъ назначать въ записи срокъ для рѣшенія дѣла; но если посредники не рѣшатъ дѣла къ сроку, то они могутъ по соглашенію со сторонами, назначить новый; по истеченіи и сего новаго срока безъ воспослѣдованія рѣшенія, третейскій судъ считается несостоявшимся.

109. Посредники должны рѣшить дѣло по совѣсти и на рѣшеніе ихъ апелляціи ни въ какомъ случаѣ не допускается. Но рѣшеніе третейскаго суда можетъ быть признано недѣйствительнымъ, въ цѣломъ или въ частяхъ, по жалобѣ сторонъ, за нарушеніе существенныхъ формъ и правилъ сего суда, или-же по поводу превышенія имъ власти или постановленія рѣшенія о предметахъ, его сужденію не предоставленныхъ.

9) Объ исполненіи рѣшеній.

110. Исполненіе судебныхъ рѣшеній поручается особымъ должностнымъ лицамъ, учреждаемымъ при судахъ, подъ названіемъ *судебныхъ приставовъ.*

111. Рѣшеніе, хотя и вступившее уже въ окончательную силу, обращается къ исполненію не иначе, какъ по особому прошенію стороны участвовавшей въ дѣлѣ.

112. Судъ, не наблюдая непосредственно за исполненіемъ своего рѣшенія, назначаетъ только судебнаго пристава для мѣръ исполнительныхъ по просьбѣ участвовавшаго въ дѣлѣ лица.

113. По просьбѣ сего лица судъ выдаетъ ему выпись своего рѣшенія подъ названіемъ *исполнительнаго листа.* Сему листу присвоивается сила безспорнаго акта, подлежащаго исполненію со стороны всѣхъ мѣстъ и лицъ, до коихъ то можетъ относиться.

114. Исполненіе рѣшенія можетъ, по мѣрѣ надобности, распредѣляться по вѣдомству различныхъ мѣстъ, и взысканіе можетъ одновременно простираться на нѣсколько имуществъ того лица, съ коего оно производится. Избраніе того или другаго способа взысканія въ предѣлахъ и постепенности, закономъ опредѣленныхъ, зависитъ отъ самаго взыскателя.

115. Способы исполненія состоятъ: 1) въ передачѣ имѣнія натурою тому лицу, коему оное присуждено; 2) въ обращеніи взысканія на капиталы и всякое другое движимое имущество повиннаго лица, на оклады, получаемые имъ по службѣ, и на недвижимое его имѣніе

i wraz po podpisaniu takowéj ogłasza się publicznie. A potém żaden z sędziów niema już prawa odstąpić od swego zdania.

66. W sprawach komplikowanych sąd ma prawo odroczyć wydanie wyroku na jeden lub kilka dni, lecz w żadnym razie nie dłużéj nad dwa tygodnie.

5) O sposobach zaskarżenia wyroków.

67. Na wszystkie wyroki sądu okręgowego, w sprawach w tych sądach wynikłych, dozwala się apellacja do izby sądowéj.

68. Izba sądowa rozwiązuje wszelkie sprawy ostatecznie.

69. Przeprowadzenie spraw z izb sądowych do departamentów senatu za apellacją procesujących, a z departamentów senatu do ogólnego zgromadzenia w radzie państwa znosi się.

70. Oprócz apellacji ustanawiają się jeszcze dwa rodzaje zaskarżenia wyroków: 1) odezwy na wyroki zaoczne i 2) prośby o zmianę wyroków.

71. Odezwy na zaoczne wyroki mają własność nie skargi na sąd, a raczéj przełożenia czynionego sądowi, i dla tego rozwiązują się w tym samym sądzie, gdzie wydano wyrok.

72. Odwodowa strona ma prawo podać przeciw zaocznemu wyrokowi odezwę, w oznaczonym od czasu zaczęcia wykonywania wyroku terminie i prosić o wydanie drugiego wyroku według ogólnych przepisów.

73. Na powtórny zaoczny wyrok odezwy zanieść nie można.

74. Prośby o zmianę wyroków mogą być trzech rodzajów: 1) prośby o kassację wyroków, które się tylko dozwalają a) w razie oczywistego naruszenia rzeczywistego brzmienia prawa i b) w razie naruszenia obrzędów i form przewodu, tak istotnych, że bez ich zachowania niepodobna przyznać wyroku jako posiadającego moc sądową; 2) prośby o rozpatrzenie wyroków podług świeżo zaszłych okoliczności, albo w skutek fałszerstwa, odkrytego w aktach, na mocy których wydano wyrok; 3) prośby nie uczęstniczących w sprawie osób, jeśli wyrok postanowiony ich praw dotyczy.

75. Tym porządkiem podlegają zmianie wyroki sądów drugiego stopnia, na które niemoże być zaniesiona apellacja.

76. Rozpatrzenie próśb o odmianę sądowych wyroków we wszystkich trzech wyżéj wzmiankowanych rodzajach tych próśb, ześrodkowywa się w departamentach kassacyjnych senatu.

77. Wyroki kassacyjnych departamentów senatu i ogólnego ich zgromadzenia stanowią się nie inaczéj jak po wysłuchaniu pierwiastkowéj decyzji ober-prokurora i ogłaszają się publicznie, dla informacji i jedności przy wytłumaczeniu i zastosowaniu praw.

78. Następstwem odmiany wyroku departamentu kassacyjnego w senacie, powinno być przygotowanie sprawy do nowego podług istoty sporu wyroku, lecz już nie w tym sądzie, którego wyrok został przyznany nierzeczywistym, ale w drugim równego stopnia, który obowiązany, przy wyłożeniu rzeczywistego brzmienia prawa, podlegać zawyrokowaniu departamentów kassacyjnych. Zaskarżenia przeciw postanowionym na téj zasadzie przez drugi sąd wyrokom, w żadnym razie dozwolone być niemogą.

79. Niezależnie od próśb i odezw o odmianę wyroków, dozwalają się jeszcze skargi na niesłuszne lub stronne postępowanie sędziów, prokurorów i innych urzędników sądowych, co do przewodu spraw, albo postanowienia wyroków. Pierwszą w sprawach tego rodzaju instancją co do skarg na urzędników sądu okręgowego, powinna być izba sądowa, drugą i ostateczną departamenta kassacyjne senatu, a co do skarg na osoby należące do wyższych instytucij pierwszą i ostatnią instancją powinny być kassacyjne departamenta senatu.

80. Dla zanoszenia tak apellacyjnych skarg na wyroki sądownictw, jako też próśb o odmianę sądowych wyroków ustanawia się cztero-miesięczny termin.

6) O kolei skróconej w procedurze sądowej.

81. Wszelkie sprawy mogą się przewodzić koleją skróconą, wedle wzajemnéj zgody procesujących stron, jeżeli i sąd nie znajdzie oddzielnych ze swéj strony ku temu przeszkód.

82. Prócz tego koleją skróconą rozpoznają się: 1) wszelkie sprawy podług swej własności rozpatrywane sposobem pojednawczym, jeśli tylko takowe podług ceny sprawy należą do sądów ogólnych, 2) wszelkie sprawy o egzekucji, w skutek umów i zobowiązań, oddane do wykonania, jeżeli w przewodzie wykonawczym z tych aktów wynika spór, podlegający rozsądzeniu i 3) sprawy o przywilejach.

83. Po stawieniu się stron, prezes sądu, zbadawszy pierwiastkowo procesujących, naznacza niezwłócznie posiedzenie dla rozpoznania sprawy skróconą koleją, jeżeli strony na to się zgadzają i jeżeli sam prezes przekona się o tém, że sprawa dla swéj prostoty i małéj komplikacji, może być rozwiązana bez wypotrzebowania jakichkolwiek piśmiennych wyjaśnień. W przeciwnym razie prezes naznacza procesującym termin dla przedwstępnych piśmiennych pomiędzy sobą porozumień, które mają służyć jako wstęp do słównego sporu i naznacza dzień posiedzenia dla rozpoznania sprawy. Dla wymiany tych objaśnień może być dawany każdéj stronie osóbny termin, jeżeli która z nich tego wymagać będzie.

84. Objaśnienia te udzielają się za pośrednictwem albo sądowych ajentów i innych urzędników sądowych, albo umocowanych przysięgłych.

85. W razie niestawienia się powodu na dzień słównego sporu, sąd ogłasza wstrzymanie sprawy aż do nowej prośby procesowéj, albo też na żądanie odwodowéj strony przystępuje do osądzenia i wydaje wyrok podług ogólnych prawideł, wyznaczając na żądanie, sprawdzenie dowodów, albo inną czynność dotyczącą przygotowania sprawy do rozstrzygnienia. Następstwem niestawienia się odwodowéj strony na dzień słównego sporu, powinien być wyrok zaoczny.

86. Odroczenie na złożenie dowodów daje się w takim tylko razie, kiedy dowiedzioną będzie niemożliwość złożenia ich na termin.

87. W dzień naznaczony dla referowania sprawy, odbywa się pomiędzy procesującymi słówny spór, który poprzedza wyłuszczenie istoty sprawy przez członka referenta.

88. Nowe wymagania, w czasie słównego sporu niedozwalają się.

89. Słównym sporem kieruje prezes sądu; on ma prawo zadawać procesującym pytania dla zupełnego wyjaśnienia sprawy; na niego też wkłada się obowiązek skłaniać strony do zgody, tak po pierwszéj odpowiedzi, jako też po zamknięciu sądowych mów.

90. Po ukończeniu słównego sporu, prezes wyłuszcza w krótkości istotę sprawy i wymagania stron, a następnie sąd postanawia wyrok podług ogólnych przepisów.

91. Dla podania apellacji na wyrok sądu wydany koleją skróconą, naznacza się termin miesięczny.

7) O wyjątkach od ogólnéj kolei procedury cywilnéj.

92. Od ogólnéj kolei procedury cywilnéj dozwalają się tylko wyjątki:

1) w sprawach tyczących się interesów skarbu, władz przydwornych, dóbr cesarskich i innych zarządów skarbowych, tudzież instytucij duchownych i

2) w sprawach małżeńskich i o prawności urodzenia.

93. Sprawy sporne w związku z interesem skarbu zostające, władz przydwornych i dóbr cesarskich i innych zarządów skarbowych, tudzież instytucij duchownych, powinny być rozpoczynane w sądownictwach na zasadzie ogólnéj, ale w żadnym razie nie podlegają władzy sędziego pokoju; przy prowadzeniu onych, przedstawiciele tych władz z jednéj strony i osoby prywatne z drugiéj, korzystają jednostajnie ze wszelkich środków obrony, jakie w spornym procesie dozwalają się procesującym.

94. Wszelkie tego rodzaju sprawy zaczynają się w sądownictwach ze strony skarbu i instytucij na prawach skarbu zostających, nieinaczéj jak przez proces, wszczęty bądź przez oficjalnych plenipotentów i obrońców interesu skarbu, oddzielnych zarządów i władz duchownych, albo też podług uznania każdéj władzy przez umocowanych przysięgłych na zasadzie ogólnéj.

95. W sprawach tego rodzaju, naznaczone w ogólnej ustawie termina, dla złożenia sądowi aktów spornych i dla dopełnienia innych obrzędów i form procedury, także zarówno są obowiązujące dla stron obydwóch. Liczba instancij sądowych, ogranicza się dla każdéj sprawy do dwóch równie jak i wszelkie inne spory.

96. Sprawy tego rodzaju przechodzą z jednéj sądowej instancji do drugiéj, nieinaczej jak w skutek apellacji. Izby skarbowe i dóbr państwa, kantory dóbr cesarskich i inne instytucje administracyjne, mają w nich udział nieinaczéj, jak strona powodowa lub odwodowa od władzy właściwej.

97. Sprawy skarbu żadną miarą nie rozstrzygają się koleją skróconą i nie mogą w sądzie zakończyć się przysięgą lub zgodą.

98. W każdej sprawie interesu skarbu dotyczącéj, lub innych władz bronionych prawem skarbu, sąd przed wyrokiem powinien wysłuchać decyzję prokurora, który ma prawo w kassacyjnych departamentach senatu, w wypadkach prawem przewidzianych przekładać o zmianie wyroku sądownictw w tego rodzaju sprawach.

99. Minister i głównozarządzający, tudzież ober-prokuror synodu, mogą starać się w kassacyjnych departamentach senatu o zmianę wyroków sądowych w tych sprawach, nieinaczéj jak na ogólnéj zasadzie i w wypadkach prawem określonych.

100. Zarządy skarbowe w swych procesach uwalniają się od opłaty kosztów sądowych, oprócz tylko wynagrodzenia świadkom i ludziom świadomym; ale się nie zwalniają od wynagrodzenia strony usprawiedliwionéj za wszelkie w ogóle rozchody w prowadzeniu sprawy.

101. Osoba prywatna, obwiniona wyrokiem sądu w sprawie ze skarbem, powinna nietylko mu zapłacić wszystkie rzeczywiście przezeń poniesione wydatki, ale nawet podług wyliczenia i summę obowiązujących osobę prywatną stęplowych i sądowych poborów.

102. Sprawy o zajęciu skarbowych majętności, obecnie zaliczane do bezspornych, wyjmują się z pod władzy policji i wchodzą do ogólnéj kolei procedury u sędziów pokoju, z tą tylko różnicą, że takowe nie mogą być w sądzie ukończone ani przysięgą ani ugodą.

103. Kolej rozpoznawania w sądach cywilnych spraw małżeńskich i o prawném urodzeniu powinna być według możności zastosowana do ogólnych zasad procesu spornego.

8) O sądach polubownych.

104. Znosi się tak nazwany prawny sąd polubowny.

105. Podanie o sądzie polubownym d o b r o w o l n y m, nie podlega zatwierdzeniu w sądownictwie, ale powinno być złożone w urzędzie lub u sędziego pokoju.

106. Pośrednicy przy sądzie polubownym wybierają się za zobopólną zgodą stron, w nieparzystéj liczbie. Stronom dozwala się wybrać i jednego pośrednika.

107. Wszelkie środki przymusowe dla wykonania warunków co do sądu polubownego ustają.

108. Strony mogą naznaczać w podaniu termin dla rozstrzygnienia sprawy; lecz jeśli pośrednicy nierozwiążą sprawy na termin, to oni mogą za zgodzeniem się stron naznaczyć nowy, po upływie i tego nowego termin jeśli wyrok nie nastąpi, sąd polubowny uważa się za niebyły.

109. Pośrednicy powinni rozwiązać sprawę podług sumienia, na wyrok ich niema w żadnym razie apelacji. Lecz wyrok sądu polubownego może być uznany za nieważny w całości, albo też w niektórych częściach, w skutek skargi stron, za naruszenie istotnych form i przepisów tego sądu, albo też z powodu przekroczenia władzy, albo wydania wyroku w rzeczach do jego wiedzy nienależących.

9) O wykonaniu wyroków.

110. Wykonanie wyroków sądowych poleca się osóbnym urzędnikom, nominowanym przy sądach pod nazwiskiem s ą d o w y c h a j e n t ó w.

111. Wyrok, chociaż i nabył mocy ostatecznéj, oddaje się na wykonanie nieinaczej jak za osóbną prośbą strony, w sprawie uczęstniczącéj.

112. Sąd, nie czuwając bezpośrednio nad wykonaniem swego wyroku, naznacza tylko ajenta sądowego dla środków wykonawczych w skutek prośby osoby w sprawie uczęstniczącej.

113. Na prośbę tej osoby sąd wydaje onéj wypis swego wyroku pod nazwiskiem k a r t y w y k o n a w c z e j. Ta karta ma moc aktu bezspornego, podlegającego egzekucji ze strony wszelkich władz i osób, których to dotyczyć może.

114. Wykonanie wyroku może być w miarę potrzeby rozdzielone podług rozmaitych władz lub urzędów, i egzekucja może jednocześnie rozciągać się na kilka majętności téj osoby, na któréj się poszukuje. Wybór tego lub innego sposobu egzekwowania, w granicach i stopniach prawem oznaczonych zależy od samego egzekwującego.

115. Sposoby wykonania zależą: 1) na oddaniu majątku w naturze tej osobie, któréj takowy przysądzono, 2) na skierowaniu egzekucji do kapitałów, lub do każdego innego ruchomego majątku osoby powinnej, do pensij pobieranych na służbie i do majątku nieruchomego lub do-

или доходы съ онаго, и 3) въ случаѣ признанной судомъ, по особой просьбѣ взыскателя, необходимости и въ личномъ задержаніи повиннаго лица, неисполняющаго рѣшенія суда.

116. Судебному приставу предоставляется, въ нужныхъ случаяхъ, налагать, установленнымъ порядкомъ, арестъ на движимое имущество и отдавать оное на храненіе благонадежнымъ лицамъ; но изъятыя отъ сего по закону вещи изъ движимаго имущества и изъ принадлежностей недвижимаго имѣнія не могутъ подлежать аресту.

117. Опредѣленіе суда о личномъ задержаніи теряетъ свою силу по истеченіи шести мѣсяцевъ, если взыскатель не предъявилъ, кому слѣдуетъ, въ продолженіе означеннаго времени, опредѣленія суда къ исполненію.

118. Отъ личнаго задержанія освобождаются: 1) малолѣтніе и несовершеннолѣтніе; 2) престарѣлые, которымъ болѣе 70-ти лѣтъ; 3) женщины беременныя и до 6-ти недѣль по разрѣшеніи, и 4) въ особыхъ случаяхъ родители, имѣющіе на своемъ попеченіи малолѣтнихъ дѣтей.

119. Долгъ ниже 100 р. не признается поводомъ къ личному задержанію. Срокъ содержанія подъ стражею соразмѣряется съ количествомъ неуплаченнаго взысканія; по истеченіи 5-ти лѣтъ, всякое задержаніе по взысканіямъ за долги прекращается.

120. Личное задержаніе дозволяется предупредить не только платежемъ, но и представленіемъ поручительства, если взыскатель признаетъ оное надежнымъ и достаточнымъ.

10) О судебныхъ издержкахъ.

121. Судебныя издержки раздѣляются на *три разряда:* 1) обращаемыя въ общій государственный доходъ; 2) канцелярскіе сборы; 3) обращаемыя въ пользу извѣстныхъ лицъ и на извѣстное употребленіе.

122. Къ судебнымъ издержкамъ *перваго разряда* принадлежатъ: гербовыя пошлины и пошлины съ исковыхъ прошеній; съ отзывовъ и съ апелляціонныхъ жалобъ.

123. Взамѣнъ взысканія за производство дѣла, вмѣсто гербовой, на простой бумагѣ, будетъ установленъ новый видъ исковой пошлины съ прошеній, взимаемой при самой подачѣ ихъ въ размѣрѣ соотвѣтствующемъ цѣнѣ иска.

124. За установленіемъ сихъ пошлинъ, дѣла въ судебныхъ мѣстахъ и взаимныя ихъ сношенія производятся на простой бумагѣ.

125. Иски, начинаемые у мировыхъ судей, освобождаются отъ исковой пошлины.

126. Съ каждаго отзыва на заочное рѣшеніе общихъ судебныхъ мѣстъ и съ каждой апелляціонной жалобы, исковая пошлина взимается независимо отъ числа лицъ, совокупно подающихъ прошеніе.

127. Пошлину съ исковъ, неподлежащихъ оцѣнкѣ, предоставляется опредѣлять самому суду. Въ законѣ долженъ быть опредѣленъ наименьшій и наибольшій размѣръ сей пошлины.

128. Ко *второму* разряду относятся канцелярскіе сборы, они обращаются въ пользу канцеляріи судебнаго мѣста и распредѣляются между чинами оной.

129. Къ канцелярскимъ сборамъ принадлежатъ: 1) плата за выдачу свидѣтельствъ, справокъ и копій всякаго рода; 2) плата за приложеніе печати къ выдаваемымъ изъ суда бумагъ.

130. Къ *третьему разряду* судебныхъ издержекъ относятся: 1) плата присяжному повѣренному, исчисляемая по таксѣ, для возвращенія издержекъ оправданной сторонѣ обвиненною; 2) деньги, представляемыя на публикацію въ вѣдомостяхъ о вызовѣ и о заочныхъ рѣшеніяхъ; 3) суммы на проѣздъ и содержаніе членовъ суда и чиновниковъ, отряжаемыхъ за черту города для повѣрки доказательствъ; 4) вознагражденіе свѣдущимъ людямъ и цѣновщикамъ; 5) вознагражденіе свидѣтелямъ за отвлеченіе ихъ отъ собственныхъ дѣлъ.

131. Обвиненная по рѣшенію сторона обязана возвратить сторонѣ оправданной судебныя издержки всѣхъ трехъ разрядовъ.

132. Изъятіе отъ платежа судебныхъ издержекъ,— независимо отъ постановленія особыхъ исключеній для нѣкоторыхъ отдѣльныхъ родовъ дѣлъ, сословій и племенъ,— допускается въ общемъ порядкѣ, только для лицъ, доказавшихъ въ судѣ бѣдность свою свидѣтельствами служебнаго или общественнаго начальства, или сословнаго управленія; но право бѣдности признается личнымъ и только по тому дѣлу, для котораго оно выдано.

133. Если окажется, что неимущее лицо сдѣлалось впослѣдствіи состоятельнымъ, то судъ отмѣняетъ сдѣланное въ пользу его изъятіе.

134. Право бѣдности не освобождаетъ отъ судебныхъ издержекъ безусловно: суммы, подлежащія немедленному взносу, уплачиваются за неимущаго изъ казны, но ставятся на счетъ его вмѣстѣ съ пошлинами для взысканія потомъ съ того имущества, которое можетъ быть присуждено ему по рѣшенію.

III. О порядкѣ обжалованія дѣйствій судебныхъ мѣстъ по дѣламъ, нынѣ называемымъ дѣлами судебнаго управленія.

135. Производство дѣлъ сего рода отдѣляется отъ порядка тяжебнаго и для нихъ установляются въ замѣну примѣчанія къ статьѣ 496-й т. X, ч. 2 зак. гражд. судопр., особыя правила, каждому изъ сихъ особыхъ родовъ дѣлъ свойственныя.

136. Сюда относится разсмотрѣніе жалобъ на распоряженія судебныхъ мѣстъ, послѣдовавшія по просьбѣ одного или нѣсколькихъ лицъ о совершеніи какого-либо дѣйствія по удостовѣренію или охраненію правъ частныхъ лицъ, какъ-то: о совершеніи актовъ, о вызовѣ наслѣдниковъ умершаго лица и охраненіи его имѣнія, о вводѣ во владѣніе имѣніемъ, о раздѣлѣ наслѣдства, о выкупѣ имѣній, по ревизіи надъ опеками, о розысканіи безвѣстно-отсутствующихъ и вообще по всѣмъ дѣйствіямъ, для коихъ, по законамъ гражданскимъ (т. X ч. 1), требуется, въ удостовѣреніе воли частныхъ лицъ, содѣйствіе мѣстъ или лицъ судебнаго вѣдомства.

137. Сроки для подачи жалобъ по симъ дѣламъ, вмѣсто общаго десятилѣтняго, должны быть опредѣлены въ законѣ другіе, болѣе или менѣе продолжительные, смотря по тому, съ какого времени обжалованное дѣйствіе судебнаго мѣста могло сдѣлаться извѣстнымъ всѣмъ лицамъ, правъ коихъ самое дѣйствіе касается: такимъ образомъ для лицъ, участвовавшихъ въ совершеніи акта или другаго дѣйствія, срокъ на подачу жалобы долженъ быть исчисляемъ со времени *совершенія* акта, а для лицъ, неучаствовавшихъ въ совершеніи акта, касающагося въ чемъ-либо ихъ правъ, со времени *оглашенія* акта.

138. Предварительное заключеніе прокурора въ этихъ дѣлахъ требуется тогда только, когда они, по свойству своему, подлежатъ его попеченію.

Подписалъ: Предсѣдательствующій въ государственномъ совѣтѣ князь Павелъ Гагаринъ.

Проживавшіе въ городѣ Житомирѣ дворяне: волынской губерніи — Мартынъ-Федоръ Павловъ Еловицкій, каменецъ-подольской губерніи— Витольдъ и Адамъ Вильгельмовы Славошевскіе и Лука-Брунонъ Ивановъ Галайковскій, и Царства Польскаго— Эдуардъ Ивановъ-Севериновъ Жулинскій, по произведенному надъ ними военному суду по полевому уголовному уложенію, оказались виновными: Мартынъ Еловицкій— въ личномъ приготовленіи и поставленіи въ Житомирѣ ночью 20-го сентября 1861 года креста съ возмутительною надписью; въ участіи въ демонстраціи 21-го сентября и подстрекательствѣ женщинъ къ требованію выдачи изъ полиціи креста; въ неоднократномъ пѣніи въ костелахъ противуправительственныхъ гимновъ и въ оскорбленіи бранью караульнаго офицера. Витольдъ и Адамъ Славошевскіе—въ участіи въ поставленіи въ Житомирѣ, ночью 20-го сентября, креста съ возмутительною цѣлію, въ пѣніи въ костелахъ противуправительственныхъ гимновъ, въ участіи съ другими преступниками въ февралѣ и мартѣ 1862 года, во время содержанія подъ арестомъ, въ разныхъ своевольныхъ и буйственныхъ поступкахъ, сопряженныхъ съ открытымъ неповиновеніемъ противъ начальства, сопротивленіемъ караулу и нанесеніемъ побоевъ караульнымъ нижнимъ чинамъ; сверхъ того Витольдъ Славошевскій—въ участіи въ демонстраціи, происходившей въ Житомирѣ 21 сент. 1861 г. и подстрекательствѣ женщинъ къ требованію выдачи креста; въ подговорѣ другихъ лицъ къ пѣнію противуправительственныхъ гимновъ и въ передачѣ двухъ гимновъ одному мѣщанину. Лука-Брунонъ Галайковскій и Эдуардъ Жулинскій— въ участіи съ подсудимыми Славошевскими и другими арестантами въ буйствѣ во время содержанія подъ арестомъ, въ побѣгѣ 27-го іюня сего года изъ подъ ареста, а Жулинскій сверхъ того въ участіи въ демонстраціи, происходившей въ Житомирѣ 21-го сентября и въ пѣніи въ костелахъ воспрещенныхъ гимновъ. Высочайшею Его ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА конфирмаціею, послѣдовавшею 6-го сентября сего года на всеподданнѣйшемъ докладѣ генералъ-аудиторіата, повелѣно: изъ означенныхъ подсудимыхъ Мартына *Еловицкаго*, по лишеніи дворянскаго достоинства и всѣхъ правъ состоянія, сослать въ Сибирь на поселеніе, Витольда и Адама *Славошевскихъ* лишить обоихъ дворянскаго достоинства и опредѣлить въ военную службу рядовыми; Эдуарда же *Жулинскаго* и Луку-Брунона *Галайковскаго*, находящихся въ побѣгѣ, лишить обоихъ дворянскаго достоинства и всѣхъ правъ состоянія и сослать въ каторжную работу въ рудникахъ на двѣнадцать лѣтъ, каковой приговоръ исполнить надъ ними по поимкѣ, или по явкѣ ихъ изъ побѣга.

chodów z onego pobieranych i 3) w razie uznanéj przez sąd, w skutek osóbnéj prośby poszukującego, konieczności, i na osobisty areszt osoby powinnej, niewypełniającej wyroku sądu.

116. Ajentowi sądowemu dozwala się w razach niezbędnych, nakładać koleją przepisaną areszt na majątek ruchomy i oddawać takowy w depozyt osobom wiarogodnym; lecz wyjęte od tego z mocy prawa rzeczy z majątku ruchomego nie ulegają aresztowi.

117. Orzeczenie sądu co do osobistego aresztu traci swoją moc po upływie sześciu miesięcy, jeżeli poszukujący nie zawiadomił kogo należy, w przeciągu tego terminu, o orzeczeniu sądu co do wykonania.

118. Od osobistego aresztu wyjmują się: 1) małoletni i nieletni; 2) przestarzali, którzy mają więcéj 70-ciu lat; 3) kobiety brzemienne i do sześciu tygodni po rozwiązaniu, i 4) w oddzielnych wypadkach rodzice mający na swej pieczy małoletnie dzieci.

119. Dług niżéj stu rubli nie uznaje się za powód do aresztu. Termin trzymania pod strażą stosuje się do ilości niewypłaconéj należności; po upływie 5-ciu lat wszelkie aresztowanie za długi ustaje.

120. Uprzedzić areszt osobisty nietylko dozwala się przez opłatę, ale też przez złożenie gwarancji, jeśli poszukujący uzna takową za dostateczną.

10) *O kosztach sądowych.*

121. Koszta sądowe dzielą się na *trzy kategorje*: 1) zaliczające się do ogólnych dochodów państwa; 2) pobory biurowe; 3) zaliczające się na korzyść pewnych osób i do pewnego użytku.

122. Do kosztów sądowych pierwszéj kategorji należą opłaty za stępel i opłaty za prośby sporne, za odezwy i skargi apelacyjne.

123. Zamiast opłaty za przewód sprawy nie na herbowym lecz na papierze zwyczajnym, będzie ustanowiony nowy rodzaj opłaty procesowej od próśb, egzekwowanéj przy samém pedaniu onych, w miarę ceny procesu.

124. Po ustanowieniu tych opłat, sprawy w sądownictwach oraz zobopólne onych kommunikacje przewodzą się na papierze zwyczajnym.

125. Sprawy wszczynane u sędziów pokoju zwalniają się od *opłaty stempla procesowego.*

126. Za każdą odezwę na wyrok zaoczny ogólnych władz sądowych i za każdą skargę apelacyjną, opłata procesowa pobiera się niezależnie od liczby osób wspólnie podających prośbę.

127. Pobory od procesów nieulegających oszacowaniu, pozwala się oznaczać samemu rządowi. W prawie powinien być oznaczony najwyższy i najniższy stopień tego poboru.

128. Do drugiéj kategorji odnoszą się pobory biurowe; takowe przeznaczają się na korzyść biura sądowniczego i rozdzielają się pomiędzy urzędnikami onego.

129. Do poborów biurowych należą: 1) opłata za wydanie świadectw, wiadomości i kopij wszelkiego rodzaju, 2) opłata za odciśnienie pieczęci na wydawanych z sądu papierach.

130. Do trzeciej kategorji kosztów sądowych należą: 1) opłata przysięgłemu umocowanemu, wyliczana podług taksy, dla powrócenia kosztów stronie usprawiedliwionéj przez obwinioną; pieniądze składane na ogłoszenia w gazetach o wezwaniu i o wyrokach zaocznych; 3) summy na przejazd i utrzymanie członków sądu i urzędników delegowanych za obręb miasta dla sprawdzenia dowodów; 4) wynagrodzenie ludzi świadomych i szacujących; 5) wynagrodzenie świadków za oderwanie ich od czynności własnych.

131. Obwiniona za wyrokiem strona obowiązana powrócić stronie uniewinnionéj koszta wszystkich trzech kategorij.

132. Wyjątek od opłaty kosztów sądowych, niezależnie od postanowienia osóbnych wyjątków dla niektórych spraw wyłącznych, tudzież dla stanów i plemion — dozwala się koleją ogólną tylko dla osób, które dowiodły przed sądem swego ubóstwa przez świadectwa zwierzchności służbowéj lub społecznéj, albo też zarządu stanów; lecz prawo ubóstwa uznaje się osobiście i tylko w téj sprawie, dla któréj wydano świadectwo.

133. Jeżeli się zdarzy, że osoba biedna stanie się późniéj majętną, to sąd może odmienić uczyniony dla onéj wyjątek.

134. Prawo ubóstwa nie wyłącza od kosztów sądowych bezwarunkowo: summy, które mają być bezzwłócznie opłacone, opłacają się za biednego przez skarb, lecz zaliczają się na jego rachunek razem z poborami, dla wyegzekwowania późniéj z tego majątku, jaki mu może być wyrokiem przyznany.

III. O kolei zaskarżenia czynności sądownictw w sprawach dziś nazywanych sprawami zarządu sądowego.

135. Przewód spraw tego rodzaju oddziela się od kolei procesowéj i dla onych ustanawiają się, zamiast uwagi do art. 496 T. X. cz. 2 pr. cyw. proced. osóbne przepisy każdemu z tych osobnych rodzajów spraw właściwe.

136. Do tego należy rozpoznawanie skarg na rozporządzenia sądownictw nastałe w skutek prośby jednéj z kilku osób, o wykonaniu jakiejkolwiek czynności co do sprawdzenia lub obrony praw osób prywatnych jako to: o uczynieniu aktów co do wezwania spadkobierców zmarłéj osoby i o zachowaniu jego majętności; o intromissji do majątku, o rozdziale spadku, o wykupywaniu majątków, o rewizji opiek, o wyszukiwaniu nieobecnych, których miejsce pobytu niewiadome i w ogóle we wszelkich czynnościach, dla których podług praw cywilnych (t. X cz. 1) wymaga się ku zadośćuczynieniu woli osób prywatnych, współdziałanie władz lub urzędów sądowych.

137. Termina dla podawania próśb w tych sprawach zamiast ogólnego dziesięcioletniego, powinny być prawem określone inne, mniej lub więcéj dłuższe, w miarę tego od jakiego czasu zaskarżona czynność sądownictwa mogła stać się wiadomą wszystkim osobom, których praw ta czynność dotyczy; tym sposobem dla osób, które uczęstniczyły przy zawarciu aktu, lub innéj czynności, termin na podanie prośby powinien być wyrachowany od czasu uczynienia aktu, a dla osób nieuczęstniczących przy zawarciu aktu dotyczącego w czémkolwiek ich praw, od czasu ogłoszenia aktu.

138. Przedwstępna decyzja prokurora w tych sprawach wymaga się wtedy tylko, gdy takowe podług swego rodzaju jego opiece podlegają.

Podpisał: Prezydujący w radzie państwa książe Paweł Gagaryn.

Szlachta zamieszkali w mieście Żytomierzu gubernji wołyńskiéj—Marcin-Teodor syn Pawła Jełowicki, gubernji kamieniec-podolskiéj — Witold i Adam synowie Wilhelma Sławoszewscy i Łukasz-Brunon syn Jana Halajkowski, oraz z Królestwa polskiego— Edward syn Jana-Seweryna Żuliński, — po przeprowadzeniu nad nimi sądu wojennego, podług polowego kodeksu karnego zostali obwinieni: Marcin Jełowicki za osobiste przygotowanie i postawienie w Żytomierzu z nocy 20 września 1861 r. krzyża z podburzającym napisem, za branie udziału w demonstracji 21 września i za podżeganie kobiet, aby żądały wydania krzyża z policji; za niejednokrotne śpiewanie po kościołach przeciwko-rządowych hymnów i za obelgę czynną oficera szyldwachowego. Witold i Adam Sławoszewscy— za udział przy postawieniu w Żytomierzu 20 września krzyża w podburzającym celu, za śpiewanie po kościołach przeciwko-rządowych hymnów, za udział z innymi przestępcami w lutym i marcu 1862 r. w czasie trzymania pod aresztem, w rozmaitych wyuzdanych postępkach, okazujących jawne nieposłuszeństwo zwierzchności, sprzeciwianie się szyldwachowi i za pobicie szyldwachowych żołnierzy; prócz tego Witold Sławoszewski za udział w demonstracji żytomirskiéj 21 września 1861 r. i podżeganie kobiet do domagania się o wydanie krzyża; za podmawianie innych do śpiewania przeciwko-rządowych hymnów i za udzielenie 2-ch hymnów pewnemu mieszczaninowi. Łukasz Brunon Halajkowski i Edward Żuliński—za udział z obwinionymi Sławoszewskimi i innymi więźniami w nieporządkach w czasie trzymania pod aresztem; za ucieczkę 27 czerwca b. r. z pod aresztu, a Żuliński oprócz tego za udział w demonstracji żytomirskiéj 21 września i za śpiewanie po kościołach zabronionych hymnów. Przez Najwyższą Jego Cesarskiéj Mości konfirmację 6-go września b. r. nastałą, w skutek najpoddanniejszego przełożenia jeneralnego audytorjatu rozkazano: że wzmiankowanych obwinionych, Marcina Jełowickiego, pozbawiwszy szlachectwa i wszelkich praw stanu zesłać do Syberji na osiedlenie, Witolda i Adama Sławoszewskich, pozbawić obydwóch szlachectwa i mianować w służbie wojskowéj prostymi żołnierzami; Edwarda zaś Żulińskiego i Łukasza-Brunona Halajkowskiego, jako obecnie zbiegłych, pozbawić obudwóch praw szlachectwa i wszelkich praw stanu i wysłać do ciężkich robót w kopalniach na 12 lat, jakowy wyrok ma być wykonany po ich schwytaniu, albo też po stawieniu się ich z ucieczki.

Najdłuższa noc w życiu

(Z „HOUSEHOLD WORDS“).

Działo się to w czasie jednéj z tych pamiętnych zim, w epoce, kiedy panował szereg królów Jerzych, kiedy śnieg leżał całe tygodnie, drogi były nieprzebyte, o kolejach żelaznych mowy nie było, a o elektrycznym telegrafie marzył chyba tylko król handlu— Londyn.

Poczty o cały miesiąc się spóźniały i dochodziły tylko z wielką trudnością, dzienniki nie podawały zagranicznych wiadomości, stolica nie wiedziała co się na prowincji dzieje, a prowincje nie więcéj miastem się zajmowały; szpalty dzienników pełne były wiadomości o wypadkach, które sprowadziła niepogoda; dziwiono się odwadze podróżnych, a jeszcze więcéj odwadze pocztyljonów i konduktorów; serca zaś wszystkich przepełnione były boleścią na wieść o przyszłym głodzie i ruinie. Rodziny niepokoiły się dla braku wiadomości o oddalonych krewnych, a biédni cierpieli głód i zimno.

Ucieszono się niepomału, kiedy po kilkodniowéj odwliży na południowéj drodze, po któréj prawie cały miesiąc przejazdu nie było, ukazały się nareszcie pocztowe powozy, listy zaczęły dochodzić, i zatrzymani w drodze podróżni mieli nadzieję dojechać do celu.

Piérwszą w liczbie podróżujących po takiéj drodze była pani Stirling; od kilku tygodni miała ona już wyjechać z południowéj Szkocji do Londynu. Przyjaciele ją zatrzymywali, mówiąc, że nierozsądnie jest puszczać się teraz w podróż, — opowiadali jéj rozmaite wypadki o podróżnych, których śnieg zasypał; ale nic nie pomogło. Pani Stirling miała wiele cudzych interesów do załatwienia, a ponieważ należała do tych ludzi, którzy dla spełnienia tego co uważają za swój obowiązek, gotowi narazić się na niewygody i nieprzyjemności, pewnego więc poranku w miesiącu lutym siadła do dyliżansu i niezważając, że sama jedna jako pasażerka będzie musiała odbyć tak daleką podróż, pojechała. Odwilż trwała ciągle, droga była okropna, ale przyprzęgając gdzie niegdzie więcéj koni, przejechała jakkolwiek pół drogi.

Nazajutrz powstał silny wiatr, który się wciskał przez wszystkie otwory do powozu; odwilż nie była tak silna, ażeby mogła podziałać na tę dziką krainę, przez którą przejeżdżać im wypadało; gęste chmury zbierały się koło czerwonego, lecz bez płomieni słońca.

Tylko co się zatrzymali przed niewielką restauracją, gdy śnieg znowu zaczął padać. Konduktor i woźnica namawiali p. Stirling, aby się zatrzymała, nienarażając się na nieprzyjemności a może i niebezpieczeństwo jechania do następnéj stacji; p. Stirling po chwilowym namyśle nie chciała usłuchać rady konduktora, ponieważ powierzchowność maluczkiego traktjeru była bardzo nieponętną, wolała więc jechać daléj, i otulona futrem wkrótce straciła na czas jakiś pamięć wszystkiego co ją otaczało; tymczasem niespodziany hałas wyrwał ją z tego uśpienia. Karéta ugrzęzła tak głęboko w śniegu, że nie było sposobu, ażeby zmęczone konie mogły się ztamtąd wydobyć. Konduktor udał się konno szukać ratunku, a woźnica uspakajał podróżnę, mówiąc, że podług jego przypuszczeń, muszą się znajdować o dwie mile od pewnego fermera, do którego jeżeli konduktor trafi, to pewno fermer przyjedzie w saniach swoich, i jak się już nieraz zdarzało, wyratuje dyliżans ze śniegu.

Oczekiwania się sprawdziły; po upływie godziny podróżni posłyszeli dzwonek i postrzegli szybko zbliżające się ku sobie dwa ogniki, i wkrótce jakiś głos przyjemny zawołał na nich. Kilku ludzi z łopatami i światłem przybyło im na ratunek; czyjaś silna ręka wysadziła p. Stirling z karéty i podprowadziła ją do sań, a nim nasza podróżna pojąć zdołała co się z nią dzieje, już się znalazła w dużym pokoju oświeconym ogniem palącym się na kominku. Kilka różnych dziecięcych twarzyczek otoczyło ją, patrząc w oczy ciekawie, z troskliwością zdjęto z niéj zmokłe odzienie i winszowano szczęśliwego wybawienia.

—Widzisz Mery, mówił gospodarz do żony swojéj, miałem słuszność, że téj zimy sanie nasze próżnować niebędą.

— Wujaszek zawsze ma słuszność przerwał czyjś wesoły głosik — w Gotry mówimy, że wuj Aterton nigdy się nie myli.

— Aterton! Gotry!—powtórzyła zdziwiona p. Stirling, i to mówi jeszcze głos znajomy! Zofjo! Zofjo—Middleton, a więc to ty?

Młode dziewczę odpowiedziało na to radośnym wykrzyknikiem, rzucając się w objęcia p. Stirling: — Wuju! ciocio Mery! albożeście nie poznali pani Stirling!

Pani Aterton, wytężyła swoje błękitne oczy na podróżną i zaledwo mogła w niéj poznać młodą dziewczynkę, z którą przed laty 18 lub 20 razem była na pensji; lecz rychło się uspokoiła, myśląc, że chociaż i bardzo zmieniona, zawsze jednak to ta sama Helena, z tym samym jasnym uśmiechem, z temiż samemi oczętami, które zmuszały wszystkie koleżanki kochać ją na pensji.

Obie się ściskały serdecznie. Pani Aterton była szczęśliwą, że mogła przytulić pod swój dach Helenę, tém bardziéj ją to cieszyło, że wybawienie jéj z tak przykrego położenia winną była mężowi.

—Jakże to szczęśliwie, że on nie wyjechał—mówiła wesoła— wszak to już od tygodnia musiałby być w drodze do Szkocji, ale okropna zawieja zatrzymała go w domu.

—Tak jak i innych—dodała Zofja—Ale jak dzieci, tak i starsi radzi ze zręczności zabawić dłużéj w Bilefildzie,—i śmiejąc się zapytała ciotki Mery, gdzie ulokują panią Stirling, ponieważ wszystkie pokoje zajęte.

—O! odpowiedziała Mery, zaradzimy temu,—lecz chociaż to było powiedziane z uśmiechem, wszakże p. Stirling zauważała, że jéj przybycie narobiło kłopotu, przy piérwszéj więc zręczności prosiła ich, żeby się o to nie troszczyli; że trzeba korzystać z piérwszéj zręczności do wyjazdu, — krzesło więc przed kominkiem aż nadto będzie wystarczającem.

—Moglibyśmy ciebie ulokować i wygodniéj—wesoło powiedziała pani Aterton—nie mogę ci jednak ofiarować osobnego pokoju, ponieważ wszystkie są zajęte, a jestem pewna, że nie byłabyś rada jeśliby dla ciebie ktoś był zmuszony cierpieć niewygodę, wszakże zawsze u mnie jest osobny pokoik dla ciebie, który, gdyby nie jedna okoliczność, byłby dogodny.

— Jakaż to okoliczność? Może duchy?—śmiejąc się zawołała pani Stirling.

—„O! wcale nie to. Ponieważ brat mój Wiljam często nas odwiedzał, dla niego więc kazałam urządzić osóbny pokoik w oficynie, zajmowany zwykle

Dział nieurzędowy.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Pogląd ogólny.

Na depeszę hrabiego Russell, w której w imieniu angielskiego rządu, odmawia wszelkiego współdziałania w sprawie chrześcijan ciągle przez Turcję nękanych, książę Gorczakow, podkanclerzy cesarstwa i minister spraw zagranicznych, następnie odpowiedział przez pośrednictwo barona Brunnow ambassadora przy dworze londyńskim, z Petersburga 28 września 1862.

„Mam zaszczyt, panie baronie, przesłać przy niniejszém, waszéj dostojności odpis depeszy lorda Russell którą udzielił mi p. ambassador angielski, stosownie do rozkazu pierwszego sekretarza stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości.

„Ściąga się ona do spraw Czarnogórza, do myśli wspólnéj interwencji w Turcji, a wynurza żal gabinetu angielskiego, że nie może przychylić się do widoków, któreśmy w téj mierze wyrazili.

„Waga, którą przywiązujemy do tego, abyśmy znajdowali się w zgodzie z rządem jéj królewsko-brytańskiéj mości, skłania mię do bliższego roztrząśnienia przedmiotu dla ustalenia tych szczegółów, w których ta zgoda istnieć może, oraz tych, względem których zachować powinniśmy różnicę w zdaniu.

„Nie zaprzeczamy bynajmniéj sposobowi zapatrywania się wyrażonemu przez lorda Russell, że od czasu przypuszczenia Turcji jako składowéj części do systematu europejskiego ma ona prawo do takich samych dogodności, jak i każde inne państwo niepodległe, i związaną jest przez też same powinności, jakie wynikają z traktatów i z między-narodowych stosunków przyzwoitości i dobréj woli. Lord Russell wyprowadza stąd wniosek, że od owego czasu, rządowi ottomańskiemu, wolno najzupełniéj działać według swego upodobania względem Czarnogórza; zmusić je do posłuszeństwa, jeśli jest państwem hołdowniczém i to pod warunkami mogącemi na przyszłość zapewnić utrzymanie tego posłuszeństwa; a jeżeli jest państwem niepodległém, narzucić mu takie warunki pokoju, któreby zdolnemi były odwrócić nowe najazdy.

„Powinienem w tém miejscu zwrócić pobieżnie uwagę, że Anglija zawsze wyznawała nauki polityczne, zmierzające do uznawania rządów rzeczywistych, to jest takich, których istnienie objawia się przez czyny dosyć znane i dosyć trwałe, aby przekonać się o ich żywotności.

„Według téj nauki zdaje się nam, że gabinet angielski niepowinien zaprzeczać Czarnogórzu prawa do niepodległości, które ten naród od tylu wieków utrzymywał z niezłomną dzielnością, chybaby chciał przypuszczać, że w mowie będąca zasada ustaje, skoro chodzi o podbicie państwa chrześcijańskiego pod władzę turecką.

„Co do mniemania, że Porta tocząc wojnę z Czarnogórzem jako z państwem niepodległém, miała prawo narzucenia mu warunków wynikłych z ubostronnego położenia walczących po wypadkach wojny, bynajmniéj zdaniu temu nie zaprzeczamy.

„Przypomnimy tylko lordowi Russell, że obstając przy służących prawach Turcji, jako członka rodziny europejskiéj, sam wskazał odpowiednie tym prawom powinności, jakie ze stosunków międzynarodowych wypływają.

„Owoż, w obecném zadaniu, obok Porty i Czarnogórza, jako stron wojujących, znajduje się trzeci pierwiastek: wielkie mocarstwa Europy. Niezawiśle od głębokiéj uwagi, jaką winne są zwracać na wypadki, których następstwa ciężąc na spokojności Wschodu, oddziaływają na bezpieczeństwo powszechne, i nie mówiąc o zdarzeniach poprzednich, które sprowadziły uroczyste ich uczestnictwo w czynnościach publicznych, ściągających się do stosunków między Turcją i Czarnogórzem, wielkie mocarstwa widziały troskliwość swoję wywołaną na to zatargę przez samą Portę, która przyjmując dobrowolnie względem nich obowiązek niezmieniania w niczém statu quo co do obrębów i zarządu Czarnogórza, sama, z własnéj pobudki, ograniczyła swoje prawa jako strona wojująca.

„Sądzimy, iż niepodobna jest przypuścić, iż Porta uwolnioną została od danego słowa, przez to tylko, że książę Mikołaj pierwsze ultimatum Omer-Paszy przyjął w taki sposób, że mógł wywikłać się z niego w danym razie.

„Kiedy Porta uczyniła oświadczenie, o którém mówimy, książęcia Mikołaja była jéj doskonale wiadomą, w skutek nawet téj odpowiedzi postanowiła rozpocząć działania wojenne, o których następstwach postarała się z góry uspokoić wielkie mocarstwa, żywo zajęte tym sporem.

„Bez wątpienia rzeczy względy inny obrót, gdyby w ciągu wojny rząd ottomański oświadczył, że już nie poczytuje siebie za związany dawniejszą obietnicą. W podobnym razie, mocarstwa potrafiłyby stosownie do okoliczności, postępować i radzić.

„Lecz rzeczy poszły innym torem. Nie ukazało się żadne podobne oświadczenie. Nie wymówiono ani jednego słowa, które byłoby zdolne, nadwątlić zobowiązanie się pierwotne i dobrowolnie przez rząd ottomański przyjęte. Wielkie mocarstwa utrzymywano aż do ostatniéj chwili, w niewiadomości o warunkach przesłanych Omerowi-Paszy, a kiedy ocenić je mogły, znalazły się już w obec czynu dokonanego, ale który nie może przecież unieważnić prawa, przez samą Portę im przyznanego.

„Do tych więc mocarstw należy sąd, czy te warunki zgodne są z przyjętemi względem nich obowiązkami; czy mianowicie zastrzeżenie warujące budowę drogi wojennéj, z blokkauzami strzeżonemi przez załogi tureckie, nie wyrównywa prawdziwemu zbrojnemu zajęciu i rzeczywistemu opanowaniu kraju; czy nie wprowadza na Czarnogórze zasady niebezpiecznéj, to jest bezpośredniego zetknięcia plemion, zasady, która właśnie tylko co została potępioną z powodu jéj następstw, i ostatecznie zniesioną w Serbji, jako niezgodna z utrzymaniem spokojnych stosunków, które Europa pragnie widzieć ustalonemi i utrwalonemi na Wschodzie, dla bezpieczeństwa powszechnego; jeżeli zatém to zastrzeżenie, nie niszczy zupełnie statu quo, które Porta zobowiązała się utrzymać, jeżeli nakoniec to zastrzeżenie nie jest tego rodzaju, aby miało utrwalać stan nieustającéj wojny, tam, gdzie zbiorowe usiłowania mocarstw, które wdały się w umowę 1858 roku, miały na celu odwrócić zatargi.

„Co do nas, sądzimy, że roztrząśnienie tych pytań, jest dla mocarstw obowiązkiem przewidzenia i godności.

„Lord Russell przywodzi jako przykład na poparcie ostatnich czynności Porty, względem Czarnogórza, zdarzenie dziejowe w upłynionym wieku, to jest rokosz górali w szkockich przeciw domowi hanowerskiemu, rokosz stłumiony temi samemi środkami, jakich rząd ottomański zamierza użyć przeciw Czarnogórzanom.

„Lord Russell pozwoli nam uczynić sobie uwagę, że Szkocja już oddawna znajdowała się połączona z Anglią, kiedy część kraju a mianowicie górale uczynili zamach na obalenie dynastji hanowerskiéj; tymczasem Czarnogórze nigdy nie uznawało się ani hołdowniczem, ani poddańczém Porty i umiało w ciągu tylu wieków walecznie utrzymać swoję niepodległość.

„Dodam, że używając surowości względem górali, dynastja hanowerska zespalała ich z rządem, przynoszącym światło i szczęście; dla tego jéj usiłowania doprowadziły do tego, że górale są dziś wzorowymi poddanymi królowéj.

„Mimo całe przekonanie nasze o dobrych zamiarach, przemagających w radach rządu tureckiego, uszanowanie, jakie wyznajemy dla wysokiego stopnia cywilizacji, którą sprawiedliwie chlubi się naród angielski, niepozwala nam pod tym względem upatrywać podobieństwa, które też nie istnieje, ani w rzeczywistości, ani w zasadzie, ani w prawdopodobnych następstwach.

„Lord Russell, kończąc swą depeszę, porusza ogólniejsze zadanie, do którego dał powód obecny stan Turcji.

„Widzi tylko dwoiste możliwe rozwiązanie: albo nieustające powstania słowiańskich lub greckich poddanych sultana, których tłumienie pociągnie za sobą ściśnienie ich przywilejów, zwiększenie brzemienia władzy i konieczność trwonienia na siłę zbrojną pieniędzy, mogących być użytemi na zbudowanie dróg i portów;—albo ostateczne powodzenie zamachów podejmowanych przez ludności chrześcijańskie, dla skruszenia muzułmańskiego rządu, wypadek, który doprowadziłby do anarchji, do walki plemion, i ostatecznie do interwencji cu-

---

przez mężczyzn, tak, że do dziś dnia żadna z kobiét tam jeszcze nie nocowała.

— O! jeżeli tylko o to chodzi, to chętnie będę pierwszą z kobiét, która tam przenocuje—odpowiedziała wesoło pani Stirling.

Na tém stanęło—i wkrótce zrobiono w oficynie przygotowanie dla noclegu niespodzianéj gości.

Wieczór przeszedł przyjemnie: muzyka, tańce, opowiadania o upiorach następowały jedne po drugich; czas przebiegł szybko, a już dawno wybiła dziesiąta, to jest godzina, o któréj zwykle udawano się do spoczynku w Bilefildzie, gdy pani Stirling przeszła z gospodynią przez podwórze do wyznaczonego sobie pokoju, który jéj wydał się miłym i wygodnym kącikiem. Czerwone firanki od łóżka wyglądały tak uprzejmie przy blasku ognia, a gdy na kominie zapalono świece i do ognia przysunięto dwa krzesła, stare przyjaciółki nie mogły oprzeć się pokusie, aby nie usiąść i jeszcze nie pogawędzić od serca, jak to bywało niegdyś, w dniach młodości.

Ileż to wypadków zdarzyło się z niemi od tego czasu, ileż to radości, ileż nieszczęść przeszło, a to wszystko tak głęboko interesowało dwie kobiéty, które przepędziły razem sześć młode lata. Wspominały one czasy szkolne, rozmawiały o swych przyjaciółkach, o swych planach i nadziejach na przyszłość—i to tak długo, że na ściennym zegarze uderzyła północ, kiedy pani Aterton pożegnała przyjaciółkę i wyszła. Ale rychło wróciła znowu mówiąc:—Zapomniałam ci powiedzieć Heleno, że wewnątrz zasuwka nie mocna, a na klucz zamykają się drzwi tylko z zewnątrz. Czy nie będziesz więc się lękać, jeżeli założysz drzwi tylko pałeczką w pokoju, albo chcesz może, żebym cię zamknęła na zamek tak jak to robię z Wiljamem? Zrana służąca drzwi odemknie; Wiljam mówi, że to wygodniéj, bo jak przychodzą otwierać, zawsze się budzi.

Pani Stirling powiedziała śmiejąc się, że chociaż to nie bardzo miło być zamkniętą, jednak chcąc być obudzoną we właściwym czasie, chętnie się na to zgadza.

—Dobrze więc, nie zasuwaj drzwi, a ja jutro o ósméj przyszlę służącą. Dobréj nocy! Dobréj nocy!—i przyjaciółki się rozstały. Drzwi zewnątrz zamknięto, a p. Stirling patrzała jeszcze przez okno na koleżankę swoją, która szła ścieżką przekopaną umyślnie dla przejścia z domu do oficyny. Przez otwierające się drzwi przed p. Aterton, uderzył miły promień od domu jaskrawo oświetlonego i oświecił miejscowość, ale skoro się drzwi zamknęły i na dziedzińcu znowu zrobiło się ciemno, drzewa ogołocone z liści, przy blasku księżyca, gwiazdy migocące od mrozu, wydały się tak straszne, że p. Stirling zadrżała z bojaźni i żałowała, że pozwoliła się zamknąć w tak bezludném miejscu.

Ale czegoż się miała lękać? Cóż się z nią stać mogło? Okno było okratowane, a drzwi były zewnątrz zamknięte; niebezpieczeństwa tu być nie może. Po takiéj rozwadze przysunęła fotel do kominka, dorzuciła drewek do ognia i zaczęła czytać małą biblję, która leżała na stole. Przeczytawszy kilka rozdziałów, położyła książkę, wyjęła z długich ciemnych swych włosów grzebień i upinając je na noc, przypomniała chwile spędzone z Mery na pensji, tak, że zaledwo uderzenie drugiéj godziny na zegarze sprowadziło ją do rzeczywistości.

Świece się prawie kończyły, ogień zaczynał gasnąć i p. Stirling odwróciła się, ażeby dostać połanek, gdy spójrzawszy niespodzianie w lustro, postrzegła, albo tak jéj wydało, że kotara od łóżka się rusza. Chcąc się przekonać, czy się to powtórzy, pozostała na miejscu, lecz wszystko było cicho, i p. Stirling wyrzucała sobie, że pozwoliła rozdrażnieniu nerwowemu, które ją przejęło strachem, owładnąć sobą. Pomimo swéj odwagi, wiele ją kosztowało podejść do łóżka i zajrzeć za kotarę. Na łóżku nie było nikogo, a wysokie poduszki i biała pościel wabiły ją do spoczynku. Nie myśląc więcéj o strachu, p. Stirling postawiła świecę na kominku i położyła się.

Była zmęczoną. Oczy od znużenia same się zamykały, a jednak sen odbiegał. Myśli i wspomnienia cisnęły się mimowoli jedne za drugiemi;—dręczyło ją obecne położenie; wyobraźnia przedstawiała jakieś trudności, których wprzód nie przewidywała. Rzucała się jak w gorączce, co jeszcze więcéj odpędzało sen od jéj powiek; to wybuch ognia zmuszał ją otwierać oczy, to wpatrywała się w okropne cienie, które blask księżyca nasuwał. Sądziła więc, że gdy zapuści kotarę, prędzéj zaśnie,—i dla tego zgasiła światło, zaciągnęła firanki i obróciła się ku ścianie.

Już zaczynała drzémać, gdy w tém nagle uczuła, że łóżko podnosi się z nią razem. Zerwała się i z drżeniem czekała, czy się to nie powtórzy, ale napróżno. Sądząc, że to nagle przebudzenie jest niczém więcéj jak skutkiem rozdrażnienia nerwowego, które już po raz drugi téj nocy ją opanowywało, położyła się znowu, postanawiając przytłumić tę bezzasadną trwogę.

Lecz rychło się zerwała znowu. Teraz już nie było wątpliwości, łóżko się ruszało, i wyraźnie dał się słyszeć dźwięk gardłowy, jakby coś chrapało pod łóżkiem. Oparłszy się na łokciu, pani Stirling przysłuchiwała się z wytężoną uwagą, która nas zmusza o tyle pragnąć, o ile i lękać się powtórzenia dźwięku, który wywołał nasze przerażenie. Dźwięk się powtórzył, a za nim nastąpiło głośne grzmiące uderzenie, jak gdyby jakieś ciężkie ciało wlokło się z pod łóżka do komina. Cóżby to miało znaczyć?! Chciała wołać o pomoc, ale zdało się jéj, że język przyrosł do gardła; żyły na skroniach się naprężyły tak, że słyszeć można było ich chorobliwe uderzenie, które śród nocy spokoju tętniało jak uderzenie zegara.

Niewiadomy ten przedmiot dopełzł do kominka i rzucił się z jakąś wściekłością, brzękając kajdanami. Wszakże dźwięk ten trochę uspokoił p. Stirling: przyszło jéj na myśl, że to mógł być pies, który się zerwał z łańcucha i przyszedł pogrzać się w ciepłym pokoju. Nieprzyjemny to wypadek, ale niczém on był w porównaniu z przestrachem, jakim ją nabawił. Zaczęła wmawiać sobie, że już z nią nic złego stać nie może, jeżeli będzie leżéć spokojnie. Noc prędko przejdzie. Tak rozmyślając położyła się. Lecz oto znów słychać chrapanie potworu; teraz już gorączkowéj wyobraźni p. Stirling, zdało się, że to wcale niepodobne do chrapania psa. Trochę później odkryła drżącą ręką kotarę i zaczęła się przyglądać przez szparę. Rzeczywistość jakkolwiek straszna, lepszą jest od wszelkiéj wątpliwości. Spójrzała na ogień—i tam, w samej rzeczy leżał dziwny potwór: coś czarnego, pokrytego włosami, jakaś bryła, któréj kształtów określić niepodobna było. Ogień już prawie gasnął i potwór ten tak dziwnie położył się w kominie. Wtóre zaczął się poruszać, potém otworzył oczy, które iskrzyły się przeraźliwie przy blasku gasnącego ognia,—i zaczął jakoś gwałtownie i konwulsyjnie rwać siebie za najeżoną głowę.

Boże miłosierny! wszak to nie łapy! wszak to ludzkie ręce! Wszak to szczęty porwanego łańcucha brzęczące tarzają się koło pasa tego okropnego potworu!

Krew zamarła w żyłach Heleny, kiedy przy wybuchnięciu ognia jaśniéj rozpatrzyła i przekonała się, że jest zamkniętą zapewne ze zbiegiem z galer! Wewnętrzne wołanie do nieba o pomoc wyleciało z jéj serca, kiedy z całą mocą rozsądku starała się objąć okropność położenia, i wynajdywała najbardziéj przekonywające wyrazy, któremy mogła wyrzec do człowieka, którego zupełnéj woli tak dziwnym sposobem los ją zostawił. Postanowiła, że tymczasem powinna leżéć jak można ciszéj, ażeby nie zdradzić swéj obecności najmniejszém poruszeniem. Wszak może jéj nie spostrzeże—rozwidnieje, a niezwłocznie przybędzie i pomoc; wszak musi już być późno, trzeba więc czekać i mieć nadzieję. Ale nie trzeba było długo czekać! Potwór zaczął się ruszać, stanął i powoli zbliżał się do łóżka. W jednéj chwili, z przerażeniem postrzegła jego twarz, jego oszpecone blade rysy, dziko błyszczące oczy i czarne najeżone włosy. Lecz dzięki Bogu, on jéj nie spostrzegł, schowała się więc prędko za kotarę. Tymczasem coraz był bliżéj łóżka, podchodził powoli—wahając się.... i dźwięk rozbitych kajdan straszliwie raził ucho Heleny. Wtém dotyka się ręką kotary..... i kilka minut zdawało się, że szuka otworu. Te chwile były stanowcze dla Heleny. Rozpacz wzmocniła się woli; spostrzegła, że łóżko nie zupełnie przysunięte do ściany, że można przesunąć się pomiędzy niém a ścianą—i ostróżnie spełzła na ziemię. Zaledwo to wykonała, gdy potwór rzucił się na łóżko, a okręciwszy się kotarą, zaczął wydawać dzikie dźwięki, niby chichotanie, więcéj podobne do rżenia konia. Jakiś czas biédna Helena zostawała w ciasném swojém schronieniu, trzęsąc się od zimna i przestrachu, lękając się, żeby najmniejsze nieostróżne poruszenie nie wydało jéj schronienia i nie naraziło na niebezpieczeństwo. Ze ściśnioném sercem zaczęła się modlić, prosząc Boga, ażeby jéj dodał odwagi; i kiedy znowu trochę oprzytomniała, przyszło jéj na myśl, że gdyby podeszła do okna, mogłaby ją to spostrzedz i wydobyć z tak okropnego położenia.

Z największą ostróżnością stąpała bosą nogą—i dzięki przyjaznemu światłu księżyca, doszła szczęśliwie do okna, lecz zbliżywszy się do firanki zadrżała z przerażenia, kiedy jéj dotykała się czegoś ciepłego i miękkiego. Przypomniała sobie potém, iż tu położyła futro, które teraz było dla niéj bardzo przydatne, ponieważ drżała od zimna. Otuliwszy się więc, usiadła przy oknie, a silny oddech potworu uspakajał ją, była bowiem pewną, że śpi. Było to dla niéj chwilowém wytchnieniem, którego tak potrzebowała.

Widok z okien całkiem nie był pocieszającym; gwiazdy cicho migotały nad śpiącą ziemią, blady księżyc jeszcze błyszczał na horyzoncie; najmniejszego ruchu, nic zwiastującego zbliżenie się poranku.

W tém próżném oczekiwaniu jakiejkolwiek oznaki przebudzenia w całym domu, do uszu jéj doleciał dźwięk zegaru, który uderzył czwartą.

Zaledwie tylko czwarta!

Lękała się i wątpiła, czy będzie w stanie przeżyć godzinę w takiéj trwodze? Czy była choć najmniejsza nadzieja wyjścia z takiego położenia?

Nie, żadnéj!

Chciała oprzeć się na oknie, lecz zaledwo dotknęła się, zdało się jéj, że tak skrzypnęło, iż potwór zaczął ruszać się w łóżku. Zimny pot kroplami spadał z jéj czoła, chwilę wlokły się jedna za drugą z okropną powolnością, a każdy najlżejszy szelest prześcieradła, albo szamotanie ręki śpiącego przejmowały ją nowém przerażeniem. Wybiła piąta.

Wszyscy w domu jeszcze spali, lecz oto dało się słyszeć gwizdanie i wkrótce konduktor wjechał na dziedziniec. Gdyby tylko Bóg jéj dopomógł zawołać go, lub jakimkolwiek sposobem zwrócić na siebie jego uwagę. Aleć nie mogła wydać najmniejszego dźwięku. Dyliżans przejeżdża koło samego okna, konduktor spójrzał—i światło od latarni oświeciło zrospaczoną twarz p. Stirling. Zatrzymał się, popatrzał i chciał przemówić, ale ona dała mu znak, ażeby milczał, i gdyby z domu wezwał ludzi na pomoc. Konduktor zrobił znak, że rozumie i śpiesznie odjechał.

Nieobecność jego wydała się jéj wiecznością. Czy pewnie on ją zrozumiał?... Śpiący coraz był niespokojniejszy, nareszcie wstał i zaczął pełzać koło pokoju. O! pewno się spóźnią!

Ale nie:—słychać kroki na dziedzińcu, klucz obraca się w zamku, drzwi się otwierają—i w téj chwili z rykiem, który i w godzinę śmierci w uszach Heleny odzywać się będzie, potwór rzuca się ku nié, w kawałki druzgoce okno; ale wstrzymany kratą umocowaną zewnątrz, rzuca się jak dzikie zwierzę na swoich prześladowców. Pierwsza, którą spostrzegł, była Helena, napadł na nią, porywa za szyję, twarz jego tuż przy jéj twarzy,—jego straszne błyszczące oczy wpiły się w nią z dziką wściekłością! Lecz w téj samej chwili silne uderzenie i tylu, zmusza go wypuścić swoję ofiarę.

Po długiém omdleniu Helena ocknęła się w pokoju pani Aterton; oznajmiono jéj, że nikt nie ucierpiał, oprócz nieszczęśliwego szaleńca; i że on jest znowu w ręku swoich dozorców, od których przed kilku godzinami był uciekł.

—Kilka godzin! Toż cała wieczność, Mery! Lecz dzięki Bogu, wszystko minęło jak sen!

Lecz nie wszystko minęło: jeden nie zgładzony upominek pozostał, ażeby utrwalić w pamięci Heleny Stirling i wszystkich, którzy ją znali, na zawsze wypadek téj nocy. Cierpienie jéj, niepokój i przerażenie, były tak wielkie, że w przeciągu tych niewielu godzin włosy jéj stały się jak śnieg białe.

Przekład M. G.

ropejskiéj, i do podziału krajów tureckich, ceną nawet wojny powszechnéj.

„Pierwszy sekretarz stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości, pozwoli nam naprzód przypomnieć sobie, że przywileje, których używają kraje chrześcijańskie sultana, polegają na rękojmi wielkich mocarstw europejskich, że zatém nie mogą być ześnionemi, bez zgwalcenia jednego z najuroczystszych warunków traktatu 18 (30) marca 1856 r.

„Lecz nadto, nie możemy w żaden sposób wymódz na sobie, abyśmy przypuścili: że rozwiązanie tak wysokiego zadania dla bezpieczeństwa, spokoju, pomyślności powszechnéj, zasad nowoczesnych cywilizacji i postępu, oraz uczuć ludzkości wielkich mocarstw europejskich, nie mogło być gdzieindziéj znalezione, tylko w skrajnych ostatecznościach, w których pierwszy sekretarz stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości, wyłącznie ich szuka; nie zostawując obu stronom spornym innego wyboru, prócz walki wzajemnego wytępienia, wielkim zaś mocarstwom europejskim, innéj drogi, prócz rozdzielenia się na dwa obozy, z których każdy idąc za widokami osobistemi, popierałby albo zupełne ujarzmienie rokoszanów przez Portę, albo namiętne pochopy chrześcijańskich ludności.

„Naszém zdaniem, należy raczéj szukać tego rozwiązania na drogach pojednawczych i właściwiéj zastosowanych do potrzeb będących w sporze i do wymagań naszego czasu.

„Zachowanie cesarstwa ottomańskiego jest dla nas jak i dla wszystkich wielkich mocarstw, istotną podstawą europejskiéj równowagi. Ale w obec pierwiastków nieładu i walki, przekazanych tym stronom przez minione wieki, niepodobna osiągnąć tego wypadku, w sposób silny i trwały, tylko przez zaprowadzenie systematu rządowego, dążącego do zjednania sułtanowi miłości i wdzięczności jego chrześcijańskich poddanych, a to przez zaspokojenie prawowite ich potrzeb i pragnień, i uposażenie ich warunkami bytu, niezbędnemi dla szczęśliwego i rządnego społecznego życia.

„Przyjmujemy więc z radością pod tym względem, zapewnienie lorda Russell, że rząd królewsko-brytańskiéj mości szczerze pragnie ulepszenia doli chrześcijańskich poddanych sułtana.

„Jest to rzeczywiście droga, któréj nie przestawaliśmy doradzać, jako jedyną, mogącą doprowadzić do utrwalenia i pomyślności cesarstwa ottomańskiego, w warunkach zgodnych z istniejącemi traktatami, ze współczuciem, przekonaniem i ogólném dobrem Europy.

„W tym również celu, nie przestawaliśmy wzywać wielkich mocarstw do zgody, która, usuwając wszystkie rachuby, oparte na ich politycznem współzawodnictwie, mogłaby wywrzeć wpływ zbawienny, z jednéj strony na chrześcijan, obudzając w nich ufność i nadzieję, a z drugiéj na rząd turecki, pokrzepiając go w dobrych zamiarach, tyle razy objawianych przez najjaśniejszego sułtana.

„Jesteśmy przeświadczeni, że gdyby rady nasze były wysłuchane, odwróciłyby klęski, które dziś opłakiwać przychodzi.

„Nie chcemy wydawać zbyt surowego wyroku o czynnościach rządu ottomańskiego. Wiemy, że walczyć mu przychodzi z wielkiemi trudnościami, jesteśmy więc skłonni do przyjęcia w rachubę najmniejszych nawet jego usiłowań. Wszakże musimy też przyznać, że takie postępki, jak wojna ukończona w Hercegowinie i Czarnogórzu, lub zbombardowanie bezbronnego miasta, nie są środkami mogącemi doprowadzić do pożądanego celu.

„Te właśnie środki gwałtowne, które zapalając razem wymagania zwycięzców i żal zwyciężonych, doprowadzają rzeczy do takiego stopnia, że żadne możliwe wyjście nie pozostaje, prócz rzucenia się do przemocy, że wszelki inny sposób rozwiązania okazuje się niepodobnym, prócz dwoistéj ostateczności, przez lorda Russell wypowiedzianéj.

„Lecz ponieważ sądzimy, że taka wyniklość niezgodną jest ani z dobrem chrześcijan, ani z dobrem rządu tureckiego, ani nakoniec z dobrem wielkich mocarstw europejskich, nie przestajemy doradzać: pierwszym roztropności, drugiemu umiarkowania, a trzecim ścisłéj zgody, która jedynie ich rady wesprzeć może potrzebną powagą.

„W dniu, w którym rząd jéj królewsko-brytańskiéj mości zechce wejść na tę pojednawczą drogę, możesz go zapewnić, panie baronie, że znajdzie nas w tym optymizmie, którego podzielać nie możemy, i byle pośpieszył razem z nami swą usilność dla obudzenia w ludnościach chrześcijańskich zaufania, przez istotną wiarę w rzeczywiste ulepszenia.

„Co do wstrętu wyrażonego przez lorda Russell pod koniec depeszy, od wszelkiego uczestnictwa w zbrodniczych knowaniach, dążących do rozprzężenia węzłów posłuszeństwa poddanych względem panujących, i do wywrotu tronów w Europie, ze szczerém zadowoleniem zapisujemy to zapewnienie, i nie potrzebuję dodawać, że znajdzie ono zawsze najzupełniejsze uznanie ze strony gabinetu cesarskiego. Upoważniam waszę dostojność do odczytania i zostawienia odpisu niniejszéj depeszy, pierwszemu sekretarzowi stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości."

Proszę przyjąć i t. d. Gorczakow.

Z powyższego pisma czytelnicy przekonać się mogą, że Czarnogórzanie znaleźli uczciwe i rozumne orędownictwo jednoplemiennego państwa, a lubo Anglja nie chciała zespolić swojego wpływu na rząd ottomański, z usiłowaniami Rossji i Francji, aby dolę ludów słowiańsko-chrześcijańskich przynajmniéj zapewnić w ten sposób, jak księstw rumańskich i serbskiego, to przynajmniéj pewna, że mimo widoczny wstręt Anglji, do ograniczenia w Europie ottomańskiego samowładztwa, Czarnogórzanie nie pójdą w muzułmańską niewolę; że ich skał i wąwozów nie przerźnie i dostępnemi dzikim najazdom nie uczyni wojenna i twierdzami uzbrojona turecka droga; że zetknięcie dwóch różnorodnych plemion, nie skazi czystości krwi słowiańskiéj, nie nadwątli wiary, nie wyziębi ojczystego ducha, nie zetrze z pamięci świętych słowiańskich podań; lecz że Czarnogórzanie zachowają i potomkom swoim przekażą zacną odrębność, stanowiącą najwyższe znamię narodowości.

W dziwném powikłaniu spraw ludzkich, Turcy, którzy od XV wieku, otworzyli z grecką, rumańską magyarską i słowiańską ludnością krwawe rachunki, którzy na polu dziejowém nie zetknęli się prawie z anglo-saskim szczepem, dziś dla pieniężnych, poziomych widoków, znaleźli w potomkach Ryszarda Lwie-serce tak zapamiętałych obrońców. Rzecz dziwniejsza jeszcze, że naród stojący na czele całéj ludzkości, pod względem wyzwolonego postępu, naród wielbiący nadewszystko godność i wolność człowieka, dozwala rządowi swojemu, najbezczelniéj bronić uosobienia dzikiéj siły i nierozumnéj dowolności.

Rozwodzić się niebędziemy nad treścią obu depeszy; są one zbyt jasne, aby potrzebowały jakiegokolwiek wykładu, zwrócimy tylko uwagę czytelników naszych na słowa lorda Russell, w których silnie odrzuca wszelką myśl pomocy zamiarom, noszącym, jak mówi, nazwę **wielkiéj idei** w Grecji, a wyzwolenia z pod tureckiego jarzma, w słowiańszczyźnie!

Musiała już wówczas, kiedy hrabia Russell depeszę swoję układał, niepokoić go obawa téj burzy, która zbierała się na pięknem niebie greckiém. Nieszczęście chciało, że w roku 1815, garstkę potomków dawnych Hellenów, *na siedmiu skalistych wyspach jońskiego morza, od przedhomerycznych czasów* osiadłą, oddano pod opiekę Anglji. Nikt wówczas nie myślił, że ta obojętna na pozór uchwała, otworzy obfite źródło nieszczęść dla jednego z najsławniejszych, najzasłużeńszych, szczepów ludzkości. Kiedy dnia 25 marca 1821 wybuchnęło powstanie Greków w Morei, kiedy cały świat cywilizowany, powitał je okrzykami radości, wówczas Anglja ulękła się, aby odrodzenie Grecji, nie pozbawiło ją siedmiu wysp jońskich i dzięki tylko wielkiemu sercu anglikańskiego kaznodziei Hughes, dzięki lordowi Erskine, który w liście swoim do hrabiego Liverpool za Grekami przemówił, dzięki nakoniec Jerzemu Canning, a nadewszystko dzięki bohaterskiemu poświęceniu lorda Byron, potężne spółczucie dla sprawy greckiéj do tego stopnia zapaliło szlachetnością serca ludu angielskiego, że zimni mężowie stanu, będący wówczas na czele rządu, mimowolnym wirem porwani, wyrzekli słowo wskrzeszenia Grecji. Wiadomy jest skutek ośmioletniéj, nigdy dosyć nie wysławionéj walki krzyża z półksiężycem. Potomkowie Milcjadesa, zwyciężyli; chodziło tylko o zebranie w jedno grono, wiekowemi burzami rozproszonych cząstek wielkiego plemienia. Wówczas to, angielscy mężowie stanu, wynieśli na jaw samolubne nauki, i zdaje się, że na chrzest nowoodrodzonego królestwa rzucili przekleństwo wiecznéj niedołężności, dla tego tylko, aby rozwój Hellady nie wyzuł Anglji z drobnej własności wysp jońskich, i nie przywiódł do upadku Turcji, którą dla wspólności sprawy, w opiekę swoję przyjęła; jakoż stanął 6 lipca 1829 roku, traktat, mocą którego Grecja, uznaną została za wolne i niepodległe królestwo.

Mieliśmy już niejednokrotną zręczność, wypowiedzenia naszéj myśli, że Europa zawierzywszy niebacznie Anglji, zgadza się na wskrzeszenie Grecji, bez nadania jéj warunków bytu, przez skrępowanie woli narodowéj w narzucaniu jéj króla, wiarą, plemieniem i językiem obcego, przez zostawienie pod jarzmem tureckiem, czysto-greckiego lądu i czysto-greckiéj wyspy Krety, zaszczepiła w niemowlęcém ciałku, zaród śmiertelnéj choroby. Opowiemy w przyszłym poglądzie zgubny wpływ rządów królewicza bawarskiego i te wstrząśnienia, które z winy Niemców, krajem nieustannie miotały; teraz poprzestać tylko musimy, na wiadomościach przez telegraf przyniesionych z Korfu, z dnia 23 października, to jest wczoraj tydzień, że wybuchnęły rozruchy w Missolungi, w Acharnanji, w Patras, Elidzie, w Messenji i w całéj Grecji zachodniéj; że w Patras ogłoszono rząd tymczasowy; że król, który z małżonką swoją zwiedzał wschodnią część królestwa, nieobecny w stolicy, szukany był przez jednego z członków gabinetu, w Kalamatta; że załoga w Wonicy wypowiedziała posłuszeństwo królowi; że w Atenach ogłoszono triumwirat pp. Bulgarisa, Canarisa i Kemfiosa, że triumwirowie, mianowali ministrami, panów Zaimisa, Manginosa, Mauromichalisa, Diamantopulosa, Deligiorgisa, Kolifromasa i Kumandurosa. Nowe depesze z Aten, z dnia 23 października, to jest wczoraj tydzień, doniosły, że wojsko zbratało się w nocy z powstańcami i uznało rząd tymczasowy, który natychmiast ogłosił złożenie z tronu króla Ottona i bawarskiéj dynastji, tudzież zwołał zgromadzenie narodowe. Następnie, wiadomość z Triestu, wysłana w sóbotę dnia 25 października oznajmiła, że król złożył koronę na rzecz młódszego brata, królewicza Luitpolda, i że p. Maurokordato mianowany został prezydentem tymczasowego rządu greckiego. Nadeszły razem telegraficzne doniesienia ze Smyrny i Konstantynopola, z sóboty dnia 25 października, podług których król Otton wsiadł z królową Amelją na okręt, któremu kazał zawinąć do wyspy Koluri, w zatoce starożytnéj Salaminy, dla uniknienia portu pirejskiego, będącego w ręku powstańców. Przedstawiciele mocarstw, opuściwszy Ateny, udali się na miejsce pobytu króla i królowéj; wieść krąży, że najjaśniejsi państwo odpłynęli, dotąd jednak niewiadomo dokąd. To tylko pewna, że rewolucja w Grecji jest rzeczą dokonaną i że **wielka idea**, któréj hrabia Russell lękał się 30 września, spełniła się we trzy tygodnie później; a jednak w chwili niebezpieczeństwa, potężna Anglja nie umiała odwrócić wiszącego gromu nad głową króla, którego osłaniała swą tarczą; bogdaj by jéj opieka również była bezsilną dla Abdul-Azisa.

Dalsze uwagi nad ogólnym stanem spraw europejskich, a w szczególności nad wypadkami greckiemi, odkładamy do wtorkowego poglądu.

Włochy.

Turyn 19 października. Ministrowie postanowili zwołać parlament na dzień 15 listopada. Dekret ma być podany do podpisu krélewskiego w przyszłą niedzielę dnia 26 pazdziernika, a nazajutrz ukaże się w „Gazecie urzędowéj krajowéj królestwa." Nie jeszcze niepostanowiono, kto otrzyma pieczęć po panu Conforti. Ministrowie rozstrzygną w ciągu bieżącego tygodnia, czy mianowanie nowego ministra sprawiedliwości ma nastąpić przed 15-m listopada, lub czy gabinet stanie w dzisiejszym swoim składzie przed izbą poselską i senatem.

Jest prawdopodobném, że sam parlament da początek projektowi do prawa, który najsilniéj znamiętni umysły, a mianowicie, że izba poselska przystąpi do rozstrzygnienia dokąd siedlisko rządu tymczasowie przenieść wypadnie, czy do Florencji, czy do Neapolu.

Rzeczony projekt z początku podawany przez szczupłą garstkę posłów, zdaje się nabywać co raz więcéj zwolenników, zwłaszcza pragnących przenieść rząd do Florencji, albo przynajmniéj zebrać parlament w tém mieście. Na czele mężów politycznych *wybierających stolicę toskańską stoi Massimo d'Azeglia.*

Wszakże zdania są podzielone. Jedni mówią: ponieważ w téj chwili niemożemy mieć Rzymu, trzeba koniecznie przenieść stolicę we środek królestwa, nierównie łatwiéj będzie z Florencji niż z Turynu działać na najodleglejsze miejscowości półwyspu. Tym sposobem unikniemy słusznego, czy niesłusznego zarzutu Piemontyzmu i rzeczywiście uzupełnimy zjednoczenie. Drudzy zarzucają, że obrać inne miasto za stolicę jak Rzym, wyrównywa zrzeczeniu się Rzymu.

Europa ujrzałaby w tym dowód, że Włochy mogą obejść się bez wiecznego miasta. Tymczasowość za tymczasowość, mówią, lepiéj zostać w Turynie.

Zadanie jest ciężkie. Dotyka najżywszych namiętności włoskich, a nadewszystko obudza ów municypalizm, który był tak dla Włoch zgubnym.

Zdaje się, że gabinet jeszcze nieobrał drogi postępowania w tym ważnym przedmiocie; zapewne zachowa najściślejszą bezstronność i zostawi parlamentowi sąd ostateczny *w tym przedmiocie.*

— Ogłoszono następną depeszę: **Foggia**, w **Kapitanacie, 14 paździerika o godz. 11 zrana.**

„Zbójcy rozgromieni jednocześnie w rozmaitych stronach i zagrożeni głodem, gotowi są broń złożyć. Banda Caruso mająca 120-tu ludzi poddała się dziś niedaleko Castelnuovo jednéj drużynie. Rozwinięta sprężystość przez gwardje narodowe z Pietra, Albevona, Roseto, Casalnuovo, Sansevero, Cerignola, Torremaggiore, Monte Sant-Antonio i St. Marco w Leri zasługują na największą pochwałę."

—Czytamy w dzienniku paryzkim **le Temps**: Listy otrzymane z Rzymu z dnia 11 października obejmują co następuje:

„Ojciec święty codzień niemal czyni wycieczki z Castel Gandolfo. Wspomnieć należy o najważniejszéj, o któréj już zapewne telegraf doniósł:

Papież udał się przeszłego wtorku 7-go października do Velletri. Przyjęty został w tém mieście przy biciu dzwonów, z wielką uroczystością. Dyrektorowie drogi żelaznéj prosili go o zwiedzenie kolei prowadzącéj do Ceprano, ale lękając się zapewne pełnych uszanowania objawów wojska włoskiego, których nad granicą niemógłby w żaden sposób uniknąć; dojechał tylko do Valmantone. W téj wycieczce jenerał hiszpański Cordova, będący teraz zarządzającym budową drogi razem z panem Salamanca, towarzyszył ojcu ś. w téj wycieczce.

P. Salamanca nie był w Velletri, zdaje się, że jest teraz nieobecnym, a prócz tego walczy z rządem, z ministrem skarbu, spraw wewnętrznych, i t. d., o przyjęcie jego linji ku Neapolowi. Dręczą go rozmaitemi sposobami, ponowiły się te same znęcania się nad Hiszpanami, których doświadczył p. Mirès i Francuzi. Co chwila jakieś nowe wymagania. Minister skarbu chce zmusić pana Salamanca, aby pożyczył papieżowi od 15-tu do 20-tu miljonów i dopóty niechce potwierdzić rozpoczętych przez niego prac, dopóki się na to nie zgodzi. Papież nie wchodzi w te szczegóły; łaskawie przyjmuje naczelników spółki; uśmiecha się na oznaki uprzedzającéj grzeczności jenerała Cordova; znajduje, że droga żelazna jest pysznie zbudowaną, nie przeszkadza jednak ministrom upatrywać w niéj wady i dosłównie przyprowadzać dyrekcję do zawrotu głowy. Podczas téj wycieczki jenerał Cordova przesadzał się w grzecznościach: most velletryjski nazwał **Ponte Pio**. Nigdy przemysł nie okazał więcéj dworactwa. Pp. James Fazy i Ducros nazywali tę drogę **Pio Latina**; p. Mirès nazywał ją **Pio centrale**, a p. Salamanca most nazywa **Ponte Pio**. Ojciec św. łaskawie przyjmuje te grzeczności, ale już milczkiem przygotowują się tysiączne knowania, aby stanąć kością w gardle tym bankierom.

Udając się do Velletri, Pius IX kilka chwil zatrzymał się w Albano, w Genzano i Civita Lavinia. W miejscowościach, przez które przejeżdża, wchodzi zawsze do kościołów dla uczczenia Najśw. Sakramentu.

Takie były wycieczki po prawéj stronie Castel-Gandolfo; po lewéj ojciec ś. zwiedził Frascati i Marino. W tém ostatniém mieście mają swe leże żuawi w liczbie około 500. Papież zwiedził mały szpital wojskowy; zatrzymywał się przy każdem łóżku i rozmawiał z choremi, dopytując się o miejsce ich urodzenia i t. p. szczegóły.

Zauważano, że na przechadzkach i dalszych wycieczkach, zawsze otacza ojca ś. oddział jazdy francuzkiéj, ze szwadronem huzarów wysłanym do Castel-Gandolfo. Jutro w niedzielę to jest 12 października będzie miał miejsce w Castel-Gandolfo wielki obiad. Cała królewska rodzina neapolitańska obojéj płci ma znajdować się na nim. Wezwano też wiele osób z wyższych domów rzymskich, posiadających swe wille w okolicach Frascati i Albano. Prześliczny tu miesiąc październik, całe wyższe towarzystwo przepędza na wsi, Mówią, że jen. Montebello nie otrzymał na ten obiad wezwania.

Papież jeszcze blizko tygodnia zabawi na wsi. Powrót jego do Rzymu ma być uroczysty. Wsiądzie na koléj albo we Frascati, albo we Fraiocchie, wyżéj wzgórza albańskiego i pociąg papieski przybędzie aż do samego Rzymu do nowego dworca budującego się między Termami Dyoklecjana i kościołem ś. Marji Większéj. Zdaje się, że przygotowania do poświęcenia dworca są powodem opóźniającym powrót Piusa IX do Rzymu.

Dziwnie pomyśleć, że dworzec kolei znajduje się w samym Rzymie. Odwieczny mur obwodowy cesarza Honorjusza został wyłamany; położono prozaicznie szyny na tém klassyczném pustkowiu między Bramą Większą i Polem Pretorjańskiém, wzdłuż **świątyni Minerwy leczącéj**, kościoła ś. Bibjanny i 20-tu innych rozwalin; odkryto po dwudziestu kilku wiekach „**rolę Serwjusa Tulljusa.**" „**Pole zbrodnicze,** "na którém żywcem zakopywano westalki, dotyka drogi żelaznéj. Wszakże ani ta droga, ani dworzec nie zatarły żadnego starożytnego wspomnienia. Sławne cedry i cyprysy willi Negroni pozostały na miejscu i zawsze wieńczą wzgórze. Wiadomo, że inżynjerowie z wielkiém uszanowaniem obchodzą się z Rzymem.

Poświęcenie drogi przez ojca św. ma wywołać objaw. Jego świątobliwość przybędzie z wielką wspaniałością. Pyszny wagon papieski, jaśniejący złotem sprowadzony zostanie albo do Frascati, albo do Fraiocchie.. Żaden z panujących w Europie podobnego nie posiada.

Od wyjazdu papieża z Rzymu nic nie zaszło ważnego. Mówią tylko o kłótniach księdza de Merode z księdzem Miletta, rządcą szpitala ś. Michała, który broni grosza ubogich od proministra wojny, chcącego wszystkie zasoby obrócić na utrzymanie wojska. Złe języki oskarżają księdza de Merode, że o sobie nie zapomina, ale jest to bezecna potwarz. Każdy kto zna tego prałata, najszaleńszego z ludzi, mającego najfałszywszy umysł na świecie, ale nieskazitelnego pod względem uczciwości, nigdy temu nie uwierzy. Rozeszła się wieść o złożeniu przezeń urzędu; mówią nawet, że p. Peptissi, skąd inąd mało znany, będzie jego następcą. Roznoszą tę wieść ludzie, którzy pragną, aby ani jeden grosz święto-pietrza nie szedł na utrzymanie wojska, widocznie niepotrzebnego; polityka watykańska, mimo wszelkie domagania się o zwinienie wojska, nigdy na to się niezgodzi, *poczytałaby to bowiem za krok zrzeczenia się najwyższéj władzy.* Zdaje się, że ksiądz Merode w kłótni z księdzem Miletta wziął górę; rządca szpitalu ś. Michała prosił o uwolnienie od służby, papież odpowiedział mu oziębłe: „podaj prośbę na piśmie, zobaczymy."

Mówią o złożeniu urzędu sekretarza stanu przez kardynała Antonelli; następcą jego ma być kardynał Di Pietro. Niektórzy rozumieją, że ta zmiana podobałaby się w Paryżu, tym zwłaszcza co wzięli dziś w obronę sprawę władzy świeckiéj i *myślą*, że Rzym działać będzie podług ich natchnień. Niech wybaczą, ani kardynał Di-Pietro, ani żaden inny nie da sobą kierować.

Za kilka dni, to jest dnia 15-go października, odbędzie się w Kwirinalu wesele królewny Annunziaty. Na tę uroczystość przybędzie mnóstwo osób, między innemi, jeden z arcy-książąt. Królewna, jak mówią, popłynie przez Adrjatyk do Austrji; okręt okrąży Sycylję, dla uniknienia ciaśniny Messyńskiéj.

Pałac Braschi został kupiony przez książęcia de Carignan, lub właściwiéj mówiąc przez Turyn.

Transteverini rozpoczęli swoje tak zajmujące przechadzki październikowe. Co niedziela przybywają dla odbycia swego **Corso**, swego **Pincio**; zwiedzają górę **Testacci**, Kolizeum, w pięknie ozdobionych powozach. Mężczyzni postrojeni, niewiasty okryte klejnotami za tanie pieniądze; pierwsi w kaftanach aksamitnych i chustkach garibaldistowskich na szyi, które sławny wódz od nich sobie przyswoił. Celem istotnym tych przechadzek jest winobranie. Muszą to być wspomnienia świąt Bachusa, które dnia 6-go 7-go października z taką wrzawą były obchodzone przez starożytnych pijaków. Wszystkie niedziele październikowe poświęcone są tym przechadzkom i przejażdżkom Transteverinow. Jest to jeden z malowniczych szczegółów roku rzymskiego, tak napełnionego od początku do końca uświęconemi przez podania zwyczajami.

— Dziennik **Italia**, pisze: Dowiadujemy się z bardzo dobrego, moglibyśmy nawet powiedzieć **z urzędowego**, źródła, że stan jenerała Garibaldi nie jest tak zadawalający jak biuletyny zwiastują.

Długość choroby, zły pozór rany i ogólne osłabienie chorego, słusznie zatrważają. Nie zniknęły też wątpliwości co do pozostania obcego ciała w ranie; ropienie nie jest obfite, puchlina dochodzi aż do kolana; zdaje się, że nastąpiła absorbcja, któréj skuteczne zwalczenie może nakazywało by użycia dzielniejszych środków niż ciągłe kataplazmy.

Przy tak złych symptomatach, nie należy zapominać o przypadłościach niespodzianych, ani o tém, że cierpienie miejscowe łączy się z chroniczną reumatyczną chorobą.

Wiemy jednak, z jaką czułością otaczają chorego lekarze zwyczajni Garibaldiego. Nie tają oni przed sobą całéj ciężącéj na nich odpowiedzialności; nie przestaną więc, tak jak to i dotąd czynili zasięgać rady najświatlejszych i najdoświadczeńszych mężów, a jeśli by na nieszczęście omylili się, nie zawahają się zmienić trybu leczenia, który nie odpowiedział dotąd ich najgorętszym nadziejom.

— Czytamy w dzienniku **Narodowości**: Czasopismo **Harmonja** podniosło ogromną wrzawę, z powodu rzekomego rozkazu przesłanego przez ministra skarbu do towarzystw dobroczynnych, aby fundusze swoje zamienili na renty skarbowe.

Rzecz ma się następnie: Minister skarbu wytłómaczył ministrowi spraw wewnętrznych korzyści, jakie by osiągnęły towarzystwa dobroczynne z zamiany dóbr swoich nieruchomych na renty państwa, stosownie do zasad ekonomji politycznéj. P. Rattazzi wydał okolnik do prefektów i podprefektów, aby starali się przekonać administracje towarzystw dobroczynnych, o korzyściach téj zamiany.

— W téj chwili rząd włoski pracuje nad ujednostajnieniem poboru podatków w całém królestwie: dotąd bowiem istnieją jeszcze zwyczaje, których trzymano się za rządów upadłych. Te zwyczaje tak są rozmaite, iż w jednych miejscowościach kosztują po jednym a w innych po 6% od summ wnoszonych. Są to prace nie świetne, ale bardzo pożyteczne, którym rząd włoski powinien poświęcić największą troskliwość, nadają one bowiem i spójność i jedność krajowi.

Zamierzana podróż królewska Humberta do Berlina odłożona została na późniéj, z powodu zatrważającego stanu rzeczy w téj stolicy.

Francja.

Paryż 20 października. **Monitor powszechny** zdaje następną sprawę z przyjęcia nowego posła tureckiego przez cesarza:

Mehemed Dżemil-pasza miał zaszczyt być przyjętym

dzisiaj przez cesarza w pałacu tuileryjskim na publiczném posłuchaniu i wręczyć listy wierzytelne, mocą których ma zająć posadę nadzwyczajnego i pełnomocnego ambasadora Porty ottomańskiéj przy jego cesar. mości; spółcześnie nowy poseł złożył listy odwołalne Vely-paszy, tudzież list, w którym sułtan dziękuje cesarzowi za przysłanie mu ozdób legji honorowéj.

Cesarz otoczony był przez wielkich dostojników korony i domu cesarskiego.

Minister spraw zagranicznych znajdował się na posłuchaniu.

Poseł przemówił do cesarza w następnych słowach:

„Najjaś. panie, mam zaszczyt złożyć w twojém ręku własnoręczne listy, przez które sułtan, pan mój miłościwy, uwierzytelnia mię przy waszéj cesar. mości w urzędzie swego nadzwyczajnego ambasadora.

„Najżywszem pragnieniem naj. sultana, twojego dostojnego przyjaciela i sprzymierzeńca, jest coraz silniejsze utrwalenie stosunków przyjaźni i należytéj zgody, która zawsze tak szczęśliwie kwitnęła między obu dworami, oraz korzystania z każdego zdarzenia, aby dostarczać w. c. mości nowe dowody swojéj życzliwości i przywiązania.

„Wierny tłómacz tych uczuć, szczęśliwy jestem najjaś. panie, iż powtórnie powołany zostałem do przedstawiania mojego monarchy przy w. c. mości; wszystkie usiłowania moje wytężę do utrzymania stosunków, równie miłych jak pochlebnych, w których już zostawałem z rządem waszéj cesar. mości.

„Ośmielam się spodziewać, że w téj okoliczności raczysz najjaś. panie i nadal zaszczycać mię wysoką łaską, któréj najdroższą pamięć zachowałem i do któréj przywiązuję najwyższą cenę.“

Cesarz odpowiedział:

„Dziękuję za uczucia, które mi wynurzacie w imieniu najjaś. sułtana. Możecie mu powiedzieć, że od wstąpienia jego na tron, z najżywszém zajęciem przypatrywałem się jego postępowaniu prawemu i odważnemu i że z całego serca przyklaskiwałem przedsiębranym przezeń ulepszeniom. Cieszę się, że na przedstawiciela swojego wybrał osobę, która dała mi już rękojmie swego spółczucia dla Francji i zostawiła tu najlepsze po sobie wspomnienia. Możesz więc panie ambasadorze liczyć na całą moję życzliwość.“

Ambasador i urzędnicy jego poselstwa, przywiezieni do pałacu tuilleryjskiego w pojazdach nadwornych, odwiezieni zostali po posłuchaniu w takim samym porządku do hotelu ambasady.

Paryż 21 października. Monitor powszechny umieścił następną notę: marszałek minister wojny, otrzymał od jenerała hrabiego de Lorencez depesze z d. 5-go września. Nie zawierają one żadnego ważnego szczegółu, nie objętego sprawozdaniem kontr-admirała Rozé, ogłoszonego w Monitorze d. 20 października. Jenerał Forrey oczekiwany był w Vera-Cruz; nieprzyjaciel nigdzie się nie pokazał.

Wspomniana depesza kontr-admirała Rozé do ministra marynarki i osad, brzmi następnie:

Saint-Nazaire, 19 paźdz. 1862 r.

„Przybywam do Saint-Nazaire na pakebocie „la Vera-Cruz,“ wysłanym przez admirała Jurien. Kapitan okrętu „Evlau“ p. Durand, zastąpił mię w dowództwie mojem w Vera-Cruz. Opuściłem to miasto 18 września, admirał Jurien przybył tam dnia 3-go. Mimo wielkie trudności drogi, pierwsza kolumna zuawów przybyła z dowozem żywności, którą przyprowadziła na ujuczonych mułach, do Orizaba. Półkownik pierwszego półku zuawów, z jednym bataljonem, powinien był osadzić Soledad, dla strzeżenia promu urządzonego przez inżynjerów do Rio-Jemmapa, a przez który żywność przywieziona na lewy brzeg, na wozach sprowadzonych z Vera-Cruz, mogła być przeprawioną na brzeg prawy i przeniesioną na próżne wozy nadesłane z Orizaba.

Dopóki nie będzie można w brod przebywać rzeki dowozy na kołach będzie potrzeba podzielać na dwie części: z Vera-Cruz do Soledad na lewy brzeg i na prawym brzegu do Orizaba po przewiezieniu żywności promem.

Muły juczne są dziś najlepszym sposobem dowozu, starają się też o zebranie największéj ich liczby. Stan rzeczy w Orizaba jest zadawalający, nie zaszło tam nic szczególnego. Zaragoza umarł w Puebla z tyfusu, zwłoki jego przewieziono z największemi zaszczytami do Mexico, jenerał Ortega objął po nim dowództwo. Codzień oczekiwano w Vera-Cruz przybycia jenerała Forrey; wszystko było w gotowości do jak najprędszego wylądowania wojsk i ciężarów. O dzień drogi od Vera-Cruz i wśród najpiękniejszéj pogody zbybałem d. 19 września na morzu, okręta „le Turenne, L'Yonne i le Chaptal. Wszedłem w stosunek z jenerałem Forrey, który oddał depesze do Francji. Stan zdrowia na tych statkach był doskonały. Okręta: „Miasto Bordeaux, miasto Lyon, Tylża, le Duquesne, le Tourville“ i statek przewozowy „l'Ardéche“ wypłynęły w Martyniki w dniach 26 i 28 września do Vera-Cruz. „Swięty Ludwik“ mający na pokładzie jenerała Bazaine, „Navarino i L'Eure“ wypłynęły dnia 30. Zostawiłem w Martynice d. 1-go października okręta: „le Souverain, l'Allier, Cererę i la Mayenne.“ Ogólny stan zdrowia ludzi, koni i mułów, jest doskonały.“

Kontr-admirał „Rozé.“

Anglja.

Londyn 19 października. Odwiedziny króla pruskiego królowéj angielskiéj w Kobargu dnia 13 października miały zupełnie znamię prywatne. Książe Walji odprowadził następcę i następczynię pruskich w ciągu ich podróży do Szwajcarji, aż do Brukselli, skąd pojechał dla odwiedzenia książęcia Hohenzollern.

Dziennikarstwo londyńskie, donosząc o mianowaniu pana Drouyn de Lhuys ministrem spraw zagranicznych, przemawia w sposób najchlubniejszy o sercu i zdolnościach tego męża stanu i jego ścisłych stosunkach z Anglją i z najznakomitszymi dostojnikami tego kraju, co poczytywanem jest za wróżbę utrzymania polityki obu narodów na stopie serdeczności i doskonałego porozumienia w zadaniach ściągających się do spraw wewnętrznych.

W kołach politycznych dużo mówią teraz o powrócie lorda Lyons na posadę ministra angielskiego w Washingtonie. Samowolne postępowanie z osobami odwołującemi się do nazwy poddanych królowéj, znamię okrucieństwa, którą walka coraz bardziéj przybiera, nakoniec rozmiary zatrważające, do których dójść zamierza po ostatniéj proklamacji pana Lincoln, wymagają obecności przedstawiciela rządu angielskiego w Washingtonie. Groźby odwetu, zapowiedziane przez kongres oderwańców, obudzają tu wielkie obawy. Nawet stronnictwo przeciwne niewoli, tak liczne i tak gorliwe w Anglji, nie pochwala téj proklamacji, chociaż p. Seward uprzedził ajentów dyplomatycznych Stanów zjednoczonych, że nosi ona tylko znamię czysto wojenne. Niepodobna nie lękać się powstania niewolników, które po niesłychanych, klęskach, nie doprowadziłoby ani do wyzwolenia, ani ucywilizowania czarnego plemienia. Jest wszakże nadzieja, że z nadejściem zimy i przerwą wojny, zapał walki ustanie i że narod, obliczywszy straty i cierpienia, okaże się skłonniejszym do usłuchania słów pokoju.

Wbrew wyrazom pana Gladstone, zdaje się być już sprawdzoném, że polityka rządu angielskiego nie uległa zmianie i że rząd trzyma się ściśléj neutralności. Lord Hardwicke, dawny członek gabinetu hrabiego Derby, napróżno wyzywał w Southampton lorda Palmerston. aby wytłómaczył się pod tym względem. Pierwszy minister zachował zupełne milczenie. Sir Jerzy Lewis, minister wojny, był nieco otwartszym w mowie mianéj na meetingu rolniczym; ale wyrazy jego znalazły się w sprzeczności z wyrazami kanclerza szachownicy, bo przyznając, że według najbardziéj upowszechnionego w Anglji mniemania wojna musi doprowadzić do niepodległości Południa, niechciał wyjaśnić czy przychyla się do tego sposobu widzenia. Sir Jerzy Lewis usiłował usprawiedliwić postanowienie rządu angielskiego co do przyznania południowi praw strony wojującéj, ale z drugiéj strony oświadczył, że dopóki wojna nie doprowadzi do wypadków stanowczych, prawo publiczne nie pozwala narodom obcym uznać niepodległości stanów oderwańczych, i dodał, iż jasną jest rzeczą, że walka jest jeszcze nierozstrzygnięta.

— Wielka liczba członków stowarzyszenia rolniczego w Jersey zebrała się na wspólny obiad w wietnicy miejskiéj. Kapitan Saunders przewodniczył uczcie. Między biesiadnikami był pan Lindsay, członek parlamentu i wyrzekł następną przemowę:

„Czytałem mowę mianą niedawno, na obiedzie rolniczym, przez męża stanu bardzo biegłego i bardzo oględnego, sir Johna Cornwal Lewis. Czcigodny dżentelmen zdawał się naganiać uwagi swojego spółtowarzysza, kanclerza szachownicy, chociaż nie uczynił żadnéj wyraźnéj o tém wzmianki. Może sądziłby kto, że kanclerz szachownicy, będący ważnym członkiem gabinetu, był nieostróżnym przy wymówieniu pełnych znaczenia wyrazów, które wyrzekł w Newcastle a mianowicie, gdy p. Gladstone powiedział, że p. Jefferson Davis uczynił Południe narodem. Widocznie był on tłómaczem przekonań słuchających go osób, bo te jego słowa okryte zostały grzmiącemi oklaskami. Jeden szlachetny lord wynurzył też samę myśl zawczoraj w Southampton i on zjednał żywe oklaski.

Jakiekolwiek mamy przekonanie o prędszém lub późniéjszém uznaniu Południa, musimy wypowiedzieć, że Jefferson Davis i jego towarzysze uczynili Południe narodem niezależnym (oklaski). Skłonnym jestem do wierzenia, że słowa p. Gladstone mają daleko większe znaczenie niż to wielu sobie wyobraża.

Sądzę, że niedaleki jest dzień, w którym ludzkość zażąda, aby wielkie mocarstwa europejskie wystąpiły dla położenia końca straszliwéj rzezi i uznały za należący do rodziny społecznéj lud, który dowiódł, że jest narodem (oklaski).

Niechcę powiedzieć, że Anglja sama jedna działać powinna w tym duchu; ale mam słuszne powody do sądzenia, że kilka przynajmniéj z wielkich państw europejskich uczuły, iż nadeszła chwila, w któréj skonfederowane stany południa powinny wejść do wielkiéj rodziny narodów (oklaski). Jeżeli nie weszły już do téj rodziny, mam słuszne powody do wierzenia, że przeszkoda nie pochodzi ze strony jednego wielkiego mocarstwa, ani ze strony całego składu gabinetu angielskiego, lecz ze strony części tego gabinetu. Jéj bowiem przypisać należy zwłokę w przyznaniu konfederacji południowéj.

Słowa sir Jerzego Lewis rzeczywiście zasługują na wielką uwagę. Widocznie jest on przeciwny poglądowi swego znakomitego towarzysza, gdy mówi, że Europa nie może przyznać Południa nim Północ tego nie uczyni.

Jeżeli czekać będziemy, albo raczéj jeżeli mocarstwa europejskie czekać zechcą, dopóki Północ nie przyzna południa za narod niepodległy, straszliwa wojna, na któréj tyle cierpimy, nie skończy się przed upływem ćwierci wieku.

Mówią, że mocarstwa europejskie wdawać się niepowinny, dopóki jedna lub druga strona nie zrzecze się walki. Chciałbym wiedzieć, kiedy jedna ze stron ustąpi. Czyż w tym kraju znajdzie się choć jeden człowiek na tysiącu coby wierzył, że zerwana jednota może być znowu przywróconą? Nie sądzę (oklaski). Z drugiéj strony, czy jest jakiekolwiek podobieństwo, aby Północ zdobyła Południe? Nie sądzę. Najlepszym tego dowodem są wyrazy samego ludu amerykańskiego, a nadewszystko proklamacja, że Północ nie jest w stanie zniewolić Południa do jednoty. Czyż ta proklamacja nie służy za dowód, że sprawa związkowych jest zrozpaczoną i że nie mogą oni odbudować jednoty środkami konstytucyjnemi?

Jestem doskonale przekonany, że wpływ moralny uznania konfederacji południowéj byłby tak wielkim, że miecz wypadłby z rąk Północy i że straszliwa wojna natychmiastby ustała“ (oklaski).

Austrja.

Wiedeń, 21 października. Wczoraj izba panów odbyła posiedzenie, które prezes otworzył piękną pochwałą zmarłego feldmarszałka Nugent. Przechodząc późniéj do rozbioru budżetu i prawa skarbowego na rok 1862, izba wysłuchała sprawozdania komissji o szczegółach, w których nie zgadzano się z izbą poselską; między temi szczegółami chodziło o zmniejszenie uposażeń dla ambasadora w Rzymie i dla gubernatora w Tryeście. Komisja doradzała izbie utrzymać dawniejsze swoje postanowienia, o tyle o ile sprzeciwiały się przekładanym oszczędnościom przez izbę wyborczą. Hr. Leon Thun oświadczył, że chce wstrzymać się od głosowania we wszystkich przedmiotach ściągających się do skarbowości; hrabiowie Hartig i Kuefstein silnie popierali projekt komisji, który izba przyjęła znaczną większością.

— Dwaj zakonnicy, bernardyni, Bernard Bulszewicz i Kanty Zoozilos (?) pozwani przed duchowny sąd śledczy, za należenie jakoby do ostatniego objawu ludowego we Lwowie, zostali potępieni przez księdza arcy-biskupa lwowskiego, na mocy władzy karnej przyznanéj mu przez konkordat, na wygnanie ze Lwowa. Obaj ojcowie opuścili Lwów w dniu 12 i 13-m października, towarzyszył im kilkutysięczny orszak mieszkańców, z którym pożegnali się na drodze żelaznéj łysakowskiéj.

— Piszą z Pesztu, że dwa półki piechoty wysłano jeden do obwodu koszyckiego, drugi do obwodu wielko-waradyńskiego, dla wytępienia zbójectwa, które w tych stronach przybrało wielkie rozmiary.

Następny wypadek może dać wyobrażenie o zuchwalstwie zbójców. Biedni chłopcy niedawno najechali na dwór wiejski podczas, gdy właściciel z wielu gośćmi był u stołu. Część uzbrojonych zbójców osadziła wszystkie wyjścia, inni ze strzelbami na plecach zasiedli do stołu obok biesiadników, razem z nimi jeść poczęli, nawet częstowali sąsiadów dobremi cygarami, dla pokazania, że im na nich nie zbywa. Nakoniec zmusili jednę z młodych pań, aby siadła do fortepjanu, dla grania im wyjątków z oper i śpiewów węgierskich. Łatwo sobie wystawić z jaką ochotą tę prośbę spełniała, bo ciągle widziała strzelby przeciw sobie wymierzone. Po tem wszystkiém dom zupełnie został zrabowany.

Prusy.

Berlin 21 października. Mielibyśmy dużo roboty, gdybyśmy chcieli opowiadać wszystkie objawy demokratyczne i zachowawcze, odbywające się teraz w rozmaiych stronach królestwa pruskiego. Z jednéj strony **Gazeta Krzyżowa i Pruska** umieszczają codzień nowe adresy do króla, składane najczęściéj przez szlachtę i rzemieślników. Z drugiéj strony dziennikarstwo wyzwolone donosi ze wszystkich zakątów kraju, że posłowie wracający do swych obwodów najuroczyściéj są przyjmowani. Rzesze tłumnie wychodzą na ich spotkanie; przedstawiają im adresy często podpisane przez wszystkich wyborców. We Wrocławiu naprzykład p. von Kirchmann poseł postępowy, przyjęty został niemal z królewskiemi zaszczytami.

W Kolonji, wyborcy zebrali się na wielki obiad dla uczenia pana Stupp, pierwszego burmistrza i członka rady panów, który głosował z mniejszością; razem z panem Stupp przyjmowano też dwóch postępowych posłów kolońskich. Znaleźli się wszakże i tacy posłowie, którzy prosili o zaniechanie wszelkiego objawu, podług nich bowiem nieczas weselić się, kiedy sprawa, któréj bronią, jest w żałobie. Nierozwodząc się dłużéj nad szczegółami tych objawów w obu sprzecznych kierunkach, przytoczymy to, co **Gazeta Kolońska** w téj mierze pisze.

„Polityczne objawy odbywają się codzień i przedstawiają dziwną sprzeczność. Codzień patryoci reakcyjni wysyłają do Berlina adresy do naj. pana, okryte szczupłą liczbą podpisów, obejmujące naganę postępowania izby poselskiéj i codzień także nadchodzą coraz liczniejsze wiadomości o uroczystém przyjmowaniu posłów, wracających do domów, o adresach pochwalających ich prace, o ucztach na cześć ich wyprawianych, w czém biorą udział całe miasta.

„Zachodzi pytanie, czy w obec tych objawów tak z sobą sprzecznych król nie uzna potreby nakazania nowych wyborów? Czy ministrowie nie przygotowują się już do nich i czy gęste sądowe prześladowanie dzienników nie ma być za wstęp do wyborów uważane? Nie sądzimy, aby się ten środek powiódł. Dzienniki mogą wyrażać się z tém większą oględnością, że wyborcy, dowiadując się o coraz większéj zawziętości, przecię potrafią czytać między wierszami. Ale ci, którzy pragną nieładu są w błędzie. Kraj nie usłucha ich wyzywań.“

— Czytamy w **Gazecie Krzyżowéj** dnia 21 października:

Wiele dzienników niemieckich i belgijskich doniosło, że sejm zostanie zwołany dopiero w końcu marca, ta wiadomość jest zupełnie bezzasadną. Sądzimy, iż wolno nam powiedzieć, że posiedzenia sejmowe otworzą się jak zwykle w połowie stycznia.

— Synod prowincjonalny nadreński i westfalski przyjął następne uchwały:

1) Nie można poczytywać art. 15 konstytucji za obietnicę, któréj ziszczenie może być do nieskończoności odroczone.

2) Miejsce wyrażające, że kościoł ewangelicki urządza i zawiaduje z autonomją swojemi sprawami, zapewne nie znaczy nic innego tylko, że to czyni niezależnie od rządu i przez własne swoje organa.

3) Kościoł więc nie może widzieć swoich organów prawowitych we władzach kościelnych naznaczanych i tworzonych przez wszechwładztwo królewskie.

4) A więc art. 15 konstytucji nie będzie prawdą, dopóki władze mianowane przez króla nie przestaną mieć dozoru nad zakładami dobroczynności, wyznań i oświecenia, i nad kapitałami i funduszami wyraźnie przeznaczonemi dla kościoła, i dopóki nie będą oddane organom kościelnym dla zawiadywania niemi pod dozorem władz kościelnych.

5) Należy więc utworzyć dla całego kościoła prowincjonalnego i krajowego organa duchowne dostateczne.

6) Jeżeli kościoł niema ich dotąd, niezbywa mu jednak na służącéj mu konstytucji i uznaje za epokę przejścia synod prowincjonalny, istniejące obecnie organa zarządu kościelnego—za władze prawne, a kiedy kościoł otrzyma zupełną antonomję, wówczas winien będzie być dany wzgląd na ich dziejowy rozwój.

7) Ten rozwój dziejowy wymaga dwóch warunków: aby niebyło rozprzężenia jedności z państwem i aby król ewangelicki zatrzymał pierwsze miejsce w zarządzie kościelnym.

8) Wszakże, jeżeli król ewangelicki powinien zachować prawo w mianowaniu organów politycznych, mianowanie członków konsystorza i jeneralnych superintendentów, powinno mieć miejsce przy spółdziałaniu synodu prowincjonalnego, mianowanie zaś wyższych dostojników przy współdziałaniu synodu ogólnego i w sposobie przez prawo przepisanym.

9) Kościoł będzie musiał odepchnąć wszelkie mięszanie się przedstawicielstwa narodowego politycznego w sprawy kościelne, to jest co do sposobu wykonania 15 artykułu konstytucji, chociaż przedstawicielstwo narodowe ma niezaprzeczone prawo nastawać na wykonanie art. 15 i mieć głos stanowczy w uposażeniu kościoła ewangelickiego.

— **Berlin 21 października Gazeta pruska** donosi, że książe następca tronu i jego małżonka, wrócą przed Bożém narodzeniem ze swéj podróży do Włoch. Wiadomość więc, że powrót miał nastąpić dopiero na wiosnę, tém samém upada.

Berlin 22 października. Gazeta pruska ogłasza w wieczorném swojém wydaniu następną notę.

Częste zabierania gazet w ciągu ominionego tygodnia, spowodowane przez namiętne występowanie dziennikarstwa, dały zręczność czasopismom oppozycyjnym do przesadzanych opowiadań, dla obudzenia nowych żalów. W tym zamiarze ogłaszane są zabory gazet, które nawet niemiały miejsca.

Odwołują się nadto do wyroków, które dotknęły wiele dzienników, aby wykazać, że przepisana teraz została nadzwyczajna surowość, chociaż sprawy wytaczane są w skutek zaboru gazet dokonanego już od 5-ciu miesięcy, i chociaż wyroki dowodzą, że wdanie się władz w tych wszystkich razach było prawnie uzasadnione.

Ktokolwiek bezstronnie zastanowił się nad postawą dziennikarstwa, w tych ostatnich czasach, zdziwi się raczéj nad pobłażaniem władz, niż nad użyciem przez nie mocy, jaką im prawo daje.

Rząd dalekim jest od ścieśnienia wolności druku zewnątrz granic zakreślonych przez prawo, nad uszanowaniem którego pilnie czuwać jest jego powinnością.

Aby przekonać się jak mało skrępowane są swobodne roztrząsania i jak władze są pobłażliwemi, dosyć jest odczytać dzienniki demokratyczne i porównać je z zastrzeżeniami kodeksu karnego.

Bulgarja.

Dziennik Le Nord powtórzył dnia 24 października uwagi **Gazety augsburgskiéj** o tém słowiańskim plemieniu, które znajdujemy za właściwe umieścić w naszem piśmie.

„Opłakane położenie krajów podległych Turcji dowodzi, że czekają one i może długo jeszcze czekać będą swego przebudzenia.

Pyszne lasy dziś spustoszone, najżyźniejsze pola rzucone odłogiem dla niedostatku rąk i zamiłowania pracy, nędzne wioski zamieszkane przez lud pełny najlepszych przymiotów, ale skrępowany w swym polocie, gminy bez kościołów i szkół, zdradzane przez biskupów nadsyłanych z Konstantynopola, zniszczone przez wyuzdaną samowolność paszów i mudirów, zbiór rajahów nakoniec, trzoda bez obrony, jak słusznie nazywa ich przysłowie tureckie.

Przed dwóma laty powtórzyliśmy skargi zaniesione przez Bulgarów tak godnych politowania z Widdinu, Niszy, Szarskiego i innych miejscowości, do sultana bądź wprost, bądź przez pośrednictwo wielkiego wezyra. Jakże na to odpowiedziano? Czyż przez zniesienie nadużyć wypisanych w tych dowodnych skargach? Zapewne, ale trybem tureckim.

Porta dodała do tylu nieznośnych plag nową, to jest przez nadesłanie 10,000 muzułmanów, Tatarów, których osadzono w Bulgarji dla rozkrzewienia cywilizacji, wbrew przekonaniu Europy, słusznie sądzącéj, że Zachód przynosi cywilizację Wschodowi.

Ci wychodźcy poczytani przez Turków za próżniaków i barbarzyńców, otrzymali od kommisarza Porty, również z pochodzenia tatarskiego najlepsze bulgarskie wioski.

Tym to hordom potrzeba było oddać nietylko najlepsze role, ale, co zdaje się być rzeczą do nieuwierzenia, rozkazano Bulgarom wznieść bezpłatnie dla nich chaty i inne budowle gospodarskie. Podajemy niektóre zebrane przez nas szczegóły, dowodzące jakiemi ciężarami obarczyło to rozporządzenie gminy chrześcijańskie.

Wieś Rakowica, leżąca niedaleko od twierdzy tureckiéj Bazardżyku, mająca 170 rodzin bulgarskich, z których 63 wyniosło się do Serbji, musiała dla Tatarów pobudować 206 chat; mała osada zwana Rabisz 80; a Kula 60. Te osady tatarskie rozciągają się od Florentina nad Temokiem wzdłuż Dunaju aż do Ruszczuka i tylko dzięki wdaniu się jednego wielkiego państwa niemieckiego małą liczbę gmin katolickich uwolniono od napływu tych muzułmańskich przybyszów. Wśród takich okoliczności, każda zręczność objawiająca się zewnątrz, zapowiadająca lepszą przyszłość, musiała ożywiać tak długo krępowane nadzieje ludności bałkańskiéj. Pierwsze wieści, przyjazne Serbom po wypadkach belgradzkich, podały góralom chrześcijańskim w ręce oręż rdzewiejący w ukryciu. A chociaż zbywało im na na umiejętném przewodnictwie, chociaż żaden z Bulgarów nie posiadał wojennego usposobienia, łatwo jednak potrafi wypędzić załogi nieprawidłowego tureckiego wojska z blokhauzów po wąwozach bałkańskich między Tyronową, Grabową i Zelimnicem. Skoro jednak wysłano przeciw nim bataljony Nizamu, wieśniacy bulgarscy, nędznie uzbrojeni i upadli na sercu, przez wstrzymanie ruchu serbskiego, nie mogli długo wytrwać.

W ten sposób Porta, korzystając z przyjaznych okoliczności, odniosła tryumf i na tém trzeciém stanowisku zagrażającém jéj istnieniu. Czyż skorzysta z téj folgi i poprawi nakoniec zarząd cywilny tak głęboko skażony w należących do niéj krajach chrześcijańskich?

Nie zbywa wprawdzie w Konstantynopolu, ani na ochocie, ani na naglących pobudkach. Przypominamy objazd Sadvazama w 1860 r., który poodkrywał do wiary niepodobne nadużycia, czyny gwałtu i niesłychanéj niemoralności ze strony rządców, paszów, arcybiskupów, starszyzny, do tego stopnia, że na przewiezienie spisanych badań w téj mierze musiano użyć ogromną liczbę wozów.

Zdawało się, że te ostrzeżenia, te krzyki boleści, niebyły dostateczne do przekonania Porty, bo znowu wysłała do Bulgarji Asmid-beja, z rozkazem zebrania dowodów złodziejstwa dowódców wojskowych i wywiedzenia się o duchu ludności. Znajdzie on niewątpliwie przekonywające dowody; rząd powypędza teraźniejszych paszów i przyszle innych, którzy z tych samych przyczyn jak ich poprzednicy uprzątną miejsce dla swoich krwawych następców. W pośród tych ciągłych zmian wyższych rządców, odbywanych bez ustanku, tylko ucisk nieprzerwany chrześcijan trwa jednostajnie.

Jeżeli zatém Porta nie odpowie inaczéj sprawiedliwym wymaganiom swych chrześcijańskich poddanych, tylko przez narzucanie im osadników tatarskich, przez wypędzanie paszów, przez krwawe tłumienie rozruchów, okropne zdarzenia którym niepodobna było położyć końca w Hercegowinie, w Serbji, na Czarnogórzu i w Bulgarji, tylko ceną największych wysileń, nader często niestety ponawiać się będą musiały.“

Depesze telegraficzne.

TRIEST, piątek 24 października. Wiadomości z Grecji, pochodzące z dobrego źródła, oznajmują, że ustanowiony został rząd tymczasowy na całe królestwo, i że kongres narodowy zostanie zwołany. Spokojność panuje w Atenach.

TRIEST, sobota 25 października. Rozbiegła się wieść, że król Otton zrzekł się korony na swojego brata, i że pan Maurocordato został prezydentem tymczasowego rządu w Grecji.

SZYRNA, sobota 25 października. Wiadomości z Aten z dnia 22, oznajmują, że król grecki abdykował i oddalił się z kraju, niewiadomo wszakże dokąd się udał.

KONSTANTYNOPOL, sobota 25 października. Ostatni parostatek Lloydu przywiózł dekret rządu tymczasowego, podpisany w Atenach dnia 23, ogłaszający w imieniu ludu i załogi, odpadnienie od tronu, dynastji.

KONSTANTYNOPOL, sobota 25 października. Król Otton rozkazał okrętowi, na który miał wsiąść, ominąć port pirejski i rzucić kotwicę w zatoce salamińskiéj (przy wyśpie Kaluri).

Przedstawiciele państw wypłynęli dla połączenia się z królem Ottonem i królową.

LONDYN, niedziela 26 października. Wiadomości z New-Yorku z dnia 13, oznajmują, że związkowi przeprawili się przez Potomak w Wirginji, uprawadzając z sobą 1000 koni i wielką ilość zapasów ubiorczych, zabranych w Pensylwanji.

Stoczono bitwę w Kentucky; związkowi wzięli 1000 jeńców; oderwańcy cofnęli się.

BERLIN, poniedziałek 26 października. Prezes rady p. von Bismarck-Schönhausen wyjechał dziś zrana do Paryża.

LONDYN, niedziela 26 października wieczorem. Wiadomości z New-Yorku dochodzą do dnia 14. Meeting demokratów, zganił proklamację pana Lincoln ściągającą się do wyswobodzenia czarnych i zawieszenia aktu habeas corpus; oświadczył też, że stronnictwo republikanckie jest rewolucyjném.

Konskrypcja w New-Yorku, została odłożoną i odbędzie się dopiéro po wyborach. Jenerał Mac-Clellan przeprawił się przez Potomak i rozpoczął swoje działania.

LONDYN, niedziela 26 października wieczorem. Jenerał Mac-Clellan zajął Charlestown w Wirginji, skąd oderwańcy cofnęli się po lekkiéj utarczce. Jenerał Buel posuwa się w głąb Kentucky, po bitwie z oderwańcami. Ci ostatni zgromadzili wielkie siły pod Nashville i domagają się poddania tego miasta, czego im odmówiono. Sądzą, że związkowi bronić go będą.

FRANKFURT, poniedziałek 28 października. Członkowie stronnictwa Wielkich Niemiec, odbyli dziś konferencję wstępną. Zdaje się, że zbierze się 400 członków. Pan Maurycy Mohl przygotowuje wniesienie przeciwne traktatowi handlowemu, a zupełnie przyjazne wejściu Austryjaków do związku celnego.

Porządek dzienny posiedzeń, najprawdopodobniéj jest następny: wtorek, wybór prezydenta i rozprawy nad całością ziemi niemieckiéj; środa, rozbiór traktatu handlowego; czwartek, utworzenie centralnego stowarzyszenia stronnictwa Wielkich Niemiec.

LONDYN, poniedziałek 28 października. Dziennik Morning-Advertiser oznajmuje, że doktor Partridge został wezwany przez telegraf, aby przybył do Spezzia na lekarską naradę. Komitet garibaldistowski ułożył się z nim i doktor Partridge wyjechał wczoraj do Spezzia.

Przegląd miejscowy.

WILNO.

Dnia 13 października r. b. odbyło się posiedzenie naukowe Cesarskiego Towarzystwa lekarskiego wileńskiego pod prezydencją dra. med. Adamowicza.

Po przeczytaniu i przyjęciu protokółu z przeszłego posiedzenia, i po przejrzeniu korrespondencji bieżącéj, na którą postanowiono przygotować odpowiedzi, złożone zostało i odczytane przez prezesa pismo autora konkursowéj rozprawy o kołtunie. Autor żąda zwrótu jéj dla dopełnienia, lecz obok tego umieścił kilka dobrze pomyślanych uwag, dotyczących symptomatologji i profylaktyki kołtuna. Poglądy autora, szczególniéj co do profylaktycznych warunków kołtuna, wywołały rozliczne zdania wśród członków, które kolejno rozbierane były i oceniane większością. Postanowiono rozprawę, stosownie do żądania autora, i wyciąg z protokółu spisanego przez komitet konkursowy, zawierający sprawozdanie o rozprawie, odesłać wedle wskazanego adresu.

W dalszym ciągu posiedzenia udzielone zostały i zebrane dla wpisania do protokółu postrzeżenia z praktyki lekarskiéj; z nich się okazuje, że gastryczne cierpienia, reumatyzmy, zapalenia dróg oddechowych są przemagające w miesiącu październiku, koklusz jeszcze się pojawia i zanotowano kilka złośliwych antraksów. Jednozgodnie też uczyniono uwagę, że w samych nawet zapalnych cierpieniach oględnie ze środkami przeciw-zapalnemi postępować należało, tak łatwo rozwijał się stan adynamiczny.

Następnie dr. Majewski odczytał swą pracę o pożytku stosowania podskórnych wstrzykiwań z roztworu siarczanu atropiny w bolach nerwowych i ofiarował dla towarzystwa apparat do zastrzykiwań i laryngoskop. Dr. Cywiński opisał ważniejsze dokonane operacje oczowe w instytucie oftalmicznym. Dr. Rejkowski krytycznie rozebrał dwie rozprawy nadesłane: a) d-ra Trynkowskiego o febrach przepuszczających apoplektycznych na Ukrainie i w Małéj Rossji grassujących, b) d-ra Jana Gąsowskiego de invaginatione intestini Illei.

Poczém prezes Adamowicz okazał wypracowaną przez się tablicę statystyczną ruchu biura członków, i samychże członków miejscowych i korrespondentów w kraju i zagranicą, z adnotacjami w udzielnych rubrykach wydanych dzieł przez Towarzystwo lub zmian zaszłych od początku jego istnienia t. j. od roku 1805 d. 12 grudnia po rok niniejszy. Towarzystwo oświadczyło swemu prezesowi jednomyślne podziękowanie z zamiarem wydrukowania téj pracy i zamieszczenia w aktach Towarzystwa.

Naostatek wybrani zostali na członków korrespondentów, jednomyślnie, dr. med. prof. terapji w szkole głównéj Król. Pols. Tytus Chałubiński, dr. med. Józef Orkisz z Rawy, i większością b. lekarz dywizji, sztab-lekarz dr. Paweł Trynkowski. (D. R).

Przegląd

Pism czasowych.

Gazeta Polska (do N 245).

— W liście Tadeusza Padalicy z Ukrainy dnia 7 października czytamy: W obecnéj chwili na całéj Ukrainie podpisują włościanie listy nadawcze. W powiatach: Czerkaskim i Czehryńskim przechodzą na czynsze i na okup za pomocą rządowéj pożyczki. W powiatach Zwinogrodzkim i Humańskim rzeczy te poszły równie dobrze. Większa część włościan została przy pańszczyznie, a więc ostateczne rozwiązanie się od przymusowéj pracy a następnie przejście na okup, zostało odroczonem. Słyszeliśmy, iż w niektórych powiatach gubernji Podolskiéj, również utrzymano pańszczyznę. Nierozumiemy takiego obrachowania. Pańszczyzna mogła mieć swą wartość przy poddaństwie, ale traci ją ostatecznie przy obecném rozwiązaniu przymusowych stosunków i źle ten robi, kto na niéj przyszłe gospodarstwo opierać myśli. Kwestja okupu rozwiązuje się u nas prawie wszędzie z ustępstwem na rzecz włościan 20%, nadto przy seporacji pól, obywatele znaczne czynią darowizny z gruntów.

Ciekawą jest dla postrzegacza ta zmiana nagła, jaką robi we wsi list nadawczy. Jakkolwiek przewidziane były następstwa, rutyna wszakże tyloletnia ma swoje prawa i tak prędko wykorzenić się nie da. Piérwszy tydzień po wprowadzeniu listów nadawczych, ma często bardzo komiczny charakter. Włościanie nie umieją zdać sobie sprawy z tego, co się do koła nich stało i nie wiedzą co zrobić z poniedziałkiem, w który ich po raz pierwszy nie wysłano na pańszczyznę. Ekonom nawykły do dyspozycji chodzi obałamucony widocznie, bo niema rozkazywać komu. Assaułowie schodzą się do folwarku i rozchodzą z dziwnie przedłużoną facjatą. Pisarz ekonomiczny przewraca kartkę po kartce w tabelli pańszczyznianéj i nie umie pojąć jak się to stało, że ją nie będzie zapisywał już nadal. Zmiany te tak były rażące, iż włościanin obawiał się nawet pójść do karczmy, a jeśli przyszedł to posiedział, podumał i wyszedł. Włościanie zdziwieni byli najbardziéj tém, iż byłych swych panów widzieli spokojnych i nawet weselszych niż dotąd. Żeby mieć minę zadowoloną w obec strat tak widocznych,—to się im nie mogło pomieścić w głowie. Uwalniając się na raz od przymusowéj pracy, byliśmy z początku w obawie, czy nie zostaniemy pozbawieni rąk koniecznych do uprawy roli; myślano, że chłopek, poczuwszy się swobodnym, nie przyjdzie na robotę. Omylono się. Robotników mamy mnóstwo z tych samych włościan. Prawda, że rok teraźniejszy jest wyjątkowym na Ukrainie. Zboże drogie, jest go mało, siana mniéj jeszcze i przezimowanie bydła stanie się trudne. Co jest także ciekawem w téj chwili kontrastów, to, że najzawziętsi u nas przeciwnicy reformy, którzy ciągle byli w złym humorze i klęli włościan za opieszałość i nieposłuch, po wprowadzeniu listów nadawczych uczuli się na raz w tym błogim stanie spokoju, w jakim był Marja Malczewskiego. „Tak im błogo, tak lubo, tak nic im nie trzeba“... Zkąd to poszło? Oto, że odczepili ten ciężar przechodowego stanu. Rozwiązanie się ostateczne poprawiło im humor. Zasada wolnéj pracy i dobrowolnéj umowy, na raz pogodziła ich z reformą i obecnym stanem rzeczy. I na włościan wpłynęło to bardzo. Na raz pozbył się on chytrości i obłudy, z któremi przywykł chodzić na pańszczyznę. Teraz pracuje ochoczo i raźnie. Czegoż nam dziś potrzeba, ażeby podniosły się gospodarstwa nasze? Pieniędzy i kredytu najprzód, dróg szosowych i żelaznych, hypotecznego prawa. Majątki tutejsze w większéj części są odłużone, a prawie wszystkie nie mają nakładowego kapitału. Teraz i Salomon nic nie zrobi na ziemi bez pieniędzy. Trzeba ich na wszystko: na robotnika, na ulepszone narzędzia, na budowy, na remanent. Tymczasem źródła dochodów zsiąkły. Pszenica, jedyny produkt ukraińskich obywateli, leży bez kupca, a Odessa, nie będąc w stanie wytrzymać konkurencji z Ameryką i nawet z przydunajskim krajem, obniżyła ceny i w téj chwili najlepszą pszenicę płaci nie drożéj jak 9 rsr. za czetwert. Wydatki na odstawę zboża do Odessy, wynoszą u nas trzy ruble srebrem za czetwert! Transporta ciągną się kilka tygodni. Fabryki cukru upadły i niewiadomo czy się podniosą. Pochłonęły one ogromne kapitały i dość je teraz zostawić w tym stanie opuszczenia rok jeden, ażeby straciły zupełnie na wartości.

— Piszą z Galicji: Zakład rolniczy w Dublanach, przechodząc w krótkim czasie swego istnienia rozliczne, a zawsze nieszczęśliwe koleje, i dziś zagrożony zupełnym upadkiem z przyczyny braku funduszów, niepochlebne daje świadectwo o prawdziwém pojęciu rzeczywistych potrzeb naszéj ziemi,—świadcząc zarazem o obojętności jéj mieszkańców dla spraw, które żywo obchodzić ich winny. Wstyd zaiste, aby w kraju wyłącznie rolniczym nie utrzymała się jedyna instytucja naukowa, mająca na celu kształcenie młodzieży polskiéj w zawodzie rolniczym, aby nikt nie poczuwał się do obowiązku dostarczania zakładowi środków materjalnych, na których zupełnie mu zbywa. Okazało się bowiem, że wszystkie dotychczas zebrane fundusze nie wystarczyły na oczyszczenie z długu nabytéj w tym celu majętności, i na wybudowanie odpowiedniego budynku szkolnego, a cóż dopiero mówić o sprzętach gospodarskich i innych przyrządach rolniczych, które w szkole są niezawodnie najpierwszym warunkiem odnoszenia należytéj z nauki korzyści. Z tych też przyczyn p. Żelkowski rezygnował z dyrektorstwa i nie masz nikogo, ktoby w tak opłakanem położeniu zakładu odważył się przyjąć wakujące miejsce i odpowiedzialność przewodniczenia instytutowi. Sejm krajowy, jeżeli zwołanie go przyjdzie do skutku, mógłby zapobiedz temu brakowi i położyć koniec niefortunnéj żebraninie, wyznaczając stałą subwencją z funduszów krajowych. Jestto zatém ostatnia nadzieja niepozwalająca wątpić o świetniejszéj przyszłości instytutu, bo co do poczucia wyższego obywatelskiego obowiązku, nie odżyło ono znać jeszcze taką pełnią w sercach naszych, jaka niegdyś była zaszczytem i chlubą naszą. Nie kocha kraju, kto jego byt materjalny lekceważy, miasto spożytkować ku jednemu celowi wszystkie wiodące doń drogi.

— Donoszą z Poznania: Dzienniki krajowe wspominały przed niejakim czasem pobieżnie o trudnościach, jakie napotkała pod nazwą Tellus zawiązana u nas spółka kommandytowa, przy wniosku podanym do sądu handlowego o wpisaniu firmy w tak zwany rejestr handlowy. Wiadomą jest rzeczą, że stowarzyszenia tego rodzaju dopiero po dokonaniu takiego wpisu nabywają praw osoby zbiorowéj i skutecznie działać mogą. Nie dziwimy się bynajmniéj niecierpliwości naszéj, w przeważnéj części z przepisami nowego kodeksu handlowego pruskiego mało obeznanéj publiczności, która słysząc już od roku o zamiarze utworzenia „Tellusa,“ serdecznie go powitała i licznemi podpisami na akcje poparła; teraz zaś po wniesieniu pierwszéj wpłaty doniesienia o wejściu w życie przedsięwzięcia doczekać się nie może,—upatrujemy bowiem w tém zjawisku zbawienne zajęcie się potrzebami krajowemi, z czego się cieszyć wypada. Z tego to powodu zaczerpnęliśmy z najlepszego źródła dokładnych wiadomości o istotném położeniu rzeczy, które jak sądzimy, dotychczasową zwłokę w oczach nawet najcierpliwszych usprawiedliwią, a zarazem rozsiewanym przez niechętne nam dzienniki niemieckie wieściom, o mniemanym zakazie Tellusa, stanowczo zaprzeczą. Nasamprzód winniśmy przypomnieć, że przepisy prawa handlowego pruskiego, dowodu potwierdzenia rządowego od spółek komandytowych na akcje, do których Tellus należy, wcale nie wymagają, że zatem o zakazie ze strony rządu mowy być nie może. Jeżeli więc mówimy o przeszkodach, to nie należy trudności tych szukać u władz administracyjnych pruskich, lecz ze strony sądu handlowego, któremu nasze nowe prawodawstwo handlowe, nie mogąc się zupełnie rozstać z zbutwiałą potrzebą pedantycznéj opieki nad przedsiębierstwami handlowemi na akcje, i nie wyniosłszy się na nieszczęście jeszcze do zastosowania elementarnéj zasady nieograniczonéj swobody w obrótach pieniężnych, nader rozciągłą i árbitralną kontrolę nad czynnościami spółek komandytowych przyznało. Trybunałowi handlowemu służy prawo, kontrakt czyli ustawę spółki najściślejszéj krytyce poddać, i na mocy najdrobniejszego szczegółu, który mu się z przepisami kodeksu handlowego sprzecznym wydaje, wpisu firmy w rejestr handlowy odmówić, lub takowy aż do dopełnienia pewnych warunków zawiesić. Trybunał handlowy w Poznaniu nie odmówił wprawdzie wpisu pp. Bnińskiemu, Chłapowskiemu, Platerowi i spółce, ale go zależnym uczynił nasamprzód od kilku mniéj ważnych modyfikacij w ustawie (pomiędzy innemi porzucenie nazwy „Tellus“ w urzędowych czynnościach), którym się z łatwością zaradzi, a powtóre od wykazu, „iż wszyscy akcjonarjusze na teraz i dawniéj już dokonaną zmianę ustawy się zgadzają.“ Ponieważ kontrakt spółkowy urzędowy nosi „późniejszą“ datę od czasu zbierania podpisów na akcje, sąd handlowy uważa za wątpliwą rzecz, czy się subskrybenci na niego zgadzają, i żąda wyraźnego zeznania od każdego z osóbna na piśmie. Ztąd jak się dowiadujemy, wynikła konieczność udania się do akcjonarjuszów z prośbą, o powtórne złożenie podpisu na deklaracji, która stosownie do wymagań sądu będzie ułożona i każdemu akcjonarjuszowi przesłana. Od szybkiego przeprowadzenia téj korespondencji zależy zatém wprowadzenie w życie „Tellusa,“ życzymy z całego serca, aby wzgląd ten należycie został oceniony.

Gazeta Warszawska (do N 245).

W artykule redakcji czytamy: Obawy, jakieśmy mieli co do przyszłego rozwoju pismiennictwa ludowego, zaczynają się, niestety, sprawdzać. Dziś już handel książeczkami ludowemi słabnie, lubo wewnętrzna ich wartość ulepsza się nieustannie. Lecz co nas więcéj dziwi i boli, to zwolnienie prenumeraty na pisma ludowe. Dowodem tego są słowa Kazimierza Goralczyka do braci włościan, pomieszczone w ostatnim numerze Kmiotka. Żali się tam gorzko Goralczyk, iż na dwadzieścia tysięcy wsi w Królestwie ledwie co dziesiątą Kmiotek dochodzi. I ten stosunek wydaje nam się jeszcze za wysokim, kiedy w Czechach na przykład dziesięć egzemplarzy na jedną gminę nie rzadko spotkać można. Co może być przyczyną, iż Kmiotek, redagowany z istotnym talentem, mieszczący w sobie tyle pożytecznych, wpływowych artykułów, zamiast rozwijać się, w prenumeracie upada? Niech łaskawi czytelnicy nie sądzą, iż dotykając prenumeraty, mamy przedewszystkiém na celu zysk nakładcy. Prenumerata dla pisma takiego, to rzecz bardzo ważna: liczba przedpłacicieli, to świadectwo użyteczności, to wpływ pisma. Bez czytelników staje się pismo głosem wołającego na puszczy. Gdy kraj na ich usiłowania jest obojętny, martwieje energja pisarzy, redakcja się zniechęca i pismo marnieje. Każde pismo, jeśli jest istotnym posłannikiem światła, rozwijać się musi na téj drodze, bo stagnacja jest dla niego cofnięciem. Przyczyny jednak stagnacji lub cofnięcia się pisma nie zależą często od redakcji—a jak u nas niestety prawie zawsze, ogół sam winę przyjąć musi.— Odczytujemy Kmiotka często, pilnie idziemy za duchem redakcji. dla tego też śmiało możemy powiedzieć, że w szpaltach tego pisemka nigdy niespotkaliśmy się z niczém takiém, coby ogółowi mogło być wstrętne, coby dla czytelników niebyło pożyteczne. Owszem, w ciągu trzyletniéj pracy Kmiotka, zachęcał on ciągle do cnoty, do nauki i trzeźwości, rozświecał on smutne wiekowe cienie, jakie rozpostarły się nad umysłem wieśniaka, dzięki naszemu niedbalstwu. Jako więc posłannik moralności i światła, wierząc, że znajdzie pomoc zacnéj części obywateistwa i duchowieństwa, Kmiotek idzie śmiało po obranéj drodze i po dwóch latach.... musi się nieco poskarżyć na obojętność? Z pierwotnie chętnego współudziału jakże piękne snuliśmy i dla pisma i dla oświaty ludowéj horoskopy? Miałożby być prawdą we wszystkiém co powiedział o nas zrospaczony poeta:

. . . że słowa te nie zadrżą długo
W sercu — gdzie nietrwa myśl nawet godziny.

Wolimy się my raczéj mylić, niżby miał się mylić ogół. Zachęcając obywatelstwo, duchowieństwo do wytrwałości w sprawie oświaty, pochwalić musiemy Kmiotkowi, że w swéj odezwie głównie przemawia do włościan, dla których oświata winna być wrotami nowego życia, i że z głębi serca krzyczy do nich: Bracia uczcie się! Wielki to wykrzyknik, i oby Wszechmocny sprawił, aby wołanie to wysłuchaném było.

— Korespondent ze Lwowa, zdając sprawę z dorocznego posiedzenia Zakładu narodowego imienia Ossolińskich, z powodu odczytanego na niém przez p. Mieczysława Romanowskiego utworu p. t. Ojcowskie słowo, robi następujące nader trafne uwagi, tyczące się rokoszu Zebrzydowskiego, za panowania Zygmunta III: Przedmiot wiersza tego, wzięty z Pamiętników o Koniecpolskich, odnosi się do czasów rokoszu Zebrzydowskiego, a opiewa tę chwilę, gdy stary Koniecpolski, w przeddzień bitwy pod Guzowem, dumając nad smutną niby koniecznością bratobójczéj walki, którą jak gdyby był wodzem naczelnym, zamyśla zniewolić w karby prawa rokoszan, spostrzega w pełnéj zbroi syna swego, Stanisława. Ucieszony widokiem tegoż, że już tak zmężniał i orężem służył ojczyźnie, zasępił się przecież na wspomnienie, że to ma być walka z bracią. Bez namysłu każe mu wracać do domu, aby piérwszych zaszczytów rycerskich w walce z bracią nie zdobywał sobie i we krwi rodaków oręża swego nie zaprawiał. Temat sam jest piękny, jak również wskazywanie, jaka potęga w zgodzie się mieści, lecz nie pojmujemy, dla czego autor wciąż się wyraża z takiém wzgardliwém lekceważeniem o rokoszanach, zwiąc ich niesforną gromadą, gdy przecież w obozie rokoszu był cały niemal ówczesny naród, czyli stan rycerski, a w obozie króla spraktykowane wojsko Rzplitéj i całe prawie możnowładztwo, przeciwne gruntownéj naprawie Rzeczypospolitéj. Godziłoż się przedstawiać rokosz, jako niby wyraz tylko niezgód naszych, a rokoszan jako wzniecających wówczas niezgody, gdy Szwed był w polskich granicach. Autor powinien przecież wiedzieć, że rokoszowi chodziło o ujęcie rządu w kluby prawne, o upewnienie wolności sumienia, o zniesienie praktyk rakuzkich i jezuickich, o obalenie przewagi możnowładztwa, o ulżenie ludowi wiejskiemu, o wydanie ustaw obowiązujących w czasie bezkrólewia, o opisanie sposobu wyboru królów, o odjęcie przemożnym panom (senatorskie zwykle zabierającym krzesła) wpływu wszelkiego na sejmiki wyborcze, którémi zwykle kierowali wedle upodobania, o zestopniowanie sił rzeczypospolitéj, o słuszny wymiar sprawiedliwości i t. p. Czyż ludzi takich można nazwać niezgodnikami? Mogliż dla miléj zgody ustąpić, zezwalając na dalsze bezprawia? Jeżeli autor chciał sobie obrać temat jaki z dziejów naszych, aby sarknąć na niezgodę i jéj smutne dla kraju następstwa, mógł wziąść piérwsze lepsze zakłócenie dwu potężnych rodów, ale nie rokosz Zebrzydowskiego, gdyż tu niema mowy o prostéj niezgodzie. Szło w nim o najżywotniejsze kwestje narodowe, a właśnie całe brzemię niezgód i nieszczęść późniejszych zwaliło się dla tego na Rzpltą, że rokosz uległ przemocy oręża takich, jak ów stary wojewoda, co o swéj wielkości rodowéj a nie o Rzeczypospolitéj myśleli.

— Z okoliczności wyjścia trzeciego zeszytu „Dziejów narodu Polskiego“ Henryka Szmitta, jednego z najzdolniejszych dziś dziejopisów naszych, redakcja pisze co następuje: Zeszyt ten, ile sobie przypominamy, wyszedł w początku roku we Lwowie—przy końcu mamy go nareszcie w Warszawie. Zaprawdę, podziwiać należy szybkość komunikacij księgarskich między temi dwóma miastami! Jesteśmy przekonani, iż książka wydrukowana w Pekinie z równą szybkością doszłaby do Warszawy. Nie wiemy jak tam pod tym względem stoi Lwów—czy z równą szybkością otrzymuje publikacje warszawskie; co zaś do nas, to szczerze ubolewać należy nad podobną opieszałością pp. księgarzy. A przecież najwięcéj podobno oni na niéj tracą—wydania bowiem warszawskie na Galicję a lwowskie na Królestwo, zaledwie w dziesiątkach egzemplarzy się rozchodzą, chociaż istotnie należą częstokroć do prac pożytecznych. Do liczby takich śmiało policzyć możemy właśnie książkę p. Szmitta, która w trzecim zeszycie zawiera historję narodu naszego aż do czasów Konfederacji Tyszowieckiéj. Autor, znany ze swych poważnych prac na polu historyczném, w książce, o któréj mówimy, kreśli rzeczywiście dzieje narodu polskiego, a nie historję królów, książąt i niektórych możnowładzców, wywierających wpływ na losy kraju. U autora na scenie dziejowéj występuje naród, przynajmniéj o tyle, o ile istotnie on występował i ile udział jego jest objaśniony pewnemi i niezaprzeczonemi danemi. Praca p. Szmitta tém właśnie się odznacza, iż autor opiera swe zdanie wszędzie na źródłach, lubo nie cytuje takowych, aby swego wykładu potoczystego i wprawném skreślonego piórem nie pstrzyć zbytecznemi przypiskami, któreby mu surową i odstraszającą postać nadały. Dzieje narodu polskiego, wyszłe z pod pióra p. H. Szmitta, zasługują na obszerniejsze ocenienie w szpaltach którego z pism specjalnych, jak np. Bibljoteki Warszawskiéj—jesteśmy bowiem przekonani, że krytyka szczegółowa wykaże całą wartość téj książki i całą jéj wyższość nad przestarzałemi dziełami, do historji polskiéj dziś jeszcze używanemi przez nauczycieli. Praca p. Szmitta, wykonana na zasadach każdemu z nas sympatycznych, oparta na najnowszych źródłach i napisana według nowszéj metody historycznéj—a mimo to przystępnie i łatwo—winna wyprzeć z użycia takie anachronizmem trącące dziś książki, jak Miklasiewicza i innych.

KORESPONDENCJA

KURJERA WILEŃSKIEGO.

Wiedeń, 11 października 1862 r.

(Dokończenie ob. nr. 81).

Przechodzę z domowych, do rzeczy literackich od razu: Najprzód wspomnę o broszurze: „Zur Einigung Oesterreichs“ która wielce zaintrygowała kółka polityczne, osobliwie centralistów. Autor, idąc po nitce faktów historycznych, dochodzi do kłębka teraźniejszéj sytuacji i jasno okazuje, jak idea centralizacji w różnych epokach była odegrzewaną w Austrji, ale że zawsze musiano wracać do poszanowania właściwości krajów pojedyńczych; co się zaś wtedy niepowiodło, kiedy samowiedzy politycznéj nie było, i massy się jedynie instynktem powodowały, jakże się może udać teraz, gdzie idea nowa t. j. narodowości tak wielką gra rolę w porządku socjalnym świata? Na końcu radzi autor, by urządzenia stanowcze prowincij regulowały się do ich właściwych potrzeb i żeby Węgry na podstawie dualizmu, jak przedtém, były uorganizowane. Wielki krzyk się zrobił, jak powiedziałem, na anonyma, podejrzewali o autorstwo to węgierskiego, to austryjackiego dawnego dyplomatę, to nareszcie partję feodalną i t. d. w każdym razie krytyka żarliwa okazała, że myśl rzucona, w sferach rządowych nieprzyjemne zrobiła wrażenie, i że uważaną jest za coś więcéj, jak za objaw myśli pojedyńczego człowieka. Zapomniałem wspomnieć, że autor co do kwestji niemieckiéj, jest tego zdania, że Austrja tylko w związku przyjaznym, międzynarodowym do Rzeszy niemieckiéj zostawać może.

Otoż teraz dopiero pokazało się, że dziełko to, choć za granicą drukowane, jest utworem redaktora i właściciela gazety politycznéj, w Wiedniu wychodzącéj: „Neueste Nachrichten“, Bernarda Friedmann. Wielkie rozczarowanie i tém większe nieukontentowanie nastąpiło, że domowy utwor tyle narobił hałasu.

Brockhaus ogłasza swój zapowiedziany zbiór zagranicznych klassyków. Przynajmniéj tak publikacja opiewa. Choć hiszpańskich ogłoszonych dzieł nie znam, wątpię jednak, by „Compositiones-jocosas en prosa, publicadas por A. Hermann“ należały do klassycznych. Polskie wydanie pod tytułem „Bibljoteka pisarzy Polskich“ zamieszcza następujących autorów utwory: Bonkowskiego, Czajkowskiego, Garczyńskiego, Mickiewicza, Norwida, Słowackiego. Tom jeden angielskich, włoskich, hiszpańskich i polskich dzieł kosztuje nieoprawny 1 talara.

Z mniejszych historycznych ustępów, są dwa, w łacińskim języku wydane, których treść sam tytuł wskazuje. Krasnosielskiego: „De duce in Prussia creato“, i Stasińskiego: „De rationibus, que inter Poloniam et imperium romano-germanicum Ottonum imperatorum aetate intercedebant.“

Wyszedł także u Braumüller'a w Wiedniu „Lexicon Miklosich'a palaeo-slovenico-graeco-latinum emendat. auctum, fasc. I. praca niezmiernie trudna, i w swém rodzaju jedyna. Donosząc o tém dziele Miklosicha, muszę wspomnieć o dawno już projektowanem stowarzyszeniu literacko słowenskiem, którém się i Miklosich interesował, a które teraz otrzymało koncessję rządową na podanie przez pp. Francisci, Gotcar i Paulini zrobione. Nazwa jego jest: „Slovenska Matica“ a celem: obrabianie utworów literackich słowiańskich, szerzenie literatury słowiańskiéj, dla sztuki i prac naukowych słowiańskich urządzenie muzeum, wspieranie potrzebujących pomocy autorów, a co najważniejsza: kształcenie ludu. Członkowie dzielą się na 4 klassy: na fundatorów porządnych czyli zwyczajnych członków, na wspierających maticę i honorowych. Urządzenie będzie następujące: będzie 1 prezes, 1 wiceprezes, 2 sekretarzów, 1 kassjer, 1 rachmistrz i 1 adwokat (?). Oprócz tego, wybrani członkowie w ilości 30-tu (rodzaj wydziału stałego) będą miewać posiedzenie w Turoz S. Martin. Członkowie ci będą sprawować swe funkcje przez lat 3, po upływie tego czasu, corocznie $1/3$ część występuje, i na nowo przez wybór się uzupełnia. Komitet literacki w Zagrzebiu, choć jeszcze o słabych siłach, mając do wyznaczenia nagrody za utwory dramatyczne najlepsze, dla zachęcenia tym sposobem małéj falangi pisarzów krajowych do pracy, przyznał następujące premja: D-rowi Janowi Subotic za dramat historyczny: „Zwonimir“ 300 guld., Eljaszowi Okrugic za komedję „Sto za jeden“ 200 guld., a Kostkowi Markovic za tłómaczenie „Schillera dziewica Orleańska“ 100 guld.

Objawy poczucia solidarności interessów na jakiemkolwiek polu, zasługują na wspomnienie, a nawet wywołują pewien rodzaj niewinnéj zazdrości, jeśli przedmiot, o którym mowa, z naszemi stosunkami ma ścisły związek. Chcę mówić o projekcie założenia szkoły rolniczéj kompletnéj we wsi Hracholusky, w Czechach, posiadłości księcia Lobkovitza. Deputacja włościan z okręgu Welwarskiego i Rudnickiego (Raudnitz), mając na swém czele deputowanego sejmowego, Krotochvila, i burmistrza z Rudnika, udała się do Pragi do namiestnictwa z prośbą, o pozwolenie ufundowania i otworzenia szkoły rolniczéj. Zastępca namiestnika, hr. Kellersberg, obiecał zrobić co może, dodał jednak, że gdy tu idzie o wprowadzenie w życie nowego zakładu, pozwolenie tylko cesarz udzielić może. Deputacja postanowiła udać się bezwłócznie do Wiednia, i przedstawić prośbę na audjencji cesarzowi. Dotąd rzecz byłaby zwykłą, i niebyłoby powodu ani do wielkiéj admiracji, ani do zazdrości. Ale to, co o funduszu do założenia, i utrzymania szkoły rolniczéj powiem, to rzecz rzadka, i tam tylko możliwa, gdzie klassy niższe przyszły do przekonania, że bez oświaty dobrobyt narodu utrwalić się nie da i że nabycie wiedzy, choć częściowéj, wymaga i pracy i ofiar. Deputacja oświadczyła, że ma upoważnienie od włościan trzech okręgów złożenia deklaracji: że oni sami złożą fundusz żelazny bez cudzéj pomocy i posyłając dzieci do szkoły rolniczéj będą płacić roczny dodatek od osoby, byle egzystencja téj szkoły była na wieczne czasy zapewniona i żeby każdy wiedział, iż jego syn do téj szkoły przyjętym będzie.

Fakt ten jest téj donośności, że wszystkie niemieckie dzienniki go powtórzyły.

Wracając do różnych nowych publikacij, zaczynam od utworu Adolfa Stahra „Tiberius.“ W kółkach uczonych, wielka panuje ciekawość, co na to dzieło powie krytyka. Autor bowiem stara się, oparty na dowodach historycznych, dowieść, że dziejopisarze tego rzymskiego cesarza (który się nazywał Tiberius Claudius Nero) spotwarzali, i że sąd surowy, który dotąd był prawie dogmatem, Tacyta o tym cesarzu był niesprawiedliwy. Stahr podjął się istotnie niemałéj rzeczy; bo dotychczas uważano za najlepszą pracę Tacyta, jego „Annales“ w 16-stu księgach, z których 6 poświęcone historji „Tyberjusza“ i „Historiarum libri“ w 5-ciu tomach. Przy téj sposobności słyszałem zdanie jednego uczonego, który się zajmuje literaturą starożytną; powiada: „Tacytus pewnie prawdę pisał, ale bo też jego „Annales“ wynalezione dopiero w początku 16 wieku i wy-

dane w Rzymie 1515 przez Beroalda, kto wie, czy wydanie zgodne we wszystkiem z rękopismem?

Momsen skończył 9-ty tom swéj „Historji Rzymskiéj."

Niemieckie opisanie „Kurlandji" przez Brunier jest dość poszukiwane; to trzeba głównie kłaść na karb ciekawości i téj Niemcom właściwéj chęci, dowiedzenia się czegoś nowego, bo dotąd mało uwagi zwracało piśmiennictwo niemieckie na prowincje nadbałtyckie.

Józef Weillen, który jest podbibljotekarzem przy bibljotece cesarskiéj w Wiedniu, pracuje nad obszerną historją Austrji. Materjałów mu nie braknie, zadanie jednak nie łatwe, zwykle bowiem ludzie zależni od rządu, nie mają sądu bezstronnego. Uczony belgijski lingwista, Coremans, który w tém oryginalny, że pisze po flamandzku, niemiecku i francuzku, wydaje dzieło pod tytułem „Belgique et Bohème" porównanie tych dwóch krajów. Na pokup znaczny w Czechach może śmiało liczyć, sama idea porównania tych dwóch krajów jest nową i może tylko schlebiać dumie narodowéj Czechów. Anglik jeden Arbuthnot napisał dziełko o Hercegowinie, w którém i o Czarnogórcach wspomina, w duchu polityki angielskiéj i zapatrywania się na sprawę południowych Słowian ze stanowiska swego kraju. Tytuł sam powiada, o co idzie „Arbuthnot's Herzegovina, or Omer-Pacha and the Christian Rebels."

Bernad Gusek, który się liczy do nowych powieściopisarzy, wydał dzieło treści historycznéj „Karol X Gustaw" w 2-ch tomach. Zdaje się, że trzymał się ściśle źródeł historycznych. Może niektóre szczegóły upstrzone fantastycznie; ale bo to też zadanie niełada trudnić się wprzódy pisaniem powieści, gdzie historje się tworzy w własnéj głowie i gdzie fantazja najgłówniejszą gra rolę, a potém wziąść się do pracy historycznéj, poważnéj, w któréj prawda i wyższy pogląd na sprawy dziejowe, jedyne stanowią zalety. O tyle te czasy panowania szwedzkiego króla nas obchodzą, o ile łączą się z naszą historją. W krótkim czasie jego panowania bowiem stoczono nie mało bitew, w których to Szwedzi to Polacy byli zwycięzcami.— Z dzieł o wychowaniu traktujących wybrałem jedno do przejrzenia w francuzkim języku, bo reklamy je zalecały. Tytuł: „L'éducation de la première enfance, ou la femme appelée à la régénération sociale par le progrès, par Henry Nadault de Buffon." Napis czyli tytuł książki więcéj warte, jak ona sama. Oto cała rzecz, obrawszy ją z dodatków, streszcza się w tém: że radzi matkom wracać do powinności macierzyńskich, jakie wskazuje sama natura i czego drugich uczyć nie trzeba.

Fr. Arnold wydał „The public life of Lord Macaulay." Życie publiczne lorda Macaulay'a. Jeszcze o pracach literackich, czeskich i słowiańskich.

W Pradze wydaje się czasopismo „Prawnik" dobrze redagowane. Obok tego „Czeski Prawnik" dla adwokatów, ma zadanie, wyszukiwania z dawnych dzieł czeskich wyrazów prawniczych i oznajomienia z niemi publiczności. Piérwszą część ułożył Jan Wosydlo a drugą D-r Skarda. Ze słowiańskich utworów pismo belletrystyczne Posel miru przez Sojkę, i „Slovjenin" co 6 tygodni wychodzące czasopismo wydaje Jezbera; zamyślają także w Pradze na wzór angielskich (Rewiew) Przeglądów, miesięczne pismo wydawać pod redakcją F. Sabina. Ma się trudnić krytyką literacką, obejmować politykę, gospodarstwo narodowe, literaturę. Z dramatycznych sztuk, których się nie mało pojawiło, nie warto wspominać prócz dwóch małych pracach: Miranim „Ein Wollgeschaeft" i Meyera „Hom's der Kukuck," komedyjki, i bardzo się podobały obiedwie.

Rodenberg pisze tekst do opery nowej, komponować muzykę ma hr. Redem. Liszt bawiący w Rzymie, napisał większą kompozycję: ś-ta Elżbieta, do któréj tekst napisał Otto Roquette.

W Berlinie dawano w teatrze Frydr. Wilhelma „Bruschino" Rossiniego. To była piérwsza praca sławnego maestra, którą był przeznaczył dla pokątnego teatru jakiego, sądząc że będzie wygwizdaną, co się, jak wiadomo, nie stało. Mały teatr w Jozefsztadzie (przedmieście w Wiedniu) obchodził rocznicę 40-letnię swego istnienia. W r. 1822 Beethowen sam dyrygował owerturą, którą był napisał „Die Weihe des Hauses."

Rossini napisał „Fugę przyszłości"— eine Zukunfts-fuge (Rossini jak wiadomo nazywa muzykę Wagnera ryba bez podlewy, a kompozycje i szkoła Wagnera powszechnie zwane: Zukunftschule, Zukunfts-musik).

Zakończę wiadomością o drugiéj „Assunta" Tycjana, którą zrestaurowano w ostatnich dniach, w Medole, między Mantuą i Breścią. W tym Medole był proboszczem synowiec Tycjana. W „Autografi di alumi illustri Italiani (Mediolan 1856): znajduje się list Tycjana do księcia Mantui pisany, w którym mu dziękuje za nadaną prebendę synowcowi. W zeszłym wieku miano wiadomość o egzystencji obrazu Tycjana. Podczas wojny francuzkiéj ukryty w lochu, znacznie ucierpiał. Sławny restaurator obrazów professor p. Fabric szczęśliwie dokończył téj pracy, i podług zdania znawców najlepiéj się ona udała. Obraz ten ma 2 metry 76 centimentrów wysokości, a 1 metr 98 centimetrów szerokości.

Królewiec, 24 października 1862 r.

Na targach zagranicznych nie zaszły żadne zmiany w handlu zbożowym, dowozy w Anglji pozostają wielkie a pokup mały.

Na placu naszym, przy znacznych dowozach i braku chęci do kupna, tranzakcje bez ożywienia, średnie gatunki pszenicy w ostatnich dniach cokolwiek wyżéj notowano, żyto bez zmiany, groch po cenach zeszłotygodniowych ofiarowany.

Dzisiaj u nas płacono:

		za szefel sbgr.	korzec Warszawski
pszenicy czerwon.	122—126 f. do 129/30	70—79 do 83/4	35½—40½ do 42½ zł. pol. za kor.
„ pstréj	122—130	70—88	35½—44½ „ „
żyta	116—121/2 125	55½ 58½—61	28—29⅝—do 31
grochu białego	— — — —	54—55½	27—½28 złp.
„ zielonego	— — — —	55—66	27— 32
„ szarego	— — — —	50—65	25½ 33
bobu	— — — —	55—58	28 29½
wyki	— — — —	46—48	23½ 24½ złp.
jęczmienia małego	102—107	40—44	20½ 22½ złp.
„ dużego	103—114	42—48	21½—24 5/7 złp.
„ gatunki poślednie bez zmiany.			
owsa świeżego	77— 81	26½ 29	13½—15.
Siemienia lnianego ceny niższe.			
„ gatunki przednie 114 f.		——95	48.
„ „ śred.	106—108	72—77	36½—39 złp.

Wełna na kontrakta 1863 roku po cenach ostatniego tygodnia,

FRYDERYK LAUBMEYER.

Agencja Domu Nadniemeńskiego w Królewcu.

O k o l n i k z b o ż o w y. Dom zleceń braci Chotomskich i Koronowicza. 9. Kneiphöffsche Langgassse, w Królewcu w Prusach. 8. Great College Street. Camden town. London. N. W. w Londynie. Londyn 24 października 1862 roku.

Pszenicy angielskiéj dowóz nieznaczny; lepsze suche gatunki utrzymywały się w cenie; zagranicznéj pokup mierny i nie bardzo przebierano, byle była do użycia. Mąki miejscowéj, amerykańskiéj jak i z prowincji niezmienny ani pokup, ani ceny. Piękny słodowy jęczmień podskoczył o 1 do 2 szylingów na kwarterze; nawet poślednieejszy znajdował kupców. Dobry słod utrzymał się w cenie i pokupie. Świeży bob staniał, stary—niezmienny. Grochu wrzącego i obrokowego więcéj domagano się. Owies nawet rossyjski popłacał.

Na targ wtorkowy nie przybyło wiele zboża angielskiego, a średni napływ zagranicznego. Sucha angielska pszenica po dawniejszéj jak i zagraniczna, lubo ostatnia była bardziéj poszukiwaną w małych partjach. Słodowy jęczmień był w cenach i żądany.

Dostawy z okolic rolniczych Anglji dla uprawy jesiennéj w polu mało; młynarze często płacili pszenicę po 1 a nawet i 2 szyling. na kwarterze wyżéj. Jęczmienia dowóz znaczniejszy, pokup o 1 lub 2 szyl. na qrt. wyżéj i poszukiwano go.

Dzisiaj mało dowieziono z Anglji i z zagranicy zbóż, wyjąwszy pszenicy, nie wiele. Tak pszenica angielska, jak i mąki ani w cenach, ani w pokupie niezmienne jak i dawniéj. Toż samo i o jęczmieniu, owsach, bobie, grochu, słodzie, siemieniu lnianém i rzepiu powiedzieé można, lucerna podrożała.

W tym tygodniu dostawiono:

(w kwarterach *)	pszenicy.	jęczmienia.	słodu.	owsa.	Mąki workòw.	Mąki beczek.
Z Anglji	630	240	90	40	520	
Z Irlandji	—	—	—	500	—	
Z zagranicy	20670	2260	—	6680	—	4330.
Ogółem	21300	2500	90	7220	520	4330.

Ceny przecięciowe w szylingach **) i kwarterach.

	pszenica	jęczm.	owies.	żyto.	bob.	groch.
w tygodniu do 13 września.	55—8 p.	36—7	24—7	35—9	41—8	40—6
— 20 —	54—9	37—2	23—9	35—6	41—2	40—5
— 27 —	53—2	36—2	22—8	36—5	41—0	40—6
— 4 paździer.	51—1	35—5	22—5	34—8	39—3	44—1
— 11 —	49—6	34—8	21—5	33—4	39—5	42—3
— 18 —	48—11	34—5	21—7	34—8	39—1	42—5
w przecięciu	52—2	35—9	22—9	35—1	40—3	41—2

Cło wchodowe w Anglji po 1 szylingu od kwarteru.

Ceny londyńskie 21 paździer.

	Quarter.	szyl. pen.
Pszenica	2781	49—11.
Jęczmień	657	34— 0.
Owies	1436	21—10.
Żyto	35	34—10.
Bób	159	37—11.
Groch	52	40— 8.

*) Quarter—miara ciał sypkich w Anglji równa się przeszło 2 korcom polskim.
**) 1 Szyling—30 kop. sr., 1 pennny—5 gr. polsk.

WIADOMOSCI BIEŻĄCE.

— **Z Nieświeża** 9-go października 1862 roku.

Na dniu wczorajszym, t. j. dnia 8 października, ciche zwykle nasze miasteczko, nadzwyczaj ożywione zostało zjazdem wielu okolicznych obywateli. Powodem tego zjazdu było ogłoszone przed kilku dniami mające się odbyć żałobne nabożeństwo za duszę nieodżałowanego naszego poety ś. p. Ludwika Kondratowicza. W okolicach Nieświeża przyszedł on na świat, tu uczęszczał do szkół, tu znaczną część życia przepędził; nie dziw więc, że w dniu naznaczonym licznie zebrane okoliczne obywatelstwo napełniło kościół tutejszy księży Bernardynów, gdzie wewnątrz na podniesieniu murawą okrytém wznosił się grobowiec z krzyżem dębowym u szczytu, w koło niego wyniosłe świerki otoczone lampami, a na przedzie popiersie nieboszczyka obwite było wieńcem laurowym. Skromnym był ten pomnik grobowy, jak było skromném życie poety, ale unosiły się nad nim cienie Margierow, Dęborogów, Karlińskich, a echo jego rzewnych pieśni rozlegało się w drżącem powietrzu. Nabożeństwo żałobne odprawiał czcigodny przełożony tutejszego klasztoru księży Bernardynów ks. Burżanowski, a wymówny kaznodzieja tutejszy tegoż zakonu, ks. Towiański, w tkliwych a z serca płynących wyrazach, oddał powszechną boleść ze straty tego znakomitego męża, i zakończył słowy następnéj prawie treści: „Wy mili słuchacze, lepiéj odemnie potraficie ocenić zasługi i przymioty zmarłego. Nie naszém jest powołaniem śledzić rozwijające się talenta i badać ich wpływ na społeczność, my tylko zanosimy modlitwy za spokój umarłych i wzywamy was wierni; żebyście razem z nami wznieśli błagalne modły do Boga za duszę ś. p. Ludwika." Jakoż nie było zapewne żadnego z obecnych chrześcijanina, który by z głębi duszy nie zawołał do Boga: Wieczne odpocznienie racz mu dać Panie, a światłość wiekuista niechaj mu świeci, niech odpoczywa w pokoju wiecznym Amen!

M. B. Szyszko.

(Nekrolog.)

† Dwie zacne rodziny powiatu Trockiego dotknięte zostały ciężką żałobą przez śmierć ś. p. Kornelji z Żylińskich Strawińskiéj. Zgasła ta wzorowa polska niewiasta dnia 7 października, po długiéj i dolegliwéj chorobie. Rodzice jéj Ludwik i Teresa z Zukow Żylińscy, cześnikowstwo troccy, całem życiem dawali wzór prawości i tych cnót obywatelskich, które są podstawą i ozdobą ziemiańskiego bytu. Urodziła się w r. 1797, wziąwszy pobożne wychowanie pod kierunkiem pełnéj cnoty i światła matki, w młodych wprawdzie latach, ale przy zupełnem rozwinięciu serca i umysłu, w 17 roku życia, oddała rękę Adamowi Strawińskiemu, prezesowi sądów ziemskich trockich, pochodzącemu z rodziny, również jak i Żylińscy dobrze z przodków województwu zasłużonych. Po dwudziestu cztérech latach pożycia małżeńskiego, które było szczęśliwém, bo znane całemu krajowi wysokie przymioty ś. p. Adama Strawińskiego, dawały wszelkie rękojmie błogosławieństwa boskiego, miłości i poważania współobywateli, dotkniętą została niepowrótną stratą zgonu męża. Po stracie męża, z równąż godnością jak piastowała wielkie obowiązki żony i matki, uzacniła stan swój wdowi troskliwością o cnotliwe i światłe wychowanie licznego potomstwa, oraz umiejętnem i wiernem zachowaniem dla niego pozostałéj puścizny. Nieulękła się pracy w załatwieniu kłopotliwych spraw domowych. Z ufnością w Bogu, kierowana poczuciem obowiązku, z powagą i łagodnością, z serdecznem macierzyńskiem przywiązaniem czuwała nad dolą rodziny i przechowała w niéj podania uszanowania dla starszych, miłości dla równych, którego zwłaszcza dom Żylińskich dawał, i dotąd daje, tak nauczające przykłady. Starsza wiekiem od niektórych ze swych braci, zwłaszcza gdy ci którzy ją w życiu uprzedzili, uprzedzili ją i do grobu, czczoną była nie jak siostra, ale jak matka rodu. W nagrodę prawdziwéj i wzniosłéj cnoty Opatrzność osypała ją obfitemi pociechami, gdy patrzyła na powodzenie najbliżéj z sobą krwią i przywiązaniem złączonych. Ale ostatnie lata jéj życia okazały w całym blasku wrodzoną dobroć, chrześcijańskie udoskonalenie i towarzyskie zalety téj anielskiéj duszy. Dotknięta dolęgliwą a nieuleczoną chorobą, niełudziła się płonną nadzieją, wiedziała, że ciężkie męki przetrwać jéj przyjdzie i że dopiero po trudnéj z życiem walce znajdzie ochłodę i uspokojenie w grobie. Ale, widząc jak czuła miłość rodzeństwa i dzieci ją otacza, jak wiele serc radowało jéj zdrowie, a zasmucała choroba, jak każda jéj boleść odbijała się głębokiem cierpieniem w duszy jéj braci i potomstwa, mężnie znosiła chorobę i ani na chwilę niestraciła pogody umysłu, łagodności i téj mocy zamykania cierpień w saméj sobie, która ją w ciągu całego życia odznaczała. Kiedy na dni dwanaście przed zgonem ś. p. Kornelji Strawińskiéj, żegnał ją brat jéj rodzony, przenajdostojniejszy nasz Arcypasterz, tak jakby nigdy ukochanéj i szanowanéj przez siebie siostry oglądać już na téj ziemi nie miał, kiedy tłumił w piersiach wydobywające się z nich łkania, ś. p. Kornelja Strawińska spokojem oblicza i okazywaniem nadziei, którą oddawna już straciła, chciała ukoić tę chwilę ostatecznego rozstania. Otoczona najczulszą troskliwością i posługą dzieci, gdy na kilka dni przed śmiercią złamana boleścią omdlała i przywrócona do przytomności usłyszała jęki i płacz rodziny, odezwała się łagodnym jak zawsze głosem, aby się uspokoili, bo wkrótce i sama dozna ulgi i pokoju. Bóg zesłał jéj nakoniec śmierć pożądaną, wyzwolił z kajdan ciała tę zacną, cnotliwą i prawą duszę, ale wzór, jaki całem życiem bliżéj ją znającym przyświecała nie zatrze się w pamięci ludzkiéj i bogdajby w niewiastach polskich jak najwięcéj znalazł naśladowczyń. Z jéj zgonem zerwało się główne ogniwo, węzła szeroko rozgałęzionéj familji, która pod wpływem czci i uwielbienia dla niéj łączyła się z sobą, jakby jedno rodzeństwo.

Dnia 9 października zwłoki zmarłéj przeniesiono do kościoła ś. Jana, gdzie nazajutrz dostojny nasz pasterz ks. Stanisław Adam Krasiński, po zaniesieniu przed ołtarzem bezkrwawéj ofiary, pobłogosławił ją na drogę wieczności. W ciągu żałobnego nabożeństwa ks. Frąckiewicz oddał zasłużony hołd cnotom i pamięci zmarłéj. Stosownie do jéj woli, aby złożoną była w grobie obok męża, przewieziono jéj trumnę do dziedzicznéj majętności Szczukiszek, w powiecie trockim, gdzie na wiejskim sąsiednim cmentarzu, po odbyciu znowu nabożeństwa w parafjalnym Żosielskim kościele, pogrzebioną została. Cześć i pamięć jéj cichemu, ale bogatemu w przykłady życiu! Cześć i wdzięczność za wzory, które po sobie zostawiła!

(Udzielono).

Księgarnia pod firmą: ś. p. JÓZEFA ZAWADZKIEGO, dążąc nieustannie do obniżenia cen książek polskich, zwłaszcza popularniejszéj treści, oddawna już na utwory i prace różnych autorów, nabyte przez nią na własność, w nowych wydaniach naznaczała ceny znacznie niższe i przystępniejsze dla ogółu czytających, nie pragnąc nigdy dla siebie wyłącznego zysku z popularności książki wyciągnąć. Ceny zaś wyższe pierwszych wydań, tylko znaczniejsze warunki honorarjów ustanawiać ją zmuszały.

I tak: OBRAZY LITEWSKIE Ignacego Chodźki, które powszechną wziętość u Publiczności polskiéj sobie zjednały, kosztowały w piérwszém wydaniu za 5 Serij we 12 tomikach Rs. 10 kop. 10, w następujących zaś cena ta za 5 Serij w wydaniu ścisłem, na Rs. 5 kop. 75 zredukowaną została. Toż i SZKIC HISTORJI POLSKIEJ p. Aleksandra Zdanowicza, którego cena z piękną Tablicą chromolitografowaną, z powodu znaczniejszego honorarjum udzielonego zasłużonemu autorowi za jego tak pożyteczną pracę, w pierwszém wydaniu naznaczona była po rsr. 2 k. 25; w nowém, równie ozdobném zniżona do r. 1 k. 20, z udzieleniem prócz tego 11-go egzemplarza bezpłatnie dla biorących wprost z księgarni naszéj w Wilnie 10 egzem. jednorazowie. Nie możemy tu przepomnieć w szeregu wydań tanich i nowego wydania TEORJI JESTESTW ORGANICZNYCH Jędrzeja Sniadeckiego, któréj to książki uprzednie wydanie ocenione było we 3-ch Tomach r. 4 k. 50, a wydanie ścisłe firmy naszéj w 1-m tomie na r. 1 k. 20 zniżone.

Też same powody, prócz wielu innych książek, skłoniły Księgarnię pod firmą Józefa Zawadzkiego i do obniżenia ceny nowego wydania słynnéj powieści autora Pamiątek Starego Szlachcica Litopada, również ozdobionego portretem na stali X. Karola (Panie Kochanku) Radziwiłła we 2-ch tomach z rs. 3 k. 30 na rs. 2. Ceny te w żadnéj z prowincji Polskich nie mogą być podwyższone, gdyż wydawcy księgarniom wszystkim dostateczny rabat zapewniają.

TEATR.

W piątek 19 października: Atletyczno-gimnastyczne przedstawienie truppy Arabów i Marokanów: Włóczęga—dramat. Mężowie bałamuci—wodewil.

OGŁOSZENIA.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно съ 15-го по 18-ое октября.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКИ. Пом. Иванъ Гинтовтъ.—Графъ Адамъ Солтанъ.—Станиславъ Ромеръ.—Наполеонъ Климански.—Игнатій Коркозовичъ.— Болеславъ Гавронски.— Игнатій Станевичъ.— Валеріанъ Подрезъ.— Пом. Княгиня Аделю Любецкая—Анна Годлевская.—Жена дѣйст. ст. сов. Елена Бялоцкая.—Жена полков. Добровольская.—Дворян. Юлія Оношко.—Полков. Бо съ сыномъ.— Полков. Дейбнеръ.— Полков. Пенхержовски.— Полков. Эмануиль.—Маіоръ Вилькинъ.—Надв. сов. Набелль съ фамиліею.—Поруч. Ляндсбергъ.— Д-ръ мед. коллеж. асс. Леви.— Ротмистръ Безродецки.—Коллеж. секр. Колзаковъ.—Прапор. Иванъ Вержбицки.— Прап. Ноински.— Коллеж. регистр. Піотровски.—Чинов. по желѣз. дор. Монбе.—Симонъ.

ГОСТИННИЦА ПОЗНАНСКИ. Баронъ Мантейфель.—Жена полковн. Моника Юрова.— Штабсъ-кап. Верещагинъ.— Купецъ Подольскій.— Священ. Касперовичъ.— Пом. Копалиньски.—Чинов. по желѣз. дор. Генкель.—Корзонъ.—Колл. секр. Овсяни.

Выѣхавшіе изъ Вильна съ 15-го по 18 ое октября.

Крулевецки.—Екимовичъ.— Г-жа Бороздна.—Критская.—Лысенко.—Витте.— Изопольски.— Дюшенъ.— Баталь.— Гинтовтъ.—Вилькинъ.— Мейерова.— Булгаринъ.— Рымашевски.— Островски. Кушелева.—Симонъ.— Ляхницка.— Адамовичъ.—Гавриловичъ.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 15 do 18 października.

HOTEL NISZKOWSKI. Obyw. Jan Gintowt.—Hr. Adam Sołtan.—Stanisław Romer.—Napoleon Klimański.— Ignacy Korkozowicz.—Bolesław Gawroński.— Ignacy Staniewicz.— Walerjan Podrez.— Obyw.: księżna Adela Lubecka.—Anna Godlewska.—Żona rz. rad. st. Helena Białocka.—Żona półkow. Dobrowolska.—Dworzanka Julja Onoszko.—Półkow. Bo z synem.—Półkow. Deubner.— Półkow. Pęcherzewski.—Półkow. Emanuel.—Major piechoty Wilkin.—Rad. dw. Nabell z rodziną.—Porucz. Landsberg.—Dr. med. ass. koll. Levi.—Rotm. Bezrodecki.— Sekr. koll. Kołzakow.— Chorąży Jan Wierzbicki.— Chorąży Noiński.— Registr. koll. Piotrowski — Urzędn. kol. żelaz. Monbe.—Simon.

HOTEL POZNAŃSKI. Baron Manteufel.— Żona Półkow. Monika Jurowa.— Sztabs-kap. Wereszczagin.— Kupiec Podolski.—Ks. Kasperowicz.—Obyw. Kopaliński.—Urzędn. kolei Hoenkel.—Korzon.—Sekr. koll. Owsiany.

Wyjechali z Wilna od 15 do 18 października.

Królewiecki.— Jekimowicz.— Pani Borozdna.— Krytska.—Łysienko.—Witte.— Izopolski.— Duchéne.— Batal.— Gintowt.— Wilkin.—Mejerowa.— Bułharyn.— Rymaszewski.— Ostrowski.— Kuszelewa.—Simon.—Lachnicka.—Adamowicz.—Gawryłowicz.

Одобрено Ценсурою, 18 Октября 1862 г. Вильно.

W Drukarni A. H. Kirkora.